

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 63.

Tisdagen den 17 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 10 innevarande maj.

§ 2.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen:

n:o 129, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kungl. hof- och slottsstaterna,

n:o 131, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, innefattande anslagen till utrikesdepartementet,

n:o 139, i anledning af Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen under andra, tredje, fjärde, femte, sjätte, sjunde, åttonde och nionde hufvudtitlarna gjorda framställningar om anslag för beredande af dyrtidstillägg för år 1904 åt en del tjänstemän och betjänte m. m.,

n:o 140, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående öfverförande af medel från de ecklesiastika boställesnas skogsfond till prästerskapets lönerregleringsfond,

n:o 141, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående en väganläggning från Tallsjön förbi Bredträsk till Bönälven eller Bönkroken, från Talljärv till Bredträsk och från Kölmjärv till Tallsjön inom Norrbottens län,

n:o 142, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af uppgjort förslag i fråga om uppförande vid Växjö hospital för Kronobergs och Blekinge läns räkning af en vårdanstalt för sinnessjuka,

n:o 143, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående flyttning af det så kallade Zetterströmska biblioteket å Frösön till Östersund m. m., och

n:o 144, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående bestämmande af sträckningen af viss del af sjögränsen mellan Sverige och Norge.

§ 3.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *J. Olsson* i Stockholm under denna dags förmiddagsplenium.

§ 4.

Föredrogos, men bordlades åter konstitutionsutskottets utlåtanden n:is 8, 9 och 10.

§ 5.

Statsutskottets härefter föredragna memorial n:o 120, med förslag till åtskilliga stadganden, som böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret, blef af kammaren godkändt.

§ 6.

Vidare föredrogs, men bordlades åter sammansatta bevillnings- och lagutskottets utlåtande n:o 2.

§ 7.

Föredrogs och godkändes sammansatta bevillnings- och lagutskottets memorial n:o 3, angående anvisande af ersättning åt utskottets sekreterare.

§ 8.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.*

Till afgörande förelåg konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen jämte inom Riksdagen väckta förslag i fråga om valrätten till Riksdagens kamrar.

Till konstitutionsutskottets handläggning hade båda kamrarne hänvisat Kungl. Maj:ts till Riksdagen aflåtna proposition n:o 51 jämte åtskilliga i anledning af densamma inom kamrarna afgifna yttranden. Uti nämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens pröfning grundlagsenlig ordning framlagt följande förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen.

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en treårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundra-trettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en treårsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgad.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställes af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssambälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

§ 19.

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Hvarje röstande äge därvid en röst.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas, och icke enligt § 26 äro obehöriga att vara riksdagsmän.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse: Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val-tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens befallningshafvande.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot — — — (lika med nuvarande § 23) — — — af arfvodet.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.

(Forts.)

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannauppdrag ej mottager, därom göra skyndsam anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess befallningshafvande föranstalta att annan utses i den afgångnes ställe.

Om mellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande; och då den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar därnti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlagsfrågor samt förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af lag om val till riksdagsmän.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition.

I samband med ofvannämnda proposition hade Kungl. Maj:t till Riksdagens granskning öfverlämnat ett förslag till lag om val till Riksdagens Andra Kammare.

I sammanhang med den kungl. propositionen hade konstitutionsutskottet till behandling förehaft följande till utskottet öfverlämnade motioner, nämligen dels motionerna inom Första Kammaren n:o 44 af herr *C. A. Sjöcrona*, n:o 45 af herr *A. F. O. Cederberg*, n:o 46 af herrar *G. Björlin* och *T. af Ekenstam*, n:o 52 af herr *P. E. Lithander* samt n:o 60 af herr *C. Lundeberg m. fl.*, dels ock motionerna inom Andra Kammaren n:is 180, 247 och 248 af herr *G. Elowson*, n:o 188 af herr *K. H. G. von Schéele m. fl.*, n:is 203 och 204 af herr

K. H. Branting m. fl., n:o 206 af herr *O. N. Olsson* i Heden, n:o 223 af herr *L. K. Brock*, n:o 226 af herr *E. A. Lindblad m. fl.*, n:o 229 af herr *C. H. Setterberg*, n:o 231 af herr *G. O. V. Lindgren* i Örebro, n:o 233 af herr *K. A. Staaff m. fl.*, i hvilken sistnämnda motions hufvudsyfte 68 ledamöter af Andra Kammaren instämt, n:o 262 af herr *C. A. Lindhagen*, med hvilken 30 ledamöter af samma kammare förklarar sig instämma, samt n:o 273 af herr *P. Olsson* i Fläsbro.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Uti ofvanberörda motioner hemställdes:

af herr *Elowson*, i motionerna n:is 180 och 247:

att Riksdagen behagade antaga såsom hvilande för vidare grundlagsslenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas, på sätt riksdagsordningen angifver. Kamrarne — — — — — sammankalla.

Hos urtima riksdag — — — — — sammanhang.

§ 87.

1:o. Riksdagen — — — — — sägs.

2:o. Riksdagen äge gemensamt — — — — — antagande.

3:o. Riksdagen äge äfven gemensamt med Konungen stifta, förändra, förklara eller upphäfva lag om val till riksdagsmän.

Riksdagsordningen.

§ 6.

1. Första Kammarens ledamöter skola till ett antal af etthundra-femtio väljas för en tid af nio år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdagsmannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmäles, en valkrets.

3. Stad, hvars folkmängd vid början af åttonde året före en nioårsperiod inom den valkrets, till hvilken staden hör, uppgår till eller öfverstiger tre etthundrafemtiondedelar af rikets folkmängd, skall från och med denna nioårsperiod utgöra en särskild valkrets. Inträffar sedermera, att folkmängden vid början af åttonde året före en

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

nioårsperiod i sådan stad ej längre uppgår till en sextiondedel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

4. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

5. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till riksdagsmän.

§ 7.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den nioårsperiod, för hvilken valet inom valkretsen gäller, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundra-femtiondedel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet etthundrafemtio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskotten lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så erfordras, företrädet genom lottning inför chefen för justitiedepartementet i närvaro af tre bland de af Riksdagen utsedda fullmäktige i rikets bank och tre bland fullmäktige i riksgäldskontoret.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, bestämmes årligen före maj månads utgång af Konungen; dock må hvad sålunda bestämmes icke lända till inskränkning i vald riksdagsmans rätt att under föreskrifven tid utöfva riksdagsmannakallet.

3. Om valkrets i följd af ökad folkmängd erhåller rätt att utöfver antalet förut varande riksdagsmän utse ytterligare en eller flere riksdagsmän, fylles sålunda uppkommen ledighet på sätt i vallagen är stadgad.

§ 8.

1. Val till riksdagsmän i Första Kammaren verkställas under september månad inom hvarje valkrets hvart nionde år i den ordningsföljd, som vallagen bestämmer.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den inom hvarje särskild valkrets återstående tiden.

3. För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Första Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 10.

Första Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt valsätt medelst elektorer.

Närmare bestämmelser om valen och valsättet meddelas i val-lagen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 11.

1. Vid elektorsval äger enhvar välfrejdad svensk man, hvilken åligger att till staten erlægga bevillning, valrätt från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurs-tillstånd;

b) den, som på grund af gällande föreskrifter angående fattig-vården står under fattigvårdsstyrelsens målsmans- eller husbonderätt;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderår åliggande värnpliktsöfningar.

2. Vid elektorsval beräknas röstvärdet sålunda, att åt hvarje röstberättigad, som i bevillning till staten erlägger

en riksdaler eller därunder tillerkännes en röst,
öfver en riksdaler till och med fyra riksdaler tillerkännas två röster,

» fyra	»	»	nio	»	»	tre	»
» nio	»	»	sexton	»	»	fyra	»
» sexton	»	»	tjugufem	»	»	fem	»
» tjugufem	»	»	trettiosex	»	»	sex	»
» trettiosex	»	»	fyrationio	»	»	sju	»
» fyrationio	»	»	sextiofyra	»	»	åtta	»
» sextiofyra	»	»	ättioen	»	»	nio	»
» åttioen	»	»		»	»	tio röster.	

3. Närmare bestämmelser om valen och om tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 14.

1. Hvert och ett af rikets län, till hvilka i fråga om riksdags-mannaval Stockholms stad är att hänföra, utgör med undantag för de fall, hvarom nedan förmåles, en valkrets.

2. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en tre-årsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundratrettiondelar af rikets folkmängd, skall från och med denna treårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en tre-årsperiod, att folkmängden i sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

3. Där ett län eller, om en eller flera af ett läns städer bilda egna valkretsar, öfriga delen af sådant län till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, finnes lämpligen böra delas, må dylikt län eller dylik länsdel utgöra högst två valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till riksdagsmän.

§ 15.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela anlalet tvåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 7 mom. 1 är stadgad.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställles af Konungen.

§ 16.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurs-tillstånd;

b) den, som på grund af gällande föreskrifter angående fattigvården står under fattigvårdsstyrelsens målsmans- eller husbonderätt;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 17.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de tre år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 18.

Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt valsätt och omedelbart.

Närmare bestämmelser om valen och valsättet meddelas i val-
lagen.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 19.

Vid val till Andra Kammaren tillkommer hvarje röstande en röst.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas, och icke enligt § 26 äro obehöriga att vara riksdagsmän.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af Konungens befallningshafvande fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
2. ålder öfver 60 år;
3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val-
tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, prövas af Konungens befallningshafvande.

§ 25.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag inom Andra Kammaren ej blifvit godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter hör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut sina till Konungen ställda besvär ingiiva till befallningshafvanden, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarna införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens befallningshafvande aflämnas. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, för att i dess högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma i hvilkendera kammaren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos Konungens befallningshafvande i den ort, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera kammaren anmälan om de ledigheter inom kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller dess befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om emellan riksdagar ledighet i någondera kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger Konungens befallningshafvande att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlagsfrågor samt förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af lag om val till riksdagsmän.

2. Utskottet — — — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — — — proposition;

af herr *Elowson* i motionen n:o 248:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utreda, om och till hvilken utsträckning bestämmelser angående riksdagsmannaval och sättet för deras förrättande måtte inrymmas i grundlag, samt, under förutsättning att utredning därtill gäfve anledning, för Riksdagen nästkommande år framlägga grundlagsförslag till lag om val till riksdagsmän;

af herrar *Björlin* och *af Ekenstam* samt herr *von Schéele* och medmotionärer:

att vid eventuell förändring af valsättet till Riksdagens Andra Kammare vare sig på grundvalen af proportionella val eller därförutan bestämmelser måtte träffas af det innehåll, att Gottland finge i Andra Kammaren behålla tre representanter;

af herr *Lithander*:

om bifall till det kungl. rösträttsförslaget oförändradt, med det tillägg,

att valperioden utsträcktes till 5 år;

att Andra Kammarens ledamotsantal begränsades till 200 genom borttagande af platser, som fräntoges städerna därigenom att valrätten mellan stad och land utjämnades; samt

under förutsättning, att det genom lag blefve bestämdt, att alla de statens inkomster, som härflöte från direkta skatter, kunde bestämmas endast efter kamrarnas gemensamma beslut;

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

af herr *Lundberg* och medmotionärer:

att Riksdagen måtte besluta att i samband med öfriga grundlagsändringar, som upptoges i blifvande beslut rörande utsträckning af valrätten till Riksdagens Andra Kammare, antaga att hvila till vidare grundlagsenlig behandling följande förändrade lydelse af nedannämnda grundlagsstadganden:

§ 71 regeringsformen.

På enahanda sätt förfares jämväl, där kamrarne sig icke förena om grunderna för någon bevilning, sättet för deras tillämpning eller bevilningens fördelning till utgörande; dock att, då fråga är om bevilnings utgörande efter progressiv skala, eller med olika skattesatser för olika slag af inkomst eller förmögenhet, bägge kamrarnes sammanstående beslut erfordras för fastställande eller ändring af bestämmelser rörande skatteskala, förhållandet mellan skattesatser för inkomst eller förmögenhet af olika slag, den procent af inkomst eller förmögenhet, hvartill skatten högst må uppgå, skattefrihet för viss inkomst eller förmögenhet.

§ 65 riksdagsordningen.

När i fråga om statsutgifter eller bevilning med det undantag, hvarom i regeringsformens 71 § förmäles, eller om reglementariska föreskrifter — — — — — förstöras;

af herr *Lindblad* jämte medmotionärer:

att Riksdagen ville i den aflämnade kungl. propositionen n:o 51 för sin del vidtaga sådan ändring:

- a) att valperioderna till Andra Kammaren blefve femåriga; och
- b) att valkretsindelningen gjordes så, att land och stad bildade särskilda valkretsar och att dessa i allmänhet gjordes mindre, än Kungl. Maj:t föreslagit;

och hade sistnämnda motionärer vid den af dem afgifna motionen fogat:

dels en tablå, utvisande valkretsindelning för rikets städer med angifvande af folkmängd och antal riksdagsmän;

dels ock följande utkast till ändrad lydelse af vissa §§ i riksdagsordningen:

Riksdagsordningen.

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af fem år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1 = [2]. Stad, hvars folkmängd vid början af andra året före en femårsperiod uppgår till eller öfverstiger tre tvåhundratrettiondelar

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.) af rikets folkmängd, skall från och med denna femårsperiod utgöra en valkrets. Inträffar sedermera vid början af andra året före en femårsperiod, att folkmängden i en sådan stad ej längre uppgår till en nittiondel af rikets folkmängd, skall den stad icke vidare bilda egen valkrets, utan tilläggas den valkrets, som länets flesta öfriga städer tillhöra.

2. Öfriga städer i riket indelas, så vidt ske kan, länsvis till särskilda valkretsar, så snart sammanlagda folkmängden i länets städer uppgår till eller öfverstiger 20,000. Där folkmängden i ett läns stad eller städer understiger 20,000, förenas denna stad eller dessa städer med stad eller städer från annat eller andra län, så att minst denna folkmängds siffra uppnås.

3. Landsbygden väljer särskildt för sig, länsvis. Där ett läns landsbygd äger mer än fem tvåhundredrettiondelar af hela rikets folkmängd, bör detta län delas i särskilda valkretsar.

4. Rikets indelning i valkretsar innehålles i lagen om val till Riksdagens Andra Kammare.

§ 16.

1. Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den femårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundredrettiondel af rikets folkmängd, dock med iakttagande, att valkrets som utgöres af två eller flere städer väljer 2 riksdagsmän, så snart sammanlagda folkmängden uppgår till eller öfverstiger 20,000, och 3 riksdagsmän, så snart sammanlagda folkmängden uppgår till eller öfverstiger två tvåhundredrettiondelar af hela rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundredrettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgadt.

2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställles af Konungen.

§ 18.

1. Val till riksdagsmän i Andra Kammaren verkställas under september månad året näst före början af de fem år, för hvilka valen gälla.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 22.

Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

1. de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;

2. ålder öfver 60 år;
 3. att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat fem lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af Konungens be-
 ningshafvande;

af herr *Olsson* i Heden:

att, såsom hufvudgrund för det i Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 föreslagna valsättet vid val till Riksdagens Andra Kammare, uti § 15 af riksdagsordningen införa den bestämmelsen, att riket skulle indelas i valkretsar med högst 4 representanter för hvarje valkrets.

af herr *Cederberg*:

att Riksdagen, därest i öfrigt i hufvudsak såsom hvilande antoges de i Kungl. Maj:ts proposition n:o 51 framställda grundlagsändringar, ville för 19 § riksdagsordningen antaga denna lydelse:

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. Valman äge därvid en röst, som odelad afgifves å en bland de inom valkretsen valbare. De, som därvid erhålla de högsta röstetalen, äro till det antal 16 § bestämmer utsedde till riksdagsmän. Mellan lika röstetal skilje lotten. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen;

af herr *Brock*:

att vid en eventuell förändring af valsättet till Riksdagens Andra Kammare på grundvalen af proportionella val följande valmetod måtte i hufvudsak vinna tillämpning:

att en röst tillkomme hvarje valman;

att hvarje valman finge på sin valsedel uppföra en eller flera kandidater, dock ej utöfver ett visst antal, samt att han ansåges vilja gifva sin röst åt dem i den ordning, hvori han uppfört dem;

att, sedan röstsedlarna öppnats, de kandidater, som erhållit röster till första rummet, uppfördes i den ordning, hvori de erhållit röstetal;

att ingen annan kandidat än den, som erhållit någon röst — eventuellt ett visst antal röster — till första rummet, kunde ifrågakomma vid tillsättande af platserna;

att de kandidater, som till första rummet erhållit så stor röst-siffra som valkvoten, det vill säga det tal, som erhöles vid delning af hela röstsumman med antalet representanter, i första hand ansåges valda;

att, så snart någon kandidat erhållit större röst-siffra än valkvoten, de valmän, som röstat på honom, finge räkna sig till godo så stor kvotdel af rösten, som varit obehöflig för uppnåendet af valkvoten;

att denna kvotdel af rösten därefter tillfölle näste å valsedeln upptagne kandidat, såvidt den kunde medverka till dennes val, men eljest därefter följande kandidater i tur och ordning, allt under samma förutsättning;

att de kandidater, som sålunda genom röstöfverflyttning uppnått valkvoten i röstetal, jämväl ansåges valda;

att därefter, för besättande af återstående platser, det lägsta röste-

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. tal, som tillfallit en kandidat, fördelades på de kandidater, som å de sedlar, hvarå denne stode upptagen, komme i nästa rum eller ock på därefter följande kandidater, allt i enlighet med hvad ofvan sagts; samt

(Forts.)

att man förföre på enahanda sätt med närmast lägsta röstetal och så vidare, tills alla återstående platser blifvit besatta i enlighet med regeln, att de kandidater, som ej uppnått valkvoten, skulle ingå allt efter storleken af de röstetal, som de sålunda slutligen uppnått,

af herr *Setterberg*:

att Riksdagen måtte besluta, att 19 § riksdagsordningen skulle erhålla följande lydelse:

Valen till Andra Kammaren äro proportionella och omedelbara. Vid val anteckne valman å sin röstsedel dels namnet på en inom valkretsen valbar person, dels namnet på det parti, han med sin röst vill gynna. Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen;

af herr *Sjöcrona*:

att Riksdagen såsom hvilande till vidare grundlagsenlig behandling antog följande förslag till ändrad lydelse af §§ 13, 14, 16, 17, 19 och 20 riksdagsordningen.

Riksdagsordningen.

§ 13.

1. Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio, däraf etthundrafemtio för landet och åttio för städerna, väljas för en tid af tre år, räknade från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

2. Å landet utses för hvarje domsaga en riksdagsman. Understiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, för ernående af det bestämda antalet riksdagsmän, de folkrikaste domsagorna, såvidt *lämpligen* ske kan häradsvis, indelas i två valkretsar, som hvardera välja en riksdagsman. Öfverstiger domsagornas antal etthundrafemtio, skola, i den mån sådant erfordras, domsagor, som gränsa intill hvarandra och hafva minsta sammanlagda folkmängden, förenas, två och två, till en valkrets.

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en åttiondedel af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en åttiondedel af städernas folkmängd. Städer med mindre folkmängd, än nu är sagdt, ordnas, så vidt lämpligen ske kan länsvis, i så många valkretsar, som, med iakttagande att hvardera utser en riksdagsman, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af omförmälda valkretsar, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd i och för sig berättigar dem att utan förening med annan stad välja riksdagsman, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej till-

lämpning förrän vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 15 mom. 1, skola äga rum.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än åttio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-tre-tio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, därvid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efter rättelse.

6. I fråga om riksdagsmannaval skall köping och municipal-samhälle som stad anses. Tillämpning häraf sker vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda valkretsordning, och gäller hvad därvid bestämts, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

§ 14.

1. Valrätt tillkommer inom den kommun, där medlem bosatt är, enhvar i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigad man eller kvinna, hvilken före början af det kalenderår, hvarunder valet äger rum, uppnått tjugufem års ålder och antingen äger eller med stadgad åborätt innehafter jordbruksfastighet till ett taxeringsvärde af minst trehundra riksdaler eller eljest med nyttjanderätt innehafter sådan fastighet till taxeringsvärde ej understigande sexhundra riksdaler, eller äger annan fast egendom, hvartill vid riksdagsmannaval jämväl räknas å annans mark belägen byggnad, till taxeringsvärde af minst sexhundra riksdaler eller ock erlägger till staten bevillning för en till minst femhundra riksdaler uppskattad årlig inkomst. Från valrätt vare dock utesluten den, som håftar för utskylder till staten eller kommun, hvilka rätteligen bort under det löpande eller något af de två närmast föregående kalenderåren erläggas, eller värnpliktig, som icke fullgjort de honom före valtillfället åliggande värnplikts-öfningar.

2. Den, som, efter flyttning från annan kommun, blifvit för det år valet hålles i kommunen mantalsskrifven, äger, utan hinder däraf att han ej är i denna kommuns allmänna angelägenheter röstberättigad, valrätt, så framt han inom den kommun, hvarifrån han inflyttat, skulle vara valberättigad, om han fortfarande vore där mantalsskrifven.

§ 16.

Å landet väljes riksdagsman medelst elektorer. För hvarje kommun utses inför kommunalstämmans ordförande en elektor och därutöfver, efter folkmängden, en för hvarje fullt tal af tusen. Dessa elektorer sammanträda till riksdagsmannaval inför domhafvanden i den domsaga, till hvilken valkretsen hör, eller, om två domsagor äro förenade till en valkrets, inför domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken den största folkmängden äger.

2. I de valkretsar, som bestå af två eller flera städer, utses inför magistraten en elektor för hvarje stad och därutöfver, efter

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) folkmängden, en för hvarje fullt tal af fem hundra. Desse elektorer sammantråda till riksdagsmannaval inför magistraten i den stad inom valkretsen, som största folkmängden äger.

3. Kommuner, som hafva att gemensamt välja riksdagsman, äga dock begagna det omedelbara valsättet, därest af de röstberättigade så beslutas. Då förslag härom af de röstberättigade i en kommun väckes medelst beslut, fattadt inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat, varder sådant meddeladt Konungens befallningshafvande, som från öfriga till valkretsen hörande kommuner inforrdar de röstberättigades röster och utfärdar kungörelse om utgången, efter ty som de flesta afgifna rösterna varit för bifall eller afslag. I sistnämnda fall kan frågan icke förr, än en tid af fem år därefter förflutit, ånyo upptagas. Beslutes åter förändringen, träder den i kraft vid det val, som näst efter en månad från kungörelsens utfärdande inträffar, och gäller för en tid af minst fem år, hvarefter beslut om dess upphörande kan på lika sätt som om dess införande fattas.

Vid de omedelbara valen afgifvas rösterna, särskildt för hvarje kommun, inför kommunalstämmans ordförande eller magistrat; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas, för kommunerna å landet till domhafvanden och för städerna till magistraten i den stad, som största folkmängden äger. Vid dessa protokolls affattande böra till ledning tjäna formulär, som af Konungen fastställas.

4. Den befattning med riksdagsmannaval, som enligt denna § samt §§ 17, 18, 20 och 22 tillhör magistrat eller dess ordförande, åligger i stad, där magistrat ej finnes, den för sådan stad särskildt tillsatta styrelse eller dess ordförande, och i köping eller municipal-samhälle kommunalstämmans eller municipalstämmans ordförande; ej må dock annan än magistrat vara valförrättare vid ifrågavarande val.

5. I stad, som har att ensam sända en eller flere riksdagsmän, förrättas valen omedelbart inför magistraten; och må, där flere riksdagsmän skola utses, staden, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i valkretsar.

§ 17.

1. Vid såväl elektors- som riksdagsmannaval tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, varder lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

2. Vid dessa val skall för hvarje kommun till efterrättelse tjäna den för kommunen gällande röstlängd, som bör innehålla anteckning om dem, hvilka enligt § 14 mom. 1 valrätt tillkommer, äfvensom tilllägg rörande de icke i kommunens allmänna angelägenheter röstberättigade, hvilka må enligt § 14 mom. 2 äga valrätt. Då val förestår, låte å landet kommunalstämmans ordförande och i stad magistraten hålla röstlängden, försedd med nämnda anteckning och tillägg, för granskning tillgänglig under minst fjorton dagar; och varde under rättelse härom i kyrkan eller kyrkorna kungjord, så ock i stad, där så ske kan, i där utkommande tidning införd. Anmärkning mot röstlängd skall, för att komma under pröfning, å landet framställas vid

valförrättningens början och i stad skriftligen till magistraten ingifvas sist å tredje dagen före valet; dock att anmärkning, däri yrkas valrätt för den, som framställer anmärkningen, må i stad göras äfven under valförrättningens fortgång.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast väljas män, som enligt 14 § äga valrätt inom den kommun, eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för valkrets å landet af domhafvanden, för stad, som ensam sänder riksdagsman, af stadens magistrat, och för valkrets, som består af flera städer, af den magistrat, som valet slutligen handlagt; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till justitiedepartementet. Fullmakterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — hållits i N. N. domsaga» (»N. N. valdistrikt af N. N. domsaga») eller »i N. N. stad» (»stadsvalkrets»), »har N. N. blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt». Ort och tid;

af herr *Staaff* jämte medmotionärer:

att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och åligganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädanefter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas, på sätt riksdagsordningen angifver. Kamrarne — — — sammankalla.

Har urtima Riksdag — — — — sammanhang.

§ 87.

1:o Riksdagen — — — — sägs.

2:o Riksdagen — — — — antagande.

3:o Riksdagen äge äfven gemensamt med Konungen stifta, förändra eller upphäfva lag om val till riksdagsmän.

Riksdagsordningen.

§ 13.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknadt från och med januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

§ 14.

1. Stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en fyrahundrasextiondedel af rikets folkmängd, skall välja en riksdagsman, där ej stadens folkmängd uppgår till eller öfverstiger två tvåhundra-trettiondedelar af rikets folkmängd, i hvilken händelse staden efter sin folkmängd skall välja en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd.

2. För hvarje område, bestående af en domsaga jämte städer, som kunna vara belägna inom domsagans gränser med undantag af de städer, som afses i mom. 1, skall utses en riksdagsman, där ej områdets folkmängd uppgår till eller öfverstiger två tvåhundra-trettiondedelar af rikets folkmängd, i hvilken händelse för området efter dess folkmängd skall utses en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd. Där stad, som i detta mom. afses, gränisar intill två eller flera domsagor, skall den stad anses belägen inom domsaga, som innefattar härad eller tingslag, hvartill staden af ålder räknats eller, där detta ej kan utrönas, inom den domsaga, som äger minsta folkmängden.

3. Understiger antalet riksdagsmän, som med tillämpning af mom. 1 och 2 blifver att utse, tvåhundra-trettio, skall det återstående antalet riksdagsmän fördelas å städer, som i mom. 1, och områden, som i mom. 2 äro nämnda, sålunda att de af dessa städer och områden, hvilkas folkmängder med de största talen öfverskjuta jämna tvåhundra-trettiondedelar af rikets folkmängd, ytterligare utse hvar sin riksdagsman, till dess det bestämda antalet riksdagsmän uppnåts.

4. Där åter antalet riksdagsmän, som med tillämpning af mom. 1 och 2 vore att utse, skulle öfverstiga tvåhundra-trettio, skall, i den mån sådant erfordras, dels i mom. 2 omfördäldt område för riksdagsmannaval förenas med därtill gränsande område och dels stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger en fyrahundrasextiondedel men icke uppgår till en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd, förenas med angränsande område. Därvid skall iakttagas dels att de områden och städer, som äga minsta folkmängd, företrädesvis böra till dylik förening ifrågakomma och dels att de ej må förenas med område, hvars folkmängd öfverskjuter en eller flera jämna tvåhundra-trettiondedelar af rikets folkmängd med ett sådant tal, att detsamma, sammanlagdt med antalet invånare i det område eller den stad, som skulle därmed förenas, uppgår till eller öfverskjuter en tvåhundra-trettiondedel af rikets folkmängd.

5. Stad, som äger att utan förening med domsaga utse riksdagsman, skall utgöra en valkrets, dock att, där stad skall utse flera riksdagsmän, den må, på sätt om val till stadsfullmäktige är stadgadt, kunna indelas i flera valkretsar. Område, som i mom. 2 är omfördäldt, skall, där för detsamma skall utses allenast en riksdagsman, utgöra en valkrets. Område, för hvilket två eller flera riksdagsmän skola utses, skall indelas i så många valkretsar, som motsvara det antal riksdagsmän, som för området skall utses, och skall denna indelning, där så lämpligen ske kan, anordnas efter häradsgränserna.

6. Riksdagsmännens antal för hvar och en af de städer, hvilkas folkmängd uppgår till eller öfverstiger en tvåhundra-trettiondedel af

rikets folkmängd, så ock indelningen till valkretsar af öfriga städer samt domsagor bestämmes efter ofvan angifna grunder hvart tionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förrän vid de val, hvilka näst därefter enligt § 16 mom. 1 skola äga rum.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

§ 15.

Valrätt tillkommer en hvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugofyra års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurstillstånd;

b) den, som på grund af gällande föreskrifter angående fattigvården står under fattigvårdsstyrelsens målsmans- eller husbonderätt;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till staten, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 16.

1. Val — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 1) — — — gälla.

2. Förordnar — — — (lika med nuvarande § 15 mom. 2) — — — tiden.

§ 17.

Valen till Andra Kammaren äro omedelbara. I stad, som har att ensam sända en eller flera riksdagsmän, förrättas valen inför magistraten. I öfriga valkretsar afgifvas rösterna särskildt för hvarje kommun eller, där kommunen är delad i valdistrikt, för hvarje sådant distrikt, på sätt i vallagen närmare bestämmes; och skola för rösternas sammanräknande och fullmakts utfärdande åt den, som de flesta rösterna erhållit, valprotokollen insändas till domhafvanden eller, om två domsagor äro för valen förenade, till domhafvanden i den af dessa domsagor, hvilken äger den största folkmängden.

§ 18.

Vid val till riksdagsmän i Andra Kammaren tillkommer hvarje röstande en röst. Den, som därvid erhållit de flestas röster, vare lagligen vald, och skilje lotten emellan dem, som erhållit lika röstetal.

Närmare bestämmelser om valen meddelas i vallagen.

§ 19.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som äga valrätt inom den kommun eller någon af de kommuner, för hvilka de väljas, och icke enligt § 26 äro obehöriga att vara riksdagsmän.

§ 20.

För den, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen fullmakt i två exemplar, underskrifna för stad,

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.) som har att utan förening med domsaga utse riksdagsman, af dess magistrat och för annan valkrets af domhafvanden; och skall det ena exemplaret öfverlämnas åt den valde och det andra insändas till justitiedepartementet. Fullmakterna böra hafva följande lydelse:

»Vid riksdagsmannaval, som den — — — (dag, månad, år) — — — hållits i — — — (valkretsens eller i fråga om stad, som är delad i flera valkretsar, stadens namn) har N. N. »blifvit utsedd till ledamot af Riksdagens Andra Kammare för en tid af tre år, räknade från och med den 1 januari nästkommande år» (eller om valet hållits efter treårsperiodens början: »för tiden till den 1 januari år — — —»), »hvarom detta länder till bevis och fullmakt.» Ort och tid.

§ 22.

1. Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren, må han däröfver anföra besvär hos Konungens befallningshafvande i valorten eller, där fråga om val för en och samma valkrets handlagts inom särskilda län, hos befallningshafvanden i det län, där slutliga handläggningen skett. För det ändamål äger klaganden hos domhafvande eller magistrat, som slutligen handlagt valfrågan, äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom åtta dagar efter valförrättningens slut ingifva sina besvär till Konungens befallningshafvande, som, på sätt i 11 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara samt sist innan nästa dags utgång, efter det den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, sitt utslag i målet utfärdar.

2. Den — — — sägs.

3. Vill — — — enligt mom. 2.

c) *Gemensamma bestämmelser.*

§ 25.

Be finnes — — — — ogild.

Aro — — — — anställdt.

Valsedlar, som vid riksdagsmannaval afgifvits, skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från kamrarna till utskottet hänvisade grundlagsfrågor samt förslag till stiftande, ändring, förklaring eller upphäfvande af lag om val till riksdagsmän.

2. Utskottet — — — stadgadt.

3. Utskottet — — — proposition;

och hade vid den af herr Staaff m. fl. afgifna motionen fogats en tablå, innefattande förslag till rikets indelning för bestämmande af de 230 riksdagsmannaplatsernas inom Andra Kammaren fördelning;

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

af herr *Olsson* i Fläsbro:

att Riksdagen måtte såsom hvilande för vidare behandling i grundlagsenlig ordning antaga följande förslag till ändrad lydelse af:

Regeringsformen.

§ 49 } = motionen n:o 233 (herr Staaffs m. fl. motion).
§ 87 }

Riksdagsordningen.

§ 13 } = motionen n:o 233.
§ 14 }
§ 15 }

Valrätt — — (= motionen n:o 233) — — dock ej

a) } = motionen n:o 233.
b) }

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) = motionen n:o 233.

Närmare — — (= motionen n:o 233) — — vallagen.

§ 16 } = motionen n:o 233.
§ 17 }
§ 18 }
§ 19 }
§ 20 }
§ 22 }

e) Gemensamma bestämmelser.

§ 25 } = motionen n:o 233;
§ 38 }

af herr *Branting* och medmotionärer, i motionen n:o 203:

att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts förslag i öfrigt, måtte som hvilande till grundlagsenlig behandling för sin del antaga följande förslag till ny lydelse af § 14 riksdagsordningen (förändrad lydelse af § 17 i Kungl. Maj:ts förslag):

Valrätt tillkommer enhvar välfrejdad svensk man från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjuguetå års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är försatt i konkurs-tillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sist-förflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn; dock att tillfälligt understöd, som lämnats på grund af sjukdom eller oförvållad arbetslöshet, icke med-för valrättens förlust;

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

af *de sistnämnde*, uti motionen n:o 204:

att Riksdagen måtte i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla:

att Kungl. Maj:t måtte låta ofördröjligen utarbete

a) förslag till ny valkretsindelning vid valen till Andra Kam-
maren, grundad på att i samband med införandet af allmän rösträtt
olikheten i representationsrätt mellan stad och land utjämnades och
hela riket indelades i enmansvalkretsar;

b) förslag till sådan ändring i grundlagarna, att i samband här-
med bostadsbandet för valbarhet upphäfdes;

att Kungl. Maj:t vidare måtte taga under ompröfning, huruvida
icke vid en sådan valreform också borde införas stadgande, att den,
som skulle anses vald, måtte hafva uppnått absolut majoritet bland
de röstande; samt

att Kungl. Maj:t måtte dels så fort lämpligen ske kunde offent-
liggöra de sålunda utarbetade förslagen, och dels vid början af näst-
kommande riksdag framlägga dem till grundlagsenlig behandling;

af herr *Lindgren* i Örebro:

att Riksdagen vid en blifvande förändring af valsättet till Riks-
dagens Andra Kammare — och oafsedt de villkor, som i öfrigt där-
för komme att uppställas — ville för sin del besluta:

att den person, som blifvit bötfäld för fylleri eller dömd till
straff för förseelse eller brott, begånget under rusets inflytande, icke
finge utöfva sin rösträtt det år, under hvilket han för förseelsen eller
brottet blifvit dömd till böter eller straff, ävensom de tre därpå föl-
jande åren; samt

af herr *Lindhagen* jämte medmotionärer:

att Riksdagen, i sammanhang med afgörandet af den nu före-
liggande frågan om införandet af allmän rösträtt för män, måtte be-
sluta att i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes
låta utreda frågan om beredandet af rösträtt jämväl för kvinnor vid
val till Riksdagens Andra Kammare samt därefter för Riksdagen
framlägga förslag i ämnet.

Utskottet hemställde:

1:o) att Riksdagen, med förklarande, att Kungl. Maj:ts förevarande
proposition icke kunde oförändrad bifallas, ville antaga att hvila till
vidare grundlagsenlig behandling följande förslag till ändrad lydelse
af §§ 49 och 53 regeringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfven-
som §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen:

Regeringsformen.

§ 49.

Riksdagen representerar svenska folket. De rättigheter och ålig-
ganden, som gällande lag tillägger Rikets Ständer, tillkomma hädan-
efter Riksdagen. Den fördelas i två kamrar, hvilkas ledamöter väljas,
på sätt riksdagsordningen och särskild af Konungen och Riksdagen

gemensamt stiftad vallag stadga. Kamrarne äga i alla frågor lika behörighet och myndighet; skolande Riksdagen i kraft af denna grundlag sammankomma till lagtima möte hvarje år den 15 januari, eller, om helgdag då inträffar, dagen därefter; Konungen dock obehaget att, emellan lagtima riksdagar, urtima riksdag sammankalla.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Hos urtima Riksdag må endast förekomma ärende, som föranlett Riksdagens sammankallande eller af Konungen eljest för densamma framläggas, så ock hvad med dylikt ärende står i oskiljaktigt sammanhang.

§ 53.

Lagtima Riksdag skall för ärendenas beredning tillsätta dessa utskott: ett konstitutionsutskott, att väcka och upptaga frågor rörande förändringar i grundlagarne, så ock i vallag, hvarom i 49 § förmäles, att yttranden däröfver till Riksdagen afgifva, samt att granska de i Statsrådet förda protokoll; ett Statsutskott, att utreda och för Riksdagen uppgifva statsverkets och riksgäldsverkets tillstånd, förvaltning och behof; ett Bevillningsutskott, att behandla bevillningsfrågor; ett Bankoutskott, att öfverse bankens styrelse och tillstånd samt föreskrifter om bankförvaltningen gifva; samt ett Lagutskott, att utarbete de från kamrarna remitterade förslag till civil-, kriminal-, kommunal- och kyrkolagarnes förbättring.

Å urtima riksdag skola ej flera utskott tillsättas, än som erfordras för beredning af därvid förekommande ärenden.

Riksdagsordningen.

Kamrarnas bildande.

a) Första Kammaren.

§ 10.

Val till Första Kammaren förrättas med slutna sedlar. Finnes valsedel lyda å person, som ej är valbar, eller på flera eller färre, än som vid valtillfället böra väljas, eller innefattar valsedel någon tvetydighet i anseende till den eller de valdes namn, skall samma sedel anses ogild.

Äro valsedlar till större antal än hälften ogilda och finnes det inverka på valets utgång, varde nytt val anställt.

De afgifna valsedlarna skola af valets förrättare inläggas under försegling och förvaras, till dess valets giltighet vederbörligen afgjorts.

§ 11.

För den, som blifvit till ledamot i Första Kammaren utsedd, utfärdas vid valförrättningens slut fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till Justitiedepartementet. Fullmakterna, som, när valet verkställts af landsting, underskrifvas af dess ordförande, med kontrasignation af landstingets sekreterare och, då valet skett af stad, undertecknas af stadsfull-

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

mäktiges ordförande, jämte två af desse fullmäktige, böra hafva följande lydelse:

»I kraft af det riksdagsmannaval, som af N. N. landsting (stadsfullmäktige i N. N. stad) blifvit den — — förrättadt, varder N. N. härigenom befullmäktigad att för en tid af nio år från nämnde dag vara ledamot af Riksdagens Första Kammare.» Ort och tid.

§ 12.

Är någon missnöjd med riksdagsmannaval, som af landsting eller stadsfullmäktige förrättadt är, må han därofver hos Konungen anföra underdåniga besvär. Han äger för sådant ändamål hos landstingets sekreterare eller stadsfullmäktiges ordförande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket genast eller inom högst två dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sina till Konungen ställda besvär, sist inom en månad efter valförrättningens slut, ingifva till Konungens Befallningshafvande, som genom kungörelse, hvilken i allmänna tidningarne införes, utsätter viss kort tid, inom hvilken underdånig förklaring må öfver besvären till Konungens Befallningshafvande aflämnas. Sedan den tid tilländagått, har Konungens Befallningshafvande att besvärshandlingarna jämte de förklaringar, som må hafva inkommit, ofördröjligen till Konungen insända, för att i Dess Högsta domstol skyndsamt föredragas och afgöras.

§ 13.

Riksdagsman i Första Kammaren äger ej att för denna befattning något arfvode uppbara. Vill han befattningen sig afsäga, äger han det göra vid valtillfället eller sedermera, mellan riksdagar, hos Konungens Befallningshafvande.

b) Andra Kammaren.

§ 14.

Andra Kammarens ledamöter skola till ett antal af tvåhundra-trettio väljas för en tid af tre år, räknade från och med Januari månads början året näst efter det, under hvilket valet skett.

§ 15.

1. Af Andra Kammarens ledamöter väljas etthundrasjuttio för landet och sextio för städerna.

2. Hvarje läns landsbygd bildar en valkrets, men må, då till följd af särskilda omständigheter, såsom folkmängdens storlek eller samfärdsförhållandena, delning finnes lämpligen böra ske, utgöra högst två valkretsar. Inom hvarje sådan valkrets väljes, efter folkmängden, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en etthundrasjuttiondedel af landsbygdens hela folkmängd, dock ej i någon valkrets mindre än tre riksdagsmän; och skola för ernående af hela antalet etthundrasjuttio riksdagsmän för landet de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt,

äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter folkmängdsöfverskottens storlek, vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro dessa öfverskott lika för två eller flere valkretsar, afgöres, där så är nödigt, företrädet genom lottning, på sätt i § 6 mom. 7 är stadgad.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

3. I stad, hvars folkmängd uppgår till eller öfverstiger tre sextiondedelar af folkmängden i rikets alla städer, väljes efter stadens folkmängd en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en sextiondedel af städernas folkmängd. Städer, med mindre folkmängd än nu är sagdt, ordnas i så många valkretsar, som, med iakttagande af att hvardera utser minst tre, högst fyra riksdagsmän, erfordras för uppnående af det i mom. 1 föreskrifna antal riksdagsmän för städerna.

4. Indelningen af valkretsarna, så ock riksdagsmännens antal för hvar och en af dem, bestämmes, efter ofvan angifna grunder, hvart nionde år af Konungen. Den ordning, som sålunda fastställes, vinner ej tillämpning förrän vid de val, hvilka näst därefter, enligt § 18 mom. 1, skola äga rum. Köping eller annat samhälle, som erhåller statsprivilegier, räknas i fråga om riksdagsmannaval fortfarande till landet, till dess ny valkretsordning varder fastställd.

5. Uppgår städernas folkmängd till mer än sextio tvåhundra-trettiondedelar af folkmängden i hela riket, skall det här ofvan föreskrifna antalet riksdagsmän tvåhundra-trettio utses för landet och för städerna efter förhållandet mellan folkmängden å landet och i städerna. Det antal riksdagsmän, som sålunda bör utses för landet och för städerna, bestämmes af Konungen vid fastställande af den i mom. 4 omförmälda ordning, därvid i öfrigt stadgandena i mom. 2 och 3 skola i tillämpliga delar lända till efterrättelse.

§ 16.

Valförrättare är Öfverståthållareämbetet i Stockholm och Konungens Befallningshafvande i det län, som valkretsen tillhör. I valkrets, som utgöres af flera städer, förrättas valet af Konungens Befallningshafvande i det län, inom hvilket den af dessa städer, som äger största folkmängden, är belägen.

§ 17.

Valrätt tillkommer inom den kommun, där han bosatt är, en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlägga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugufem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkurstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

§ 18.

1. Val till Andra Kammaren utsättes af valförrättaren att äga rum någon dag i September månad året näst före början af de tre år, för hvilka valet gäller.

För de fall, då val ej skall å sålunda utsatt tid äga rum, meddelas bestämmelser i vallagen.

2. Förordnar Konungen nya val, verkställas dessa ofördröjligen för den återstående tiden.

§ 19.

1. Andra Kammarens ledamöter väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt. Hvarje röstande äge därvid en röst, som han må gifva odelad åt en eller lika fördelad mellan flere.

2. För rösternas afgifvande indelas hvarje valkrets i valdistrikt. Arligen skall för hvarje sådant distrikt upprättas röstlängd, som, när därmed förhållits på sätt vallagen föreskrifver, ovillkorligen gäller, intill dess ny röstlängd på enahanda sätt kommit till stånd.

3. Val sker medelst användande af offentliga vallistor, och må samma kandidats namn ej förekomma å mer än en vallista. Vid omröstningen skola begagnas tryckta, af valförrättaren tillhandahållna röstsedlar, upptagande samtliga de vallistor, som före valet kungjorts.

4. Hvarje röstande äge frihet att rösta på kandidater å skilda vallistor. Å röstsedel må ej utmärkas flera namn än det antal riksdagsmän, som skall väljas.

5. Sedan för enhvar kandidat sammanräknats de honom tillfallna röster och röstdelar och såmedelst hvarje kandidats röstetal erhållits, samt, efter sammanräkning af röstetalen för de kandidater, som äro uppförda på en och samma vallista, utrönts hvarje listas röstetal, varda de platser, som skola besättas, fördelade mellan de olika listorna efter deras röstetal och med tillämpning af den grund, att, då någon lista tillerkännes en plats för en viss röstmängd, samma röstmängd skall medföra lika rätt för hvarje annan lista.

6. De platser, som sålunda tillkomma en lista, tilldelas dem af de valbare kandidaterna därå, som äga högsta röstetalen.

7. Närmare bestämmelser meddelas i vallagen.

§ 20.

Till ledamöter i Andra Kammaren kunna endast utses män, som vid valtillfället äga valrätt inom den valkrets, för hvilken de väljas.

§ 21.

För enhvar, som blifvit utsedd till ledamot i Andra Kammaren, utfärdas ofördröjligen af valförrättaren fullmakt i två exemplar, af hvilka det ena öfverlämnas åt den valde och det andra insändes till justitiedepartementet.

§ 22.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

1. Riksdagsman, som för Andra Kammaren vald blifvit, må ej denna befattning sig undandraga, med mindre han företer giltiga skäl för afsägelse. Såsom sådana anses:

- a) de hinder allmänna lagen upptager såsom laga förfall;
- b) ålder öfver 60 år;
- c) att den valde tillförene såsom riksdagsman bevistat tre lagtima riksdagar.

Afsägelse af riksdagsmannaupdrag, ehvad den göres vid val tillfälle eller efteråt, mellan riksdagar, pröfvas af valförrättaren.

2. Har någon, som blifvit vald till riksdagsman, afsagt sig uppdraget, och pröfvas afsägelsen giltig, utses att i hans ställe inträda den af kandidaterna på samma lista, som enligt grunder, hvilka anfivas i vallagen, kommer de valde riksdagsmännen närmast. Samma lag vare, då eljest ledig vorden plats i Kammaren skall fyllas.

Huru förhållas skall, när i dessa fall valbar kandidat saknas å den lista, som upptagit den afgångne, eller jämväl å öfriga vallistor, därom stadgas i vallagen.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammaren eller sådan valförrättarens åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannaupdrag ej blifvit af valförrättaren godkänd, må han däröfver hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos valförrättaren äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse ej göres vid valtillfälle, efter erhållen del af valförrättarens beslut sina till Konungen ställda besvär ingifva till valförrättaren, som, på sätt i 12 § stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har valförrättaren att besvären jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i 12 § sägs.

§ 24.

Hvarje ledamot af Andra Kammaren åtnjuter af statsmedel ersättning för resekostnad till och från Riksdagen samt arfvode af ett tusen tvåhundra riksdaler för hvarje lagtima riksdag; dock att, när antingen Konungen upplöser Riksdag, innan den varit fyra månader tillsammans, eller ledamot af Kammaren eljest afgår från sin befattning under riksdagen, innan så lång tid af dess sammanträde flutit, eller Riksdagen sammanträder i följd därpå att Konungen, med upplösande af Riksdag, förordnat om nya val, så ock under urtima riksdag, Kammarens ledamot undfår, jämte resekostnadsersättning, i dagtraktamente tio riksdaler, hvilket dock ej må öfverstiga sammanlagdt ett tusen tvåhundra riksdaler.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. Den ledamot af Kammaren, som icke i rätt tid vid riksdagen sig inställer, skall för hvarje dag han uteblifver vara förlustig tio riksdaler af arfvodet.

(Forts.)

c) Gemensamma bestämmelser.

§ 25.

Rösträtt må ej utöfvas af annan valberättigad än den, som vid valtillfälle personligen sig inställer.

§ 27.

Därest någon varder för samma tid vald till ledamot af bägge Kamrarna eller till ledamot af Första Kammaren för två eller flera valkretsar, må på honom ankomma att bestämma i hvilkendera Kamraren han vill inträda eller för hvilken valkrets han vill anses till riksdagsman vald. Dock åligger honom att hos vederbörande Konungens Befallningshafvande i den valkrets, för hvilken han riksdagsmannaupdrag ej mottager, därom göra skyndsamt anmälan.

§ 28.

Hos Konungen göres af hvardera Kammaren anmälan om de ledigheter inom Kammaren, hvilka skola under samma eller innan nästa riksdag fyllas, hvarefter Konungen anbefaller Dess Befallningshafvande föranstalta, att annan utses i den afgångnes ställe.

Om emellan riksdagar ledighet i någondera Kammaren genom ledamots afgång uppstår, åligger vederbörande Konungens Befallningshafvande, när den afgångne varit ledamot af Första Kammaren, att om ledigheten göra anmälan hos Konungen, som förordnar om nytt vals anställande; och, då den afgångne tillhört Andra Kammaren, att föranstalta om utseende af annan person i den afgångnes ställe.

§ 38.

1. Konstitutionsutskottet tillkommer att granska rikets grundlagar och vallag, hvarom i 49 § regeringsformen förmåles, samt att hos Riksdagen föreslå de ändringar däruti, dem utskottet anser högst nödiga eller nyttiga och möjliga att verkställa, så ock att meddela utlåtande öfver de från Kamrarna till utskottet hänvisade grundlags- och vallagsfrågor.

2. Utskottet åligger ock att äska de i Statsrådet förda protokoll, med undantag af dem, som angå ministeriella ärenden och kommandomål, hvilka endast i hvad som rör kända och af utskottet uppgifna händelser kunna fordras. Om utskottets rätt och plikt att, efter granskning af dessa protokoll, hos Riksdagen anmäla de anmärkningar, hvartill denna granskning funnits föranleda, eller eljest vidtaga den med anledning af gjord anmärkning erforderliga åtgärd, så ock att, när af riksdagsman eller af annat utskott än Konstitutionsutskottet fråga blifvit väckt, att Statsrådet eller någon dess ledamot eller föredragande sitt ämbete på obehörigt sätt utöfvat, däröfver, före frågans afgörande af Riksdagen, afgifva yttrande, därom är i regeringsformen stadgad.

3. Utskottet tillkommer jämväl att, då olika meningar mellan Kamrarna uppstå, till hvilket utskott uppkomna frågor och ämnen böra hänvisas, därom besluta, så ock att skilja mellan Kammare och dess talman, då den senare vägrar proposition.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

2:o att a) herr Elowsons motioner n:is 180 och 247,
 b) herr Lithanders motion n:o 52,
 c) herr Lundebergs m. fl. motion n:o 60,
 d) herr Lindblads m. fl. motion n:o 226,
 e) herr Olssons i Heden motion n:o 206,
 f) herr Cederbergs motion n:o 45,
 g) herr Brocks motion n:o 223,
 h) herr Setterbergs motion n:o 229,
 i) herr Sjöcronas motion n:o 44,
 k) herr Staaffs m. fl. motion n:o 233,
 l) herr Olssons i Fläsbro motion n:o 273,
 m) herr Brantings m. fl. motion n:o 203,
 n) herr Lindgrens i Örebro motion n:o 231,
 o) herr Lindhagens motion n:o 262,
 p) herr Elowsons motion n:o 248,
 q) herr Brantings m. fl. motion n:o 204,
 icke måtte föranleda någon Riksdagens åtgärd;

3:o att a) herrar Björlins och af Ekenstams motion n:o 46,
 b) herr von Schéeles m. fl. motion n:o 188,
 måtte anses besvarade genom utskottets här ofvan angifna förslag under § 15 riksdagsordningen.

Vid utlåtandet hade emellertid afgifvits reservationer:

af herrar *Moberg* och friherre *Barnekow*,

af herr *G. A. Berg*,

af herr *Trygger*,

af herrar *L. Berg*, *G. B. Berg*, *C. Nyström* och *Rydberg*,

af herrar *Bergström*, af *Callerholm*, *Darin* och *Broström*,

af herrar *Elowson* och *Nydal*, hvilka hemställt, att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för nästkommande lagtima Riksdag framlägga förslag därom, att Första Kammarens ledamöter skulle väljas enligt proportionellt och medelbart valsätt och att Andra Kammarens ledamöter skulle väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt,

af herr *Johnsson* i Bollnäs, samt

af herr *Broström*, som föreslagit, att Riksdagen, i anledning af herr Lindhagens motion n:o 262, ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t täcktes låta utreda frågan om beredandet af rösträtt jämväl för kvinnor vid val till Riksdagens Andra Kammare samt därefter för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. Sedan herr talmannen anmält ifrågavarande ärende till handläggning, begärdes ordet af:

m. m.
(Forts.)

Friherre Barnekow, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Jag skall be att få föreslå följande föredragningsordning:

»att konstitutionsutskottets utlåtande n:o 5 måtte företagas till afgörande på det sätt:

att först punkten 1, punkten 3 samt punkten 2 a)—n) föredragas i ett sammanhang och att, efter det öfverläggningen härom slutats, propositioner göras särskildt beträffande hvarje föreliggande, till ett helt sammanfördt förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer; samt att därpå föredragas i följande ordning hvar för sig

punkten 2 o),

punkten 2 p),

punkten 2 q).

Vidare hemställes:

att vid behandlingen af den först föredragna delen af utlåtandet diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet,

samt att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet må äga rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende å de grundlagsparagrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.»

Herr Bergström: Herr talman, mina herrar! Jag har mot den nu föreslagna föredragningsordningen en anmärkning att göra. Den komme enligt mitt förmenande till att börja med att göra föredragningen alldeles onödigt invecklad, ity att man enligt densamma skulle taga i en klump behandlingen af de många olikartade förslag, som här föreligga. Jag har ingenting emot, att tillsammans med punkterna 1:o) och 3:o) de moment af punkt 2:o) föredragas, som omfatta förslaget, hvilka kunna sägas stå i omedelbart sammanhang med Kungl Maj:ts proposition och därmed också med konstitutionsutskottets förslag, eller att sålunda momenten b)—h) utaf punkten 2:o) föredragas i detta sammanhang. Dessa moment omfatta herr Lithanders motion, herr Lundebergs m. fl. motion, herr Lindblads m. fl. motion, herr Oscar N. Olssons motion, herr Cederbergs motion, herr Brocks motion och herr Setterbergs motion. Men däremot vill jag yrka, att de öfriga momenten af denna punkt må föredragas särskildt. Jag vill fästa kammarens uppmärksamhet därpå, att under behandlingen af detta ärende det mycket väl kan inträffa, att vare sig en förslagsställare eller en annan medlem af kammaren vill med anledning af utgången i en punkt ändra sitt yrkande, återtaga sitt yrkande, framställa ett nytt yrkande eller i hvarje fall yttra sig, och att denna rätt skulle blifva honom beröfvad, därest den föredragningsordning, som nu är föreslagen, blefve godkänd.

Jag ber därför, herr talman, att få föreslå, att föredragningsordningen måtte blifva sådan,

att först punkten 1:o) punkten 3:o) samt punkten 2:o) b)—h) föredra-

gas i ett sammanhang och att, efter det öfverläggningen härom slutats, propositioner göras särskildt beträffande hvarje föreliggande, till ett helt sammanfördt förslag till ändrad lydelse af grundlagsparagrafer; samt att därpå föredragas i följande ordning hvar för sig följande moment af

punkten 2:o a) i) m) k) l) n) o) p) q).

Vidare hemställer jag i likhet med friherre Barnekow, att vid behandlingen af den först föredragna delen af utlåtandet diskussionen må röra sig om utlåtandet i dess helhet,

samt att, för den händelse utskottets förslag skulle komma att i vissa delar af den ena eller andra kammaren återförvisas, utskottet må äga rätt att vid ärendets förnyade behandling med afseende å de grundlagsparagrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring af ena eller andra kammaren godkända, föreslå sådana jämkningar, som af ifrågasatta ändringar i återförvisade delar kunna föranledas.

Friherre Barnekow: Herr talman, mina herrar! För att, om möjligt, förhindra en längre diskussion och votering, skall jag be att få instämma med den siste talaren angående föredragningssättet.

Vidare anfördes ej. Efter af herr talmannen framställd proposition biföll kammaren hvad herr Bergström hemställt rörande sättet för föredragningen af ifrågavarande utlåtande.

Med anledning häraf föredrogos till en början *punkterna 1:o och 3:o samt punkten 2:o mom. b)–h)*, hvarefter ordet på begäran lämnades till

Friherre Barnekow, som anförde: Herr talman, mina herrar! Anledningen därtill, att denna kungl. proposition nu ligger på kamrarnes bord, är att söka i Riksdagens skrifvelse 1902, hvilken hufvudsakligen innehöll en begäran, att Kungl. Maj:t skulle låta verkställa en fullständigare utredning af förevarande fråga äfvensom taga under öfvervägande införandet af proportionella val med allmän rösträtt. De personer, som röstade för denna skrifvelses aflåtande, hafva sålunda icke förbundit sig att antaga ett blifvande förslag om proportionellt valsätt, hurudant det än af regeringen skulle komma att framläggas, men hvad de bestämdt hafva bundit sig vid, det är, att de sagt, att de kunde antaga proportionella val. De hafva däremot *icke* sagt, att de under hvilka villkor som helst ville antaga dem.

Sedan denna skrifvelse öfverlämnats till Kungl. Maj:t, tillsattes en kommitté, hvilken slutade sitt arbete förra hösten. Så snart resultatet af kommitténs arbete blifvit känt bland allmänheten, utsattes möten på åtskilliga ställen, där man uttalade sig för förkastandet af alla proportionella val, och innan man ens erhållit del af Kungl. Maj:ts förslag, ansågs detsamma alldeles omöjligt att antaga, om därmed förenades ett proportionellt valsätt.

Slutligen framlades det kungl. förslaget inför innevarande års Riksdag, men huru mottogs detsamma? Jo, på det sätt, att, om jag icke misstager mig, omkring 14 eller 15 motioner afgåfvos dels för

Om valrätten ändring af det kungl. förslaget och dels för fullständigt förkastande af till Andra detsamma.
Kammaren

m. m.

(Forts.)

Jag vill nu fästa mig något vid de i dessa motioner förekommande motiveringar och därvid börja med herr *Staafts* förslag. Jag vet nu icke, om herr *Staaft* varit med om att rösta för denna skrifvelse, ty vi rösta ju med slutna sedlar, men har han varit med därom, förefaller mig hans motivering mycket underlig. Han säger: »I hvarje fall torde den utgångspunkten vara riktig, att, därest det proportionella valsättet hos oss skulle införas, detta skulle komma att ske genom föreskrifter, som i allt hufvudsakligt vore öfverensstämmande med vallagsförslaget.» Herr *Staaft* berömmar således på det amplaste det föreliggande förslaget, och man skulle kunna antaga, att, när han varit med om denna skrifvelse, han äfven kunde vara med om det proportionella valsättet. Men han säger, att om det skulle införas, skulle det ske genom antagande af vallagsförslaget, och därmed säger han, att det icke skall införas.

Jag vill nu uppläsa en del af motiveringen till herr *Brantings* förslag. Att han röstat för denna skrifvelse, det vet jag.

Han yttrar: »Vi tro icke, att någon folkligt sinnad man skall vilja på allvar drifva den satsen, att man bör påtvinga svenska folket, vid dess viktigaste utöfvande af sin medborgarrätt, en valmetod, som folket icke känner och icke vill veta af». Tydligt har herr *Branting* ändrat åsikt, sedan skrifvelsen beslöts, ty jag kan icke af detta finna annat, än att, om så icke är förhållandet, herr *Branting* har röstat för skrifvelsen med en bestämdt förutfattad mening, att, när ett sådant förslag skulle framkomma, han skulle afgifva sin röst *mot* densamma, ty han har förklarar, att man icke kan förorda ett sådant förslag, som svenska folket icke på några villkor vill hafva. Men huru herr *Branting* då kunde vara med om denna skrifvelse, kan jag icke fatta. Nu är det gifvet, att man icke kan på dem, som ej varit med om denna skrifvelse, lägga skulden för, att detta kungl. förslag nu föreligger, utan de, som voterat för denna skrifvelse, det äro *de*, som bära ansvaret för, att detta förslag nu ligger på kamrarnas bord.

Efter slutad behandling af den kungl. propositionen föreligger nu konstitutionsutskottets förslag i förevarande fråga, hvilket förslag dock synes mig ganska egendomligt, då af utskottets 20 ledamöter icke mera än fem ansett sig kunna biträda utskottets förslag, men återstående femton anmält sina reservationer däremot. Bland dessa reservationer, för hvilka jag vill börja att redogöra från slutet, handlar den sista, eller herr *Broströms* reservation, egentligen om kvinnans rösträtt, hvilken fråga enligt mitt förmenande icke hör hit.

Herr *Johnssons* reservation synes mig ganska konstig, men jag har i alla fall kunnat af den draga den slutsats, att han vill hafva *två* förslag hvilande, nämligen ett om proportionella val och ett om enmansvalkretsar. Men han har icke bestämdt uttalat, hvilket förslag han önskar såsom hvilande.

Herrar *Elowsson* och *Nydal* hafva i afgifven reservation ifrågasatt, att Kungl. Maj:t skulle framkomma med ett förslag till nästa Riksdag, gående ut därpå, att proportionella val skulle antagas för *Första* Kammaren. Men kan det verkligen vara någon sannolikhet

för, att Kungl. Maj:t skulle kunna hinna att inkomma med ett sådant förslag till nästa Riksdag? Kan han icke göra det, hvilket jag knappast tror, blir ju följden, att frågan uppskjutes till 1906, och ett sådant uppskjutande är detsamma som till 1911, ty förr kan då icke något nytt förslag tillämpas.

Herr *Bergström m. fl.* hafva reserverat sig, sannolikt därför att de komma att yrka bifall till samlingspartiets förslag och således komma att vid denna punkt yrka afslag.

Herr *Trygger* har reserverat sig in blanco, men jag tror mig veta, att han kommer att yrka afslag å alla föreliggande förslag. Det återstår slutligen bland reservationerna såväl den af herr *Moberg* och mig som den af herr *Gustaf Berg* afgifna reservation. Jag skall nu be att få något uppehålla mig vid, hvori dessa reservationer skilja sig från hvarandra och hvori de äro hvarandra lika. De skilja sig nämligen från utskottets förslag, men äro sinsemellan lika i *det* afseendet, att ur vallagen icke skulle uttagas några paragrafer och införas i grundlagen, utan vallagen skulle, såsom äfven Kungl. Maj:t föreslagit, blifva af civillags natur. Vi hafva visserligen inom vårt land icke någon erfarenhet i detta afseende, men jag har hört sägas, att i Belgien, där det proportionella valsättet lär vara antaget, man icke till grundlagen har öfverflyttat några paragrafer, utan de stå endast i vallagen.

Vidare äro dessa reservationer hvarandra lika och skilja sig från utskottets förslag därutinnan, att land och stad icke skulle rösta gemensamt.

Jag vill, mina herrar, förutskicka den anmärkningen, att jag icke tror, att någon, som läst Riksdagens protokoll eller varit här närvarande i Riksdagen, kan betrakta mig som en vän till städerna och säga, att jag önskar gynna städerna på landsbygdens bekostnad. Jag vill dock, att rätt skall vara rätt, och det är därtör, som jag anser, att när man en gång har gifvit städerna ett antal af 80 representanter i Andra Kammaren, bör man icke nedsätta detta antal, med mindre än att man gifver något skäl för en dylik åtgärd.

Skulle man emellertid, såsom utskottet här föreslagit, minska antalet stadsrepresentanter i Andra Kammaren med 20 och därjämte låta städerna välja proportionellt, skulle till följd däraf valkretsarne blifva rent af oformliga. Så t. ex. skulle enligt utskottets förslag staden Kristianstad nere i Skåne rösta tillsammans med städerna i Halland och Bohuslän, och dessa städer skulle alltså bilda en valkrets, som sträckte sig från norska gränsen ned till Skåne. Vidare skulle enligt utskottets förslag Ystad icke komma att rösta tillsammans med närliggande städer i Skåne, utan med Växjö och städerna i Blekinge. Det är ju alldeles gifvet, att när man på detta sätt minskar stadsrepresentanternas antal och på samma gång inför tremausvalkretsar, måste dylika oformliga valkretsar uppstå.

Men det är äfven en annan omständighet, som gör, att jag icke håller så mycket på skiljandet mellan land och stad i detta fall, och det är den, att, såsom jag tror, den strid, som en lång tid rådt mellan land och stad, snart skall hafva upphört. Jag anser visserligen, såsom jag sedan skall visa, att denna strid var berättigad, men

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

den måste helt naturligt upphöra, då vi stå inför den politiska situation, att alla politiskt liktänkande vilja sluta sig tillsammans, ty då det ju förekommer politiskt liktänkande såväl i stad som på land, komma icke partierna att uteslutande bestå af valmän, som tillhöra antingen landsbygdens eller städernas befolkning.

Jag kan således icke vara med om att, därest den proportionella valmetoden tillämpas, skilja mellan land och stad. Men märken väl, mina herrar, *endast* under den förutsättningen, att valen blifva *proportionella*, ty skola enmansvalkretsarne bibehållas, blir förhållandet ett helt annat. Då kan man göra en dylik åtskillnad mellan land och stad.

Vidare vill jag äfven påpeka de olikheter, som förefinnas mellan de båda ifrågavarande reservationerna.

De skilja sig ifrån hvarandra först och främst därutinnan, att i § 17 vill herr *Moberg* införa en skatteplikt i så måtto, att ingen skulle få rösta, med mindre än att han erlagt direkt skatt till staten, då däremot herr *Berg* i sin reservation upptagit regeringens förslag i denna del, hvilket innebär, att om en person af någon anledning får sina resterande mantalspenningar afskrifna, skulle han i alla fall äga att utföva rösträtt. Jag kan, mina herrar, mycket väl förstå, att man har en sådan uppfattning, att enhver person bör vara röstberättigad vid riksdagsmannaval, därför att han är medborgare i sambället, och jag förstår också, att man vill sätta som villkor för valrätt till Andra Kammaren fullgjord skatteplikt till staten eller till stat och kommun, men hvad jag icke kan förstå, det är, att enligt regeringens förslag skulle somliga, som icke betalat skatt, icke få rösträtt, medan återigen andra, som icke heller betalat skatt, skulle få rösta. Om t. ex. en person i många år varit bosatt i en kommun och deltagit i kommunens angelägenheter och är känd där samt själf känner personerna i trakten, men måhända af försummelse eller kanske af oförmåga underlåtit att betala kommunalskatt, skall denne icke få rösta enligt regeringens förslag, medan återigen en annan i kommunen skrifven person, som far land och rike omkring och hvars resterande mantalspenningar kommunen afskrifvit, därför att man icke vet, hvar han är och icke vill ha besvär med honom, men som just när valdagen är inne af en händelse kommer tillbaka till sin hemort, där han kanske icke varit på 30 år — då får denne person deltaga i riksdagsmannavalet, men icke den andre, som ändå kanske är i precis samma ekonomiska ställning som den förre. Mina herrar! Jag kan icke finna, att däri ligger någon rättvisa.

Det har här sagts, att Riksdagen genom att afskaffa mantalspenningarne skulle kunna beröfva många personer den rösträtt, som de här eljest skulle kunna äga. Ja, Riksdagen kan göra mycket; den kan till och med taga bort hela bevillingen, och gör den det, så skulle det icke finnas en enda valman i hela Sveriges rike. Men det är icke sannolikt, att Riksdagen skall komma att göra det, och lika osannolikt är det väl, att den kommer att afskaffa mantalspenningarne, därest det som villkor för erhållande af valrätt stadgas, att vederbörliga mantalspenningar skola vara erlagda. Dessutom är att märka, att mantalspenningarne äro en ordinarie skatt och kunna

sålunda icke blifva föremål för gemensam votering, utan för deras rubbande fordras båda kamrarnas sammanstående beslut, och antagligen kunna icke båda kamrarna komma öfverens om att afskrifva dem blott för att icke göra vissa personer röstberättigade, detta så mycket mindre, som en dylik åtgärd skulle gå i alldeles motsatt riktning mot hvad Andra Kammaren härvidlag önskar, nämligen beredande af rösträtt åt så många som möjligt. Detta tal om mantalspengarnes afskaffande kan ju låta utmärkt bra i teorien, men i praktiken tror jag, att saken ställer sig något annorlunda.

Beträffande § 16, skilja sig äfven de båda reservationerna något från hvarandra, men denna skiljaktighet är icke af någon väsentlig betydelse. Den består däri, att herr *Berg* i sin reservation föreslagit, att ingen valkrets får ha mindre än tre representanter, medan någon dylik bestämmelse icke finnes i herr *Mobergs* förslag. Det kan ju emellertid icke vara annat än rimligt, att det alltid måste väljas minst tre representanter i hvarje valkrets, så snart som proportionellt valsätt tillämpas.

Vidare skilja sig de båda reservationerna från hvarandra i några andra afseenden, men då dessa skiljaktigheter äro af rent formell art, skall jag icke trötta herrarna med att nu ingå på desamma.

Det märkliga är, att Kungl. Maj:t, utskottet, herr *Moberg* och herr *Berg* varit eniga i *en* punkt, i det att de nämligen samtliga föreslagit proportionellt valsätt och därvid alla stannat vid den af kommittén föreslagna metoden. Jag vill nu icke här närmare redogöra för, huru det tillgår vid ett proportionellt val, ty det känna nog herrarna till allesammans, utan jag ber att i stället få något uppehålla mig vid frågan om, huruvida man verkligen vid val af riksdagsman bör använda proportionella val eller icke.

Jag vill då återgå till den gamla ständsrepresentationens tid. När de fyra stånden skulle antaga förslaget till nu gällande representationsordning, uppställde borgarståndet som villkor för bifall till detta förslag, att af ledamöterna i den nya Andra Kammaren skulle städerna äga rätt att tillsätta ett visst antal, som sedermera bestämdes till 80 eller ungefär en tredjedel af hela antalet. Men ingen hördes då klandra borgarståndet för egennyttan, utan tvärtom. Och dock hade detsamma gjort en dylik betingelse för antagandet af förslaget.

Nu stå vi inför en annan situation. Det gäller nu, om vi skola antaga ett förslag, som skall tillföra vår valmanskår bortåt en miljon nya röstberättigade, de allra flesta sådana, som stå under det nuvarande strecket. Nu *klandrar* man på det allra skarpaste och beskyller för den allra stötsta *egoism* dem, som i närvarande stund hafva makten i Andra Kammaren, dessa, som förut haft en fjärdedel af hela Riksdagens makt och hvilka nu säga: vi vilja afstå en del af vår makt, ty vi anse det fullkomligt rättmätigt att alla skola vara röstberättigade, och det vilja vi icke hindra, men vi fordra dock i alla fall, att vi få behålla någon del i representationen, nämligen så stor del, som vår numerär gör oss berättigade till. Men när de så säga, då klandrar man dem och anser deras begäran otillbörlig. Det ligger dock något berättigadt i detta, att de, som

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ha makten, vilja, innan de lämna densamma helt och hållet ifrån sig, hafva någon garanti för, att de skola få någon del i representationen. När representationsreformen antogs, ansåg man det nödvändigt att i någon mån tillgodose minoritetens rätt. Och det var också mycket klart, att minoriteten från städerna skulle framställa fordran på att äfven blifva hörd. Städernas representanter visste mycket väl, att de suttit så länge i vassen och skurit pipor, att det var gifvet, att när landtmännen en gång finga makten, skulle mellan dessa båda läger uppstå en strid i åtskilliga frågor, särskildt skattefrågor. En sådan strid utbröt äfven sedermera, men den kan nu sägas vara så godt som utkämpad. Nu däremot säger man, oaktadt en miljon nya valmän tillkomma, att det icke är behöfligt att trygga minoritetens rätt, utan nu kan man gärna ha majoritetsval. Kan man nu säga, att dessa nya valmän äro skapade annorlunda än människor i allmänhet? Eller kan man anse, att de skola visa sig vara mindre egenlyttiga än andra människor? Eller kan man antaga, att denna majoritet skall draga försorg om, att minoriteten blir skyddad? Ja, kan man göra det, och anser man majoritet alltid hafva rätt, då behöfver man icke tala om några proportionella val.

Vidare säger man, att detta förslag är alldeles opröfvadt. Ja, det är sant, men detsamma är förhållandet med *alla* nya förslag. Äfven 1865 års förslag till representationsreform var ju opröfvadt, när det antogs.

Nu säga somliga, att detta förslag är dåligt; andra återigen säga, att det är alldeles förträffligt. Det svar man får härvidlag är ytterst olika, beroende på, hvem jag vänder mig till. Vänder jag mig till en vän af det Lundebergiska förslaget, säger denne, att *det* förslaget är bra, och vänder jag mig till en vän af herr *Brantings* förslag, så heter det, att hans förslag är så utmärkt bra.

Vidare har man sagt, att ett sådant proportionellt valsätt, hvarom här är fråga, skulle blifva alltför dyrbart. Men hvilket valsystem som helst måste alltid medföra vissa kostnader. Den billiga tiden på det politiska området är slut. Det kommer icke längre att vara möjligt för ett parti att få fram sina kandidater, med mindre än att partiet därpå offrar penningar. Jag vill icke därmed säga, att man behöfver *köpa* kandidater, men det är en hel del förvaltnings- och valbestyr, som kosta penningar. Partierna måste konstituera sig och ge uppdrag åt en styrelse, som sköter affärerna. Om vi se på de partier, som redan äro konstituerade, skola vi finna, att de nöja sig icke med att agitera blott på den plats, där de höra hemma, utan de skicka ut talare till, snart sagdt, hvarje plats i hela riket, där de tro sig kunna undanröja någon för dem misshaglig kandidat. När det ena partiet är verksamt på sådant sätt, vill jag fråga, huru det skall gå för ett annat parti, som sitter med armarne i kors och där hvar och en sitter vid sitt skrifbord och tänker, att man skall komma och fråga honom, om han vill blifva riksdagsman eller ej. Den tid är förbi, då sådant gick för sig, ty nu måste man offra både tid och penningar för att vid ett riksdagsmannaval kunna få igenom sin kandidat och förhindra, att han skall blifva öfverflyglad af en kandidat, tillhörande ett annat parti. De partier, som för närvarande

äro organiserade, äro det radikala och det liberala partiet, men både det moderata och det konservativa partiet hafva hittills sofvit, och komma de att sofva äfven framdeles, blifva de nog också af med sina representanter.

Man säger vidare, att det här ifrågasatta proportionella valsättet innebär, att man icke får rösta på hvem man vill, utan är alldeles tvungen att rösta på den, som är uppsatt på vallistan. Ja, det är sant, men man får ju välja mellan flera kandidater och rösta på hvilken af dem man vill. Som det för närvarande är, förekomma sällan flera än två kandidater, och om man vill hafva framgång åt det parti, hvars åsikter man hyllar, måste man ovillkorligen rösta på någon af dessa två kandidater, ty röstar man på någon annan, kastar man gifvetvis bort sin röst, och följden däraf blir, att man mången gång är nödsakad att rösta på en person, som man icke vill ha.

Jag kan icke annat än på det lifligaste beklaga, att herr *Berg* i sin reservation skilt sig ifrån hvad herr *Moberg* och jag i vår reservation föreslagit, i all synnerhet när skiljaktigheterna härvidlag äro så oväsentliga, som de nu i själfva verket äro. Herr *Berg* yrkar — såsom jag förut framhållit —, att i hvarje valkrets skola utses minst tre representanter; herr *Moberg* och jag återigen anse, att ingen bör äga rösträtt, som icke erlagt direkt skatt till staten. Det var nu omöjligt att inom den tid, då reservationerna skulle vara afämnade, få till stånd en sammanjämkning mellan de två nämnda reservationerna. Af de diskussioner, som sedermera ägt rum i denna fråga inom särskilda kretsar af Riksdagen, har jag emellertid funnit, att det var ett stort fel, att ingen dylik sammanjämkning skedde. Jag uppgjorde genast ett förslag till en sammanjämkning mellan de båda reservationerna, men jag lyckades, som sagdt, icke att få fram detsamma inom utskottet.

Det är nu detta förslag, som jag här vill framställa. I detsamma hemställes om:

»*Bifall till Kungl. Maj:ts proposition, dock med följande förändringar:*

att *regeringsformen §§ 49 och 53 erhålla den lydelse, som föreslagits af konstitutionsutskottet;*

att *riksdagsordningen §§ 16, 17, 23 och 38 erhålla följande lydelse:*

§ 16.

1. *Inom hvarje valkrets väljes, efter folkmängden vid början af året näst före den treårsperiod, för hvilken valen gälla, en riksdagsman för hvarje fullt tal, motsvarande en tvåhundra-trettiondel af rikets folkmängd; och skola för ernående af hela antalet tvåhundra-trettio riksdagsmän de valkretsar, hvilkas folkmängd mest öfverskjuter de tal, som, efter hvad nyss är sagdt, äro bestämmande för riksdagsmännens antal inom valkretsarna, hvar för sig i ordning efter öfverskottens storlek vara berättigade att välja ytterligare en riksdagsman. Äro öfverskottstalen lika för två eller flera valkretsar, afgöres, där så är*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammarerna nödigt, företrädet genom lottning på sätt i § 6 mom. 7 är stadgad. Riksdagsmännens antal må dock icke uti någon valkrets understiga tre.

(Forts.) 2. Det antal riksdagsmän, hvarje valkrets enligt ofvan angifna grunder äger utse, fastställas af Konungen.

§ 17.

Valrätt tillkommer inom den kommun, där han bosatt är, en hvar välfrejdad svensk man, som är skyldig till staten erlægga direkt skatt, från och med kalenderåret näst efter det, hvarunder han uppnått tjugofem års ålder, dock ej

a) den, som står under förmynderskap eller är i konkursstillstånd;

b) den, som häftar för understöd, hvilket under löpande eller sistförflutna kalenderåret af fattigvårdssamhälle tilldelats honom själf, hustru eller minderårigt barn;

c) den, som icke erlagt de honom påförda utskylder till stat och kommun, hvilka förfallit till betalning under de tre sistförflutna kalenderåren;

d) värnpliktig, som icke fullgjort de honom till och med utgången af sistförflutna kalenderåret åliggande värnpliktsöfningar.

Närmare bestämmelser rörande tillämpningen af nu stadgade villkor meddelas i vallagen.

§ 23.

Är någon missnöjd med val till riksdagsman i Andra Kammarerna eller sådan Konungens befallningshafvandes åtgärd, som står i omedelbart samband med själfva valet, eller vill någon klaga öfver beslut, hvarigenom af honom gjord afsägelse af riksdagsmannauppsdrag ej blifvit godkänd, må han däraf hos Konungen anföra besvär. För sådant ändamål äger klaganden hos Konungens befallningshafvande äska behörigt protokollsutdrag, hvilket inom högst tre dagar därefter bör till klaganden utlämnas; och skall han, vid förlust af talan, sist inom tio dagar efter valförrättningens slut eller, där afsägelse ej göres vid valtillfälle, efter erhållen del af Konungens befallningshafvandes beslut, sina till Konungen ställda besvär ingifva till befallningshafvanden, som, på sätt i § 12 stadgas, lämnar vederbörande tillfälle att sig förklara. Sedan den för förklarings afgifvande bestämda tid tilländalupit, har Konungens befallningshafvande att besvaren jämte alla målet rörande handlingar ofördröjligen till Konungen insända, hvarefter med målet vidare så förhållas, som i § 12 sägs.

§ 38.

Lika med utskottets förslag.»

Såsom herrarne finna, är således i § 16 infördt herr Bergs förslag, att hvarje valkrets skall utse tre representanter, och i § 17 herr Mobergs och mitt förslag, att för valrätt fordras att hafva erlagt direkt skatt till staten.

Herr talman! Jag anhåller om proposition å det af mig nu framställda förslaget.

Herr Elowson: Herr talman, mina herrar! Den allmänna rösträtten är i annalkande — till Sveriges landamären. Kungl. Maj:t har i sin rösträttsproposition till innevarande års Riksdag upptagit den tanken, att hvarje välfrejdad svensk man skulle få deltaga i val till Riksdagens Andra Kammare.

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Under debatterna 1865 angående nu gällande riksdagsordning framhölls med synnerlig styrka, att denna riksdagsordning hvilade på två bräckliga lerbotten, nämligen bevillningsförordningen och kommunalförfattningarna. Kungl. Maj:t har i sitt förslag lyckats att undanröja båda dessa bräckligheter och fotar sitt förslag på en bred och fast basis. Ingen census skulle fordras. Således skulle valrätten icke kunna ändras på den väg eller i den ordning, som är bestämd för bevillningsantagande. Vi veta, att under den nuvarande riksdagsordningen har valtrassel ägt rum på den grund, att den politiska rösträtten är så nära förenad med den kommunala. Detta är nu i Kungl. Maj:ts förslag upphäfdt helt och hållet. Villkoren för den politiska rösträttens utövande äro fastställda i *grundlagen*, och innebörden af grundlagens bestämmelser kan icke röna inverkan af ändringar i kommunalförfattningarna. En och samma person kan utöfva den politiska rösträtten, samtidigt med att han är i saknad af den kommunala rösträtten, enligt det kungl. förslaget. Vi finna således, att i afseende å valrätten har Kungl. Maj:t lyckats att lägga en bred och fast grund för rösträttsbyggnaden.

I afseende å valsättet har Kungl. Maj:t utvecklat de samfälliga valens idé, och därvid har Kungl. Maj:t kommit till den uppfattningen, att en god lösning i fråga om valsättet skulle ernås genom införande af proportionella val. Allmänt torde erkännas, att detta valsätt är rättvist. Intet nytt under solen. Världshistorien går igen. I det gamla Grekland förekom, att en förtjänt medborgare skulle landsförvisas från sin fädernestad, därför att han var rättvis. Skulle nu i det moderna Sverige proportionella val förkastas, därför att de äro rättvisa?

Konstitutionsutskottets majoritet har bearbetat den kungl. propositionen och därvid vidtagit förändringar både i afseende å valrätten och valsättet. Grunden för valrätten har blifvit upprifven. Census har ånyo blifvit införd och därigenom en möjlighet gifven att framdeles kunna rubba denna grund. För närvarande är bestämmelsen om en direkt skatt till staten af ringa betydelse och spelar icke någon roll eller har något praktiskt värde. Men den kan gifva anledning till en utveckling, som icke skulle vara önskelig. Kungl. Maj:ts förslag åter hvilat på den fasta grunden, att någon census *icke* skulle förefinnas.

Beträffande valsättet, har utskottets majoritet vidtagit väsentliga förändringar, hvilka enligt min uppfattning äro försämringar. Det erkännes allmänt, att proportionella val innebära en fördel, när det gäller stora valkretsar. Märk väl, mine herrar, att ordet stora kan tagas i två skilda bemärkelser. Det är en fördel, om valkretsarne äro stora i *den* meningen, att de äro folkrika och sålunda hafva att utse många representanter. Det proportionella valsättet verkar, såsom det skall verka, då flera representanter skola utses. Utskottet har sökt att tillbakaskjuta de fördelar, som ligga däri, att valkretsarne äro folkrika, och i stället har utskottet framkonstruerat olägen-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

heter. Det erkännes lika allmänt, att anordningen med stora valkretsar medför en olägenhet i *den* meningen, att valkretsarne däri genom blifva mycket *utsträckta i rummet*. Nu har utskottet icke endast nöjt sig med valkretsar inom ett och samma län, utan beträffande städerna gifvit den en utsträckning öfver *flera* län och fört ihop — och måste enligt sitt system göra så — städer, som ligga långt skilda från hvarandra och icke hafva något gemensamt samband med hvarandra.

I följd häraf uppkommer också en annan olägenhet, som består däri, att valkretsarna blifva rörliga. I Kungl. Maj:ts förslag är det en väsentlig förtjänst, att valkretsarne äro bestämda af geografiskt gifna gränser och att det är representant-antalet, som inom dessa gränser kan ändras. Vi veta, att folkmängdens ökning är väsentligt olika på landet och i städerna. Jag har gjort en uträkning, huru fördelningen mellan stads- och landrepresentanter skulle hafva varit under de två 10-års-perioderna 1882—1902, om nämligen den grundlagsbestämmelsen funnits, att hvarje riksdagsman skulle representera ett lika stort antal medborgare. Ökningen af landsbygdens befolkning under 10-års-perioden 1892—1902 utgjorde 176,222 personer och ökningen af städernas befolkning under samma tid 215,665. Jag nämner dessa siffror, därför att de återfinnas i utskottets betänkande på sidan 178. För öfrigt äro naturligtvis de siffror, jag rört mig med, tagna ur den officiella statistiken. Enligt den gjorda förutsättningen skulle 1882 valkvoten vara 19,909 personer. Det skulle blifva för landsbygden 193 representanter och för städerna 37 representanter. Gär jag till 1892, blir valkvoten 20,899, som gifver för landsbygden 186 representanter och för städerna 44 representanter. Under denna 10-års-period skulle således städernas representantantal hafva vuxit med 7. 1902 skulle valkvoten vara 22,603, och i följd däraf skulle det finnas 180 representanter för landsbygden och 50 för städerna. Under denna senare 10-års-period skulle statsrepresentanternas antal således hafva tillvuxit med 6. Följaktligen skulle enligt den gjorda förutsättningen stadsrepresentanternas antal under de två 10-års-perioderna hafva ökats med 13. Nu är det icke någon anledning att antaga, att en annan proportion i afseende å folkmängdsökningen, hvad landet och städerna angår, skall inträffa. Enligt hvad jag nyss nämde, skulle städerna 1902 hafva 50 representanter, och enligt den numera kända folkmängden för år 1903 skulle de hafva 51 representanter. Om nu Kungl. Maj:t skulle hvar 9:de eller 10:de år reglera städernas representation och då plocka bort 6 å 7 representanter från landsbygden, tro herrarne, att det skulle blifva mycket angenämt för framtiden? Jag tror, att det skulle leda till beständiga slitningar och till missnöje. Utskottets förslag går ut därpå, att det skulle vara *skilda* valkretsar för land och stad, att städerna skulle välja för sig och landsbygden för sig. Jag finner, att detta är en stor olägenhet. Jag skulle här vilja instämma med konstitutionsutskottets ärade vice ordförande i hans uttalande i denna punkt, och jag gör det för min del på den grund, att jag är en vän både af städerna och af landsbygden. Då utskottet förslår, att stad och land skolas skiljas och att man skall införa ett proportionellt valsystem för dem

hvardera, har jag svårt att fatta, att detta kan härledas från andra än politiska orsaker. Vi veta, mine herrar, af historien, att det har funnits fordom en berömd statskonst, hvars uppgift varit att söndra och att därigenom härska. Hvad är det då här, som skulle söndras? Jo, det är uppenbarligen Andra Kammaren. Man vill utkasta ett tvistefrö mellan stad och land, men jag för min del tror, att vi haft nog af misshälligheter förut, och att det nu är tid att åstadkomma en försoning, om jag så får säga. Alla äro svenska medborgare, både städernas och landsbygdens inneväpnare böra samverka med hvarandra och icke motarbeta hvarandra. Hvilken skulle då härska, därigenom att Andra Kammaren blefve försvagad? Jo, helt visst skulle det blifva medkammaren. Jag tror icke, att det är lämpligt. Ty likaväl som man talar om samverkan mellan regering och Riksdag, likaväl vill jag betona nödvändigheten af en samverkan mellan Riksdagens båda kamrar.

Man vill minska antalet stadsrepresentanter på den grund, att man inför allmän rösträtt. Men för min del kan jag icke finna något orsakssammanhang mellan dessa båda saker. Om Riksdagen inför proportionella val och gemensamma val för stad och land, då är det ju nödvändigt, att representationsåtskillnaden mellan stad och land bortfaller. Men därför att man antager allmän rösträtt, därför behöfs det visst icke att rubba den nuvarande skillnaden. Till och med rösträttsgrunden vid kommunala val är olika för stad och land, och då skulle man kunna tänka sig, att den äfven skulle kunna vara olika vid politiska val. Det hör den dock icke vara, utan grunderna för rösträtten böra vara enahanda. Däremot kunna ju, likasom hittills, städerna få ett visst antal representanter och landsbygden ett visst antal, om man vill skilja dem åt. Nu förefinnes enligt mitt förmenande icke något skäl att taga utskottets godtyckliga siffra 60 såsom antal för stadsrepresentanterna, utan det vore väl lämpligast att bibehålla den nuvarande siffran 80. Den §, som handlar om, att städerna skola i Andra Kammaren för närvarande hafva 80 representanter och landsbygden 150, har i mina ögon en långt djupare betydelse än en vanlig grundlagsparagraf. Den innebär enligt min uppfattning ett fredsslut på en långvarig och bitter strid mellan stad och land. Landtmanpartiet ville erbjuda städerna 80 representanter, och det har uttalats här i denna sal, att man icke hade någon tanke på att rubba detta för framtiden. Vill man hålla städerna och landsbygden skilda, finns det icke något skäl för att rubba den fastställda proportionen af 80 och 150, och detta så mycket mindre, som städerna ju snart komma att växa i den klädning, som för närvarande är något stort tillskuren åt desamma.

Beträffande verkan af majoritetsval har jag kommit till den öfvertygelse, att där det finnes två jämnstarka partier, är valsättet tämligen betydelselöst. Ett sådant förhållande finner jag exempelvis i England. Där är det två jämnstarka partier, som täfva med hvarandra. Det ena partiet kommer till makten och blir regeringsparti. Men som maktägande i allmänhet begår partiet politiska fel, och då växer det upp en opinion mot detsamma, och vid nästa val kommer det andra till makten. Det blir då regeringsparti under några år

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

samt hinner under denna tid å sin sida begå politiska fel, och vid de därpå följande nya valen kommer det förra partiet åter till makten. Detta är den vanliga kretsgången.

Ett annat och nära liggande exempel på två jämnstarka partier hafva vi för närvarande i Andra Kammaren här i Sverige. Valmännen till Andra Kammaren äro för närvarande delade i två ungefär jämnstarka partier, och då förhållandet är sådant, anser jag för min del, att det betyder föga, om man har majoritetsval eller proportionella val.

Men huru skulle det gå, om man införde allmän rösträtt och därvid, såsom Kungl. Maj:t säger, de nyblifna valmännen komme att uppgå till $\frac{2}{3}$ af hela valmanskåren? Skulle icke en så stor majoritet som $\frac{2}{3}$ kunna tillsätta alla riksdagsmännen? Nu invänder man, att de nya kategorierna bland valmännen icke alla hafva samma åsikter. Ja, härpå går jag mycket gärna in, ty åsikterna växla bland dem liksom bland de nuvarande. Men om vi antaga, att ett politiskt parti af hvilken färg som helst behärskar $\frac{2}{3}$ af hela valmanskåren och att ett annat parti är reduceradt till den återstående tredjedelen, är det då sannolikt, att det mindre partiet blir i någon mån representeradt i förhållande till sin styrka? Rimligtvis skulle ju det parti, som utgör en tredjedel af hela valmanskåren, erhålla en tredjedel af representanterna. Men om vi nu, mina herrar, utgå från den förutsättningen, att detta parti är likformigt fördeladt i alla valkretsarna, hvad inträffar då? Jo, helt naturligt, att minoriteten icke får en enda representant. En majoritet på två tredjedelar tager åt sig *hela* makten. Då kan man ju säga, att det icke torde inträffa, att minoriteten är likformigt fördelad i alla valkretsarna, utan att den i några valkretsar antagligen utgör mer än 50 procent af valmännens antal och sålunda kan bestämma valets utgång i dessa kretsar. Ja, detta kan ju inträffa, men det beror då på rena tillfälligheter, och i alla händelser visar erfarenheten, att det starkaste partiet blir representeradt icke blott i proportion till sin styrka, utan mycket mera samt slutar med att taga hela den parlamentariska makten.

En tillämpning af hvad jag sålunda anført angående förhållandet mellan ett starkare och ett svagare parti synes mig vår medkammare erbjuda. Naturligt är, att hos Första Kammarens valmanskår, det vill säga landstingsselektorerna och landstingsmännen, skiftande meningar finnas. Men det finnes också öfver landet i dess helhet en förhärskande mening, en stor meningsgrupp, som gör sig gällande, och hvad blir följderna därpå? Jo, att vid val till Första Kammaren denna meningsgrupp väljer den ena representanten efter den andra i öfverensstämmelse med sin politiska åskådning. Därför möta vi också hos Första Kammaren en kompakt majoritet.

Undersöker man valsiffrorna beträffande valen till Första Kam-maren, kan man där finna tre stora kategorier. I Första Kammaren finnas representanter, som gått in genom lottning, representanter, som fått alla afgifna röster, och helt naturligt äfven representanter, som gått in genom val af större eller mindre majoriteter. Man ser härpå, att en mängd röster icke kunnat göra sig gällande, och att majoriteten blifvit mer och mer homogen. Vid det sista valet, det, som 1904 ägde

rum i Skaraborgs län, erhöll den ene kandidaten 42 röster och den andre 23 röster. Dessa 23 röster voro ju bortkastade. Om jag nu säger, att en landstingsman i Skaraborgs län representerar ungefär 4,000 af länets invånare, så betyder detta, att omkring 90,000 invånare i Skaraborgs län, eller ungefär en tredjedel af befolkningen, vid detta val icke fingo en ledamot af Första Kammaren efter sitt sinne. Helt annorlunda skulle förhållandet hafva blifvit, om valsättet varit proportionellt och flera riksdagsmän valts på en gång. Då hade såväl de 42 som de 23 kommit att göra sin mening gällande i proportion till sin styrka.

Jag finner sålunda genom undersökning af dessa förhållanden, att proportionella val till Första Kammaren äro synnerligen behöfliga, ty i följd af de majoritetsval, som nu äga rum, hafva vi i Första Kammaren fått en kompakt majoritet, och denna blir, så länge majoritetsvalen fortfara, antagligen allt starkare och starkare, under det att minoritetspartiet försvinner.

Då den kungl. propositionen framlades och jag fann, att däri icke intagits några bestämmelser, afseende förändring af valsättet till Första Kammaren, utarbetade jag ett tillägg till den kungl. propositionen. Jag trodde, att konstitutionsutskottet skulle något lyssna till detta tilläggsförslag och möjligen samarbeta de båda förslagen. Då jag emellertid fann, att så icke blef förhållandet, utarbetade jag ett fullständigt förslag till valbestämmelser för både Första och Andra Kammaren. Detta förslag ligger fullt färdigt uti motionen n:o 247 och kan, om Riksdagen så vill, antagas såsom hvilande. Jag har sedermera tänkt, att det skulle vara lämpligare att här icke göra något yrkande på bifall till denna motion, hvilket kan göras framdeles, då utskottets hemställan i afseende å densamma ännu icke är föredragen. Jag har däremot ansett mig böra utarbeta en reservation mot utskottets förslag. I denna reservation föreslår jag en skrivelse till Kungl. Maj:t. Utskottets vice ordförande har häremot invändt, att, om en skrivelse komme till stånd, regeringen icke skulle hinna att framlägga ett nytt förslag till 1905 års Riksdag. För min del kan jag icke biträda denna uppfattning. Jag tror, att regeringen mycket väl kan medhinna att till 1905 års Riksdag få ett förslag färdigt, omfattande proportionellt valsätt vid val till båda kamrarna. Jag har på några dagar hunnit utarbeta ett förslag. Detta kan och bör naturligtvis underkastas kritik, men regeringen bar ju tillfälle att kritiskt behandla detsamma. Det, som är det viktigaste, är måhända den graderade skalan. Den behöfver underkastas noggrann undersökning. Då jag utgått därifrån, att de mindre städerna och landsbygden skola, liksom nu är förhållandet, gemensamt välja representanter i Första Kammaren, är det nödvändigt, att den olika röstgrunden vid kommunalstämma och vid allmän rådstuga på något sätt förmedlas. Detta är något, som regeringen kan göra och mycket väl hinner göra, om den nämligen vill bidraga till det åsyftade målets vinnande. Jag anser sålunda icke, att det är någon omöjlighet för regeringen att utarbeta ett nytt förslag, och enligt min nu uttalade mening är det högeligen önskvärdt, att vi beträffande Första Kammaren få proportionellt valsätt. Man har sagt, att det proportionella valsättet är rättvist. Ja, det är det. Men är

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

det rättvist vid val till Andra Kammaren, så är det äfven rättvist vid val till Första Kammaren.

Skulle vi nu besluta allmän rösträtt och bibehålla majoritetsval till Andra Kammaren, ser jag framtiden på följande sätt. Uti Andra Kammaren kommer under tidernas längd att samlas en kompakt majoritet. Uti Första Kammaren bibehålles eller möjligen förstärkes den nuvarande kompakta majoriteten. Dessa båda majoriteter äro helt naturligt af motsatt politisk åskådning. Hvad kommer då att inträffa? Någon förmedling mellan dessa motsatta åskådningar finnes icke, utan förr eller senare växer det upp en stor politisk fara, föranledd af den starka spänningen mellan Första och Andra Kammaren. Detta anser jag vara ett synnerligen behjärtansvärdt skäl för, att en reform i valsättet beträffande valen till Första Kammaren är behöflig. Jag vill icke, att valgrunden skall förändras. Bevillningen skall fortfarande ligga till grund för urväljarnes deltagande i valen. Fyrktalet skall fortfarande göra sig gällande. Nioåriga mandat jämte arfvodelshöbet och öfriga hithörande bestämmelser skola bibehållas. Villkoren för valbarhet till Första Kammaren skola alltjämt vara skärpta. Rättvist är däremot, att det proportionella valsättet tillämpas vid valen till båda kamrarna. Såsom jag nyss sade, måste detta valsätt, om det är rättvist vid val till den ena kammaren, äfven vara det vid valen till medkammaren. Det proportionella valsättet kan emellertid modifieras. Enligt min åsikt sker detta lämpligast, därigenom att man låter valen till Andra Kammaren ske omedelbart och valen till medkammaren medelbart.

Jag kan, herr talman, på de skäl, jag nu utvecklat, icke vara med om konstitutionsutskottets förslag, utan vill yrka afslag å det samma. I stället ber jag att få yrka bifall till den af mig och herr Nydal afgifna reservation, som vidfogats konstitutionsutskottets betänkande och återfinnes å sidan 233 och följande. I denna reservation hafva vi hemställt: »att Riksdagen ville i skrifvelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t låta utarbета och för nästkommande lagtima Riksdag framlägga förslag därom, att Första Kammarens ledamöter skola väljas enligt proportionellt och medelbart valsätt och att Andra Kammarens ledamöter skola väljas enligt proportionellt och omedelbart valsätt.»

Herr *Nydal* instämde häruti.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Såsom af en anteckning i slutet af föreliggande betänkande inhämtas, har jag af arbete i annat utskott varit hindrad att deltaga i konstitutionsutskottets behandling af detta viktiga ärende. Då jag sålunda betagits den dyrbara reservationsrätten, anhåller jag att i stället korteligen få till kammarens protokoll angifva min uppfattning af de olika förslagen.

På konstitutionsutskottets eget förslag skall jag icke spilla många ord. Det utgör enligt min uppfattning i de hufvudpunkter, där det afviker från Kungl. Maj:ts, en afgjord försämring af detta. Och det ger i sin helhet intryck af att vara ett mödosamt hoplappadt kompromissförslag, som — vare det sagdt med all personlig respekt för

mina ärade kamrater inom konstitutionsutskottet — smakar mera af utskott än af konstitution. Särskildt tänker jag därvid på utskottets förslag till valkretsindelning för de mindre städerna, hvilka sammanförts i buntar om 8 å 10 stycken, hämtade från olika län och stundom spridda öfver så vidsträckta områden som från Kristianstad till Uddevalla och Strömstad eller från Sundsvall till Haparanda. Förslaget är i sin art ett verkligt monstrum, som väl snarare måste betraktas såsom ett afskräckande exempel på, huru en valkretsindelning *icke* bör anordnas, än såsom ett förslag, afsedt att öfverflyttas på verklighetens mark.

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Kungl. Maj:ts förslag åter, till hvilket utskottets vice ordförande nyss med en icke oviktig försämring yrkat bifall, finner jag i dess oförvanskade form helt annorlunda tilltalande och helgjutet än det förslag, som vi för två år sedan fingo mottaga från den dåvarande regeringen. Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag är märkligt icke minst därför, att regeringen här öppet och oförbehållsamt ställt sig på den allmänna rösträttens grund, den enda grund, som numera kan anses möjlig och hållbar, för så vidt man vill lösa rösträttsfrågan på ett för framtiden varaktigt sätt. Men genom detta förslag skulle äfven i grundlagen fastslås ett proportionellt valsätt. Därmed skulle följa stora, vidtomfattande valkretsar, bestående af hela eller halfva län och storstäder. Och dessa stora valkretsar, som förklaras vara en oundgänglig förutsättning för det nya valsättets effektivitet, ha för många inneburit en obehaglig öfverraskning.

Nu är jag den förste att erkänna, att det proportionella valsättet kan ha sina goda sidor, särskildt när det gäller att tillsätta nämnder för frågor förberedande behandling. Jag har själf för två år sedan motionerat om införande af proportionellt valsätt till Riksdagens utskott, ett förslag, som då vann denna kammars godkännande, men strandade på medkammarens motstånd. Jag medger också villigt, att den proportionella valmetod, som regeringen föreslagit, är ägnad att bilda en mjuk och behändig öfvergång till sammansatta stads- och landtvalkretsar.

Men, mina herrar, det proportionella valsättet är hos oss en hittills alldeles oförsökt nyhet. Det skulle med sin invecklade valapparat och med det fullständiga upprifvande af de hittills varande mindre valkretsarna, som därmed är förknippadt, innebära ett våldsamt ingrepp i vårt folks traditionella vanor vid utöfvandet af politisk valrätt. Ingen människa kan med någon grad af visshet förut säga, hvilka verkningar det skulle medföra. De spådomar, som från konservativt och liberalt håll uttalats om det proportionella valsättets inverkan, måste rubriceras som rena gissningar, tills de blifvit i praktiken bekräftade. Den erfarenhet man härom inhämtat i främmande länder är för öfrigt icke särdeles omfattande och icke heller af enbart uppmuntrande art.

Jag håller alltså före, att om ett sådant valsätt i vårt land skall införas, borde det först försökas på mindre omfattande områden, t. ex. vid kommunala val, innan man inlåter sig på ett så vidtutseende experiment som att obligatoriskt öfver hela linjen införa det vid val till Riksdagens Andra Kammare. Säkert är, att det proportionella

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

valsättet af en mycket stor del — man torde kunna säga allra största delen — af vårt folk för närvarande betraktas med misstro och ovilja. Allmänheten har en instinktiv känsla af, att man här står inför något främmande och krångligt, som icke ligger för det svenska lynnet och som skulle ställa sig hindrande i vägen för det personliga förhållandet mellan valmännen och deras representant. Jag lämnar därhän, huruvida en sådan farhåga är berättigad. Men jag vill påstå, att den är mycket utbredd och att det nya valsättet skulle inom vidsträckt, glest befolkade delar af vårt land, t. ex. i Norrland, framkalla stora, kanske öofvervinneliga svårigheter.

Om jag sålunda finner folkmeningen med hänsyn till det proportionella valsättet ännu alltför litet förberedd, anser jag också, att därest ett sådant valsätt hos oss skulle tillämpas, borde det, om det är rättfärdigt och lämpligt, införas äfven vid val till Första Kammaren likasåväl som till den andra. Ty om ett proportionellt valsätt tillämpades *endast* vid val till den Andra Kammaren, medan den Första bibehölles orubbad i sin nuvarande gestalt, så menar jag, att ett af två fall skulle inträffa: antingen att kamrarna blefve till karaktären så pass åtskilda, att de finge svårt att samarbeta, eller ock att det nya valsättet visade sig vanmäktigt och sålunda vore öfverflödigt.

Utan att för närvarande inlåta mig på öfriga synpunkter, som i brokig mångfald innehållas i betänkandet och därvid fogade reservationer, vill jag gifva till känna, att jag finner den förebragta utredningen med afseende på valsätt och valkretsindelning vara ofullständig och otillfredsställande, enär den är ensidig. Den borde, fastän Riksdagen i sin skrivelse år 1902 särskildt pekat på det proportionella valsättet, såsom ett af föremålen för utredning, äfven ha omfattat en undersökning af verkningarna af ett system, grundadt på allmän rösträtt och lika representationsrätt för land och stad, men med bibehållande af enmansvalkretsar och majoritetsval. Först vid en jämförelse mellan ett förslag, byggt på proportionella val, och ett sådant som det nyssberörda, lærer med fullt fog kunna afgöras hvad som bäst lämpar sig för landet. Med en sådan uppfattning af frågans läge skulle jag, därest jag deltagit i utskottets förhandlingar, då det kaos af olika meningar, som härvidlag framträdde, uppenbarligen visat, att frågan icke ännu är mogen för afgörande, ha påyrkat, att utskottet skulle hemställa, att Riksdagen, under förklarande, att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat bifallas, måtte hos Kungl. Maj:t anhålla om framläggande till nästa Riksdag af en utredning, omfattande med bibehållande af den kungl. propositionens hufvudgrunder i öfrigt alternativa förslag, dels å tillämpning af det proportionella valsättet äfven till Första Kammaren, dels ock å en valordning till Andra Kammaren, byggd på enmansvalkretsar med majoritetsval. Denna kan tänkas genomförd antingen i hufvudsaklig öfverensstämmelse med de af herr Staaff m. fl. och af herr Olsson i Fläsbro afgifna motioner, eller ock efter liknande grunder, som ännu mer närma sig det nuvarande valsättet.

Först när en dylik, mera omfattande utredning af olika valsätt och valkretsindelning föreligger, anser jag, att Riksdagen äger till-

räckliga förutsättningar att fatta beslut i frågan. Först då kan man, åtminstone tillnärmelsevis, bedöma verkningarna af den viktiga, i våra politiska och ekonomiska förhållanden djupt ingripande reform, som här är ifrågasatt, för så vidt nämligen dessa verkningar på förhand låta sig öfverskådas. Ett framskjutande af beslutet till nästa år skulle också, som bekant, icke behöfva föranleda något fördröjande af det slutliga afgörandet, enär rösträttsfrågan i alla fall icke kan definitivt lösas förrän tidigast vid 1906 års riksdag. Icke kan jag heller föreställa mig annat, än att med de betydliga förarbeten, som redan föreligga, ifrågavarande utredning mycket väl till nästa riksdag skulle kunna medhinnas.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Nu vet jag väl, att många skola häremot invända, att det är synnerligen önskvärdt, att ett förslag måtte förklaras hvilande redan vid innevarande riksdag, emedan agitationen i landet annars komme att tillväxa och skada frågans lugna behandling. Men, mina herrar, icke böra vi väl låta påverka oss af dylika lösa förespeglingar! Jag vågar dessutom påstå, att agitationen snarare komme att ökas än minskas, om Riksdagen nu förklarade hvilande ett förslag, som vore stridande mot önskingarna hos större delen af nationen och som därtill vore grundadt på otillräckliga förutsättningar.

Fastmera håller jag före, att det vore till stor båtnad för saken, därest Riksdagen med den varsamhet och mogna besinning, som plägar utmärka dess förhandlingar, framsköte afgörandet, till dess en fullständig utredning om lämpligaste sättet för valkretsindelningen, som utgör den tekniskt svaraste delen af rösträttsfrågan, föreläge. Jag anser alltså, att man ej bör söka nu frampressa ett måhända förhastadt beslut i frågan. Ty vida viktigare än att få denna för nationens framtid betydelsefulla fråga *snart* löst, anser jag det vara att få den *väl* löst. Man vinner här intet genom att för tillfället bjuda något, som svenska folket alls icke vill ha. Fastmer böra sträfvandena gå ut på att söka åstadkomma ett sådant förslag, som vid 1906 års riksdag verkligen kan påräknas leda till en effektiv och slutlig lösning af frågan. Endast så kan man vänta ett snart resultat och ett sådant, som kan verka samlande af alla goda krafter till gemensam nitälskan för fosterlandets väl.

Men jag finner också, herr talman, att Riksdagen och särskildt denna kammare, hvilken ju frågan närmast berör, bör vid afslag å den kungl. propositionen uttala sin mening om den hufvudriktning, i hvilken en fortsatt utredning af frågan och ett därpå grundadt omarbetadt förslag böra gå. Detta har, enligt min mening, regeringen rätt att vänta. Oviss om, huru de af mig nu framkastade tankarna kunna upptagas, skall jag för närvarande endast hemställa om afslag å utskottets och friherre Barnekows förslag, förbehållande jag mig, herr talman, rätt att under frågans fortsatta behandling antingen få själf framställa eller ansluta mig till det positiva yrkande, som ligger min nu uttalade uppfattning närmast, och som kan ha utsikt att vinna större anslutning.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Berger: Herr talman, mina herrar! Det synes bliiva en allmän enstämmig mening

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)
därom, att rösträttsfrågan bör lösas på den allmänna rösträttens grund. Men däremot äro meningarna mycket delade i fråga om den andra af de grundtankar, som genomgå den kungl. propositionen, nämligen den proportionella validén. Allmänt erkännes visserligen, att den proportionella valmetoden är rättvis, men man vill dock på många håll, af flera skäl, icke vara med om ett förslag, grundadt på denna metod. Den stora tvistefrågan i denna stund är alltså: *proportionella val eller majoritetsval i enmansvalkretsar.*

Jag skall nu anhålla att få bemöta de invändningar och anmärkningar, som gjorts mot det proportionella valsättet. Man säger först, att *valkretsarna* skola komma att blifva *för stora*. Det är så, att skall man ha proportionella val, måste man af två skäl ha stora valkretsar. Detta är nödvändigt dels därför, att så många meningsriktningar som möjligt må blifva representerade i Andra Kammaren, och dels därför, att de meningsgrupper, som verkligen blifva där representerade, må blifva det så rättvist som möjligt. Med anledning häraf har Kungl. Maj:t föreslagit, att storstäderna och länen skulle bilda särskilda valkretsar hvar för sig, med undantag dock för sex län, nämligen Västernorrlands, Kopparbergs, Gäfleborgs, Östergötlands, Kalmar och Malmöhus län, hvilka skulle tudelas. Nu kan man naturligen, om man vill, dela in äfven några af de öfriga länen i två valkretsar, t. ex. Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands och möjligen äfven Alfsborgs län, men jag anser dock detta icke vara tillrädligt. Jag tror, att de olägenheter, som förespåtts i anledning af valkretsarnas stora omfång, äro ganska mycket öfverdrifna. Valkretsarna, sådana de föreslagits, äro enligt mitt förmenande icke större, än att inom valkretsens olika delar en tillräckligt god förbindelse kan äga rum mellan valmännen; och jag tror icke, att man behöfver befara, att i följd af valkretsarnas omfång valmännen skola bli alltför mycket beroende af valledningen.

Att för närvarande ett ganska starkt *partivång* råder vid valen till Andra Kammaren, det veta vi alla. Man måste, för att icke riskera sitt partis nederlag, rösta på den partilista eller på den kandidat, som partiledningen föreslagit. I detta afseende blir det betydligt bättre ställt enligt Kungl. Maj:ts förslag, ty enligt detta förslag kan hvarje valman, utan äfventyr för sitt partis framgång, rösta hur han vill på de af hans meningsfränder föreslagna kandidaterna, och således är han på långt när ej underkastad samma partivång som nu. Däremot föranleder Kungl. Maj:ts förslag ett nytt, för oss förut okänt partivång. Då jag enligt Kungl. Maj:ts förslag röstar på A, röstar jag på samma gång på A:s parti. Det finnes ej någon möjlighet att rösta på A utan att på samma gång rösta på A:s parti, och följden af detta röstningssätt kan bli, att om jag röstar på A, A icke blir vald, men att B, som jag kanske ej alls vill ha till riksdagsman, väljes, och det just på grund af min på A afgifna röst. Detta låter ju mycket illa, och man har mycket skarpt framhållit detta som en stor betänklighet mot Kungl. Maj:ts förslag; men det är ej så farligt som det låter. Ty i regeln är det nog så, att, om jag vill ha A till riksdagsman, vill jag äfven, att A:s, af A. själf godkända meningsfränder skola om möjligt bli valda. Detta torde

vara en obestriddig regel. Om vi nu antaga det proportionella valet, kommer man enligt mitt förmenande att i många fall i framtiden kunna säga ungefär så här: »Jag röstade på A. Han blef visserligen icke vald, men det var alltid en tröst, att B blef vald med tillhjälp af min röst på A. Hade detta varit i den gamla tiden, då man ännu laborerade med majoritetsval, hade min röst varit alldeles bortkastad». På grund af hvad jag nu anfört tror jag, att talet om partivång icke är så mycket att fästa sig vid som man på många håll velat påstå.

En annan invändning mot det nya valsättet är, att det innebär en så stor *nyhet* och är för menige man hart när *obegripligt*. Hvad nyheten beträffar, borde väl en nyhet såsom sådan icke afskräcka; och särskildt synes denna anmärkning vara tämligen oväntad, då den mestadels kommer från sådant håll, där man är i färd med att söka omdana samhället på alla möjliga områden. Och hvad talet om den föreslagna valmetodens svårfattlighet beträffar, är det uppenbart, att man därvidlag betydligt öfverdrifvit. Naturligtvis kommer att göras allt hvad som lämpligen göras kan för att allmänheten skall bli förtrogen med det nya valsättet. En populär handbok i ämnet kommer helt visst att ombesörjas, och fattningsgåfvan hos vårt folk är enligt mitt förmenande så stor, att man icke behöfver befara, att allmänheten ej skall begripa de nya valreglerna.

Innan jag nu öfvergår till den viktigaste anmärkningen mot förslaget om proportionella val, ber jag att med några ord få bemöta en annan invändning däremot. Man säger, att representationen kommer att uppdelas i *smärre grupper i stället för i större handlingskraftiga partier*. Härtill vill jag svara, att jag icke är säker därpå, att det är något oomtvistligt godt, att valmännen skola såsom nu piskas in i partier, dit de ej höra. Det naturligaste är väl, att representationen är ett sant uttryck för valmanskåren, och det är bäst, att man låter samhället utveckla sig på ett naturligt sätt utan några konstruerade regler för partibildningen. Vi behöfva ej hämta några politiska mönster från England eller från andra länder, utan vi kunna vara oss själfva nog; och samhället kommer nog att gå sin gilla gång fram, vare sig Andra Kammaren kommer att, såsom nu, bestå af fyra grupper, eller de blifva sju eller åtta.

Den anmärkning mot det proportionella valsättet, hvarpå man plägar lägga den allra största vikten, är denna: man bör icke införa *proportionella val till Andra Kammaren* med mindre än att man äfven stadgar *proportionella val till Första Kammaren*. Vid bedömandet af den invändningen ber jag kammarens ledamöter erinra sig, att Andra Kammaren för närvarande är så sammansatt, att såväl majoriteten inom valmanskåren som minoriteten inom valmanskåren äro i Andra Kammaren representerade. Det synes mig icke vara obilligt begärdt, att detta förhållande får fortvara, så att äfven i framtiden efter grundlagsändringens genomförande minoriteterna i valmanskåren få bli representerade i Andra Kammaren. Detta kommer alldeles säkert att ske, om vi nu antaga det proportionella valsättet. Men huru kommer det att gå i detta afseende, om man håller sig kvar på majoritetsvalens gamla ståndpunkt? För min del an-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

tager jag visserligen, att åtminstone i den närmaste framtiden en utjämning kommer att ske, så att, äfven om vi bibehålla majoritetsvalen, dock minoriteten får en skälig representation i Andra Kammaren. Men detta är icke säkert. Ingen kan bevisa att, om vi behålla majoritetsvalen, minoriteten blir skäligt representerad i Andra Kammaren. Yrkandet på proportionella val synes därför vara ett fullkomligt rättvist yrkande, och jag kan ej se annat än att införandet af proportionella val till Andra Kammaren med rätta kan ske, utan att man på samma gång gör någon ändring i reglerna för Första Kammarens sammansättning. De proportionella valen till Andra Kammaren, betraktade från den nu berörda synpunkten, ha ju endast till ändamål att bevara åt minoriteten inom den nya valmanskåren den rätt, som minoriteten inom den nuvarande valmanskåren hitills ägt. Och en anordning, som har till syfte icke att förstärka minoriteten, utan att åt minoriteten *bevara* den rätt, som minoriteten hitills haft vid valen till Andra Kammaren, måtte väl kunna vidtagas, utan att man på samma gång gör en ändring i fråga om förhållandet mellan majoritet och minoritet i Första Kammaren.

Huru det kommer att gå för minoriteten, om man behåller majoritetsvalen, är som jag sade mycket ovisst. Att majoritetsval inom enmanskretsar äro mycket osäkra med afseende på minoritetens utsikter vid valen, därpå har man ett lysande exempel från senaste tyska riksdagsvalen, då socialdemokraterna i Sachsen, hvilkas styrka var 59 procent af valmanskårens hela styrka, af Sachsens 23 riksdagsmandat eröfrade 21 eller 22 — jag är ej säker på hvilketdera.

Hvad nu för öfrigt frågan om proportionella val till Första Kammaren beträffar, så synes det mig vara uppenbart, att införandet häraf är ett ganska inveckladt spörsmål. Detta framgår bäst däraf, att de, som yrka på proportionella val till Första Kammaren, nödgas föreslå, att landstingen skola beröfvas sin gamla rätt att välja riksdagsmän till Första Kammaren. Att en så genomgripande reform ej kan genomföras under den närmaste framtiden, ligger ju i öppen dag. En svårighet uppstår äfven med afseende på suppleanterna, ifall man skall ha proportionella val till Första Kammaren. Då man har proportionella val, måste man äfven ha suppleanter, det är en själfklar sak. Och vill man då behålla den nio-åriga valperioden för Första Kammarens ledamöter, skulle följden bli, att man nödgades välja suppleanter att hafva, så att säga, på lager sju till åtta år framåt i tiden för de ständigt återkommande afsägelserna. Om vi t. ex. tänka, att vi i år skulle välja proportionellt till Första Kammaren, skulle vi alltså i år, år 1904, välja suppleanter, som kanske först år 1913 skulle inträda i Första Kammaren. Kan det vara ett rimligt valsätt? Jag hemställer således, att man icke fäster alltför mycket afseende vid talet om nödvändigheten af att införa proportionella val jämväl till Första Kammaren.

Utskottet har nu godkänt det af Kungl. Maj:t föreslagna proportionella valsättet, men utskottet har gjort en betydelsefull ändring i fråga om *valkretsindelningen*. Inom den nya valmanskåren komma naturligtvis att finnas en mängd grupper med olika intressen och åskådningar. Gränserna emellan dessa grupper blifva naturligtvis

tämligen obestämda, de olika grupperna komma så att säga att gå i hvarandra, och många valmän komma att stå på öfvergången från en grupp till en annan. Nu tager utskottet fasta på den motsättning, som onekligen i allmänhet ännu finnes mellan *landtintresset och stadsintresset*. Utskottet medgifver visserligen, att motsättningen mellan stad och land till följd däraf, att de olika stads- och landtmannanäringarna numera icke äro så skarpt åtskilda som tillföre, under senare tid till någon del förlorat i betydelse; men å andra sidan, säger utskottet, kan det icke bestridas, att fortfarande mellan städerna och landsbygden förefinnas betydelsefulla skiljaktigheter i många förhållanden — jurisdiktion, förvaltning, kommunalväsen och näringslif —, som föranleda större sambörighet i intressen och åskådningar mellan särskilda städer än mellan landsbygd och stad. På grund häraf föreslår utskottet, att städerna skola välja för sig och landsbygden för sig. Såsom nyss nämndes, finnes det naturligtvis en motsättning mellan land och stad. Men häraf följer dock icke, att man bör tudela valmanskåren med hänsyn till denna motsättning. Det finnes, så vidt jag kan förstå, ingen giltig anledning att först dela in valmanskåren i stadsbor och landtbor och sedan låta landtborna gruppera sig efter olika yrken, intressen och åskådningar och stadsborna gruppera sig på enahanda sätt. Det riktigaste är väl, att valmännen få själfva bestämma, huru de vilja gruppera sig. Vilja de i främsta rummet indela sig i stadsbor och landtbor, göra de det naturligtvis. Vilja de det däremot icke — och det är ganska säkert, att de bli många, som ej vilja det — böra de slippa att påtvingas en dylik indelning.

Nu skall jag emellertid göra utskottet ett medgifvande. Det är sant, hvad utskottet säger, att, om stad och land välja tillsammans, kommer landsbygden i ofördelaktig ställning därigenom, att städernas väljare finnas samlade inom trängre områden och lätt kunna nästan mangrant utöfva sin valrätt, under det att på landsbygden de stora afstånden försvåra sammanslutning och lifligare deltagande i valet. Statistiken visar äfven, att stadsborna mycket lifligare deltaga i riksdagsmannaval än landtborna. Härtill medverka emellertid vissa omständigheter, som i den händelse land och stad skulle välja gemensamt icke vidare komme att inverka. På landet bilda valmännen i många kretsar en homogen massa, och det är många valmän absolut likgiltigt, hvilken af kandidaterna som blir vald. Ofta är det också på landet en alldeles gifven sak, hvem som skall bli vald, och därför bryr man sig mången gång ej om att besvara sig med en resa till valstället. Emellertid erkänner jag, att landsbygden har en ofördelaktig ställning i berörda afseende gent emot städerna; men jag kan ej anse, att denna omständighet bör medföra en så stor rubbning i de naturliga förhållandena, att land och stad skulle välja särskildt hvar för sig. Landtmännen få anstränga sina krafter till det yttersta. Att de kunna gå ganska mangrant till valen, när det gäller, därpå ha de gifvit många vackra exempel. I detta sammanhang ber jag att få nämna, att i Norge 89 procent af landtbefolkningen deltog i stortingsvalen år 1894. När detta kan ske i Norge, bör det också kunna ske i Sverige.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Herr Lindblad m. fl. ha i sin motion framhållit, att Första Kam-
marens ledamöter till mer än hälften äro stadsbor; och motionärerna
synas hysa någon fruktan för, att det kan gå på samma sätt med
Andra Kammaren, ifall stad och land skola välja gemensamt. Härpå
kan man ej svara annat, än att landtmännen naturligtvis veta hvad
de göra, när de välja stadsbor till ledamöter af Första Kammaren,
och att de nog komma att veta hvad de göra i de fall, då de komma
att välja stadsbor till ledamöteri Andra Kammaren. Att stad och land skulle
skiljas vid valen af det skäl, att landtmännen ej skulle förledas att
rösta på stadsbor till riksdagsmän, vore väl alldeles orimligt, likasom
det skulle innebära ett dåligt vitsord om landtmännens själfständig-
het — ett vitsord, som jag tror de icke ha förtjänat.

Jag kan således ej se, att det finnes någon giltig grund för ut-
skottets särskiljande af land och stad. En dylik anordning är så
mycket olämpligare, som af densamma föranledas två hvar för sig
högst betydande olägenheter. För det första blifva stadsvalkretsarne,
sådana utskottet tänkt sig dem, alldeles för små med afseende på
invånareantalet. Af skäl som jag förut nämnt äro stora valkretsar
ett nödvändigt villkor för en god tillämpning af den proportionella
valmetoden. För det andra har utskottet i valkretsar måst samman-
föra städer, som ha bra litet att göra med hvarandra. Utskottet
säger bärom, att i afseende å indelningen af stadsvalkretsar har det
för utskottet utgjort en viktig uppgift att stadga sådana regler, att
valkretsindelningen kunde genomföras, utan att olägenheter skulle
vällas på grund af »mindre goda lokala förbindelser» emellan stä-
derna i samma valkrets. Af en betänkandet vidfogad tabell finner
man emellertid, att utskottet sammanför t. ex. Haparanda och Luleå
med Sundsvall och Hernösand, hvilket synes vara tämligen orimligt.
Ej heller är det mycket rimligt, att Kristianstad skall välja ihop med
Strömstad och Uddevalla. Jag har bott i Kristianstad i flera år, och
jag kan ej påminna mig, att vi där hade några förbindelser alls vare
sig med Strömstad eller Uddevalla. På grund af hvad jag nu an-
fört angående utskottets förslag anser jag detsamma fullkomligt oan-
tagligt.

Utskottet har tillstyrkt Kungl. Maj:ts förslag, i hvad detsamma upp-
ställer *fullgjord skatteplikt till stat och kommun* såsom ett rösträttsvillkor.
Befogenheten häraf har emellertid blifvit på vissa håll bestridd. Jag
vill gärna medgifva, att fall kunna inträffa, då sjukdom och arbets-
löshet medföra, att den skattskyldige ej kan betala sin skatt på för-
fallodagen. Jag ber emellertid att få erinra därom, att den omstän-
digheten, att han ej kan betala på förfallodagen, enligt Kungl. Maj:ts
förslag ingalunda medför den verkan, att han förlorar sin rösträtt,
utan har den skattskyldige enligt Kungl. Maj:ts förslag 8—9 månader
efter förfallodagen eller mera på sig för likviden. För att få röst-
rätt vid valen, som ju hållas i september, behöfver den skattskyldige
först den 3 nästföretgångne juni betala den skatt, som förföll året
förut, antagligen senast i september månad. Man har således sökt
inskränka till så få som möjligt de fall, då det skall kunna inträffa,
att personer i följd af sjukdom, olyckor eller annat sådant förlora
sin rösträtt.

Det är nu emellertid alldeles klart, att Kungl. Maj:t med ifråga-
varande bestämmelse om fullgjord skatteplikt ingalunda velat träffa
dessa fattiga, arbetslösa eller sjuka personer. Nej, man har med
denna bestämmelse velat komma åt de många tusentals medborgare i vårt
land, som kunna, men ej vilja betala sina skatter. Det finnes massor
af på sådant sätt kvalificerade personer inom landet, och det är mot
den dåliga medborgarandan hos dem, som detta stadgande är riktadt.

Om nu någon säger, att dessa medborgare ej böra uteslutas från
rösträtt, utan skola tvingas att inbetala sina skatter, så svarar jag: det
är lättare sagdt än gjort. Det finns många sådana här personer,
som kunna, men ej vilja betala skatt, hvilka äro absolut oåtkomliga
för äfven det bäst inrättade uppbördsverk. Det finns många personer,
som långa tider kunna ha godt om penningar, men vid andra till-
fällen fullkomligt sakna utmättningsbara tillgångar. Vidare är det
så, att osannfärdiga uppgifter vid utmättningsförrättningar, i syfte att
undandraga egendom från utmätning, äro mycket vanliga. Ej heller
bör man lämna ur räkningen, att uppbördsverket, såsom allt mänsk-
ligt, kan hafva sina brister; och jag kan ej anse, att den, som till
följd af tjänstemäns slapphet eller starf undgår att betala sin skatt,
har något fog för sitt anspråk å rösträtt, utan jag vidhåller hvad jag
yttrat till statsrådsprotokollet för den 5 februari 1904, att det står i
full öfverensstämmelse med den hos oss rådande rättsuppfattningen.
att den, som ej fullgör sina skyldigheter mot det allmänna, ej heller
bör åtnjuta rösträtt i allmänna angelägenheter. Och det kan ej vara
skäl att låta personer, som ej bry sig om att betala några skatter,
hafva det ringaste inflytande på utöfningen af svenska folkets urgamla
rätt att sig beskatta.

Till de af Kungl. Maj:t föreslagna rösträttsvillkoren har utskottet
lagt ännu ett. Utskottet föreslår nämligen, att valrätt ej må till-
komma annan än den, som är *skyldig till staten erlægga direkt skatt*.
Om denna bestämmelse har med rätta sagts i den af herr Bergström
m. fl. afgifna reservationen, att genom samma bestämmelse den all-
männa rösträttens princip blifvit skjuten åt sidan. I själfva verket
har man genom att uppställa detta rösträttsvillkor bibehållit ett slags
censusbestämmelse. Förutom detta principiella skäl, som talar emot
utskottets förslag i denna del, kunna äfven andra, tungt vägande
skäl däremot andragas. Det kan väl ej vara lämpligt, att då vi nu
i väsentliga stycken vilja skrifva om vår riksdagsordning, vi där
införa ett stadgande, enligt hvilket rösträtten blir beroende af skatte-
lagstiftningen. Man kan ej i denna stund veta, hvartill ett sådant
här stadgande i framtiden kan komma att begagnas. Genom detta
stadgande ger man Riksdagen makt att i en enda handvändning ändra
grunderna för Andra Kammarens sammansättning. Riksdagen har
därvid två olika sätt att gå till väga: antingen kan Riksdagen väsent-
ligen höja mantalspenningarnes belopp, t. ex. till 5 kronor, eller
också kan Riksdagen taga bort mantalspenningarna. Hur går det,
om Riksdagen tar bort mantalspenningarna? Jo, då äro vi vid det
kommunala strecket, som annars ju anses vara en öfvervunnen
ståndpunkt.

Vidare vill jag anmärka, att utskottet ej har verkställt någon

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

som helst utredning, på grund hvaraf man skulle kunna få klart för sig att verksamma garantier kunna skapas mot det missbruk, som skulle kunna tänkas uppkomma, att kommuner obehörigen befriade personer från mantalspenningar i syfte att utesluta dem från rösträtt.

Om man nu slutligen frågar, hvarför utskottet föreslagit denna bestämmelse om direkt skatt, svarar utskottet, att med detta rösträttsvillkor endast afses att bereda säkerhet för, att hos valmännen må förefinnas »en känsla af solidaritet med samhället», som betingas af förpliktelse att omedelbart bidraga till fyllande af samhällets behof. Jag ber kammarens ledamöter nu ett ögonblick tänka därpå, att de personer, hvarom det är fråga, i 8 månader gjort sina värnpliktsöfningar; de ha kanske stridt och blödt för sitt land. Kommer nu en sådan person och begär att få utöfva rösträtt, skall då samhället verkligen svara honom så här: »Ja, Ni har skött Er bra i Er krafts dagar, Ni är nu fattig och sjuk, och vi skulle gärna vilja gifva Er rösträtt, men Ni har ett svårt moraliskt lyte, Ni har ingen känsla af solidaritet med samhället. Kunde Ni komma med en kvitterad debetsedel på 40 öre, då vore det en annan sak, men nu är det omöjligt». Jag hemställer, om ej fullgjord värnplikt må kunna vara ett tillräckligt bevis för att dessa fattiga och sjuka personer dock ej alldeles sakna känsla af solidaritet med samhället.

Representanterna för Gottland ha i särskilda motioner hemställt, att bestämmelser måtte träffas af det innehåll, att Gottland finge behålla 3 representanter i Andra Kammaren. De skäl, som därför anförts, har jag funnit behjärtansvärda, och jag är därför ense med utskottet därom, att en bestämmelse införes i riksdagsordningen af innehåll, att riksdagsmännens antal ej må i någon valkrets understiga 3. Häraf skulle föranledas en ändring i den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen af 16 § riksdagsordningen. Denna ändring finnes på ett lämpligt sätt formulerad i herr Bergs reservation. I samma reservation föreslås jämväl en välbetäckt, från utskottets förslag hämtad, mindre ändring i den af Kungl. Maj:t föreslagna lydelsen af 23 § riksdagsordningen.

Den reform, till hvars genomförande jag nu anhåller om kammarens medverkan, är af den mest genomgripande betydelse. En sådan reform som denna bör icke och *kan* ju ej heller genomföras, om det befinnes, att densamma strider emot en allmän, upplyst och stadgad opinion inom landet. Man har nu påstått, att den ifrågasvarande reformen af den allmänna folkmeningen mötts med omisskännelig misstro, och att särskildt en stark folkmening gjort sig gällande mot de proportionella valen. I detta afseende får jag säga, att jag ej funnit något för det föreliggande förslaget slutliga framgång olycksbådande i den opinion, som därom hittills visat sig. Opinionsen för de proportionella valen har gått sakta, men säkert framåt, detta i trots af den energiska agitation, som bedrifvits för att göra dessa val misstänkta hos allmänheten, och i trots af det öfvertag, som motståndarne till de proportionella valen vid denna agitation haft i den omständigheten, att dessa val äro en nyhet för oss. Det är visserligen ett faktum, att på senare tiden ett mycket stort antal politiska möten i landet uttalat sig mot de proportionella

valen; men för att rätt värdesätta dessa meningsyttringar, får man lof att komma ihåg, att de hufvudsakligen kommit ifrån den minoritet af vårt folk, som bor i städer, köpingar och municipalsamhällen.

Agitationen mot de proportionella valen har ofta förbundits med uttalanden, att den nu ifrågasatta reformen ej är en verklig reform, utan att den endast är en skenreform, en fuskreform och en oärlig reform. Jag bestrider riktigheten af ett sådant tal. Att man förbundet valreformen med proportionella val är ju alls ingen inskränkning i den allmänna rösträtten; utan hvad som nu föreslås är *allmän rösträtt, och denna allmänna rösträtt så anordnad, att Andra Kammaren kommer att bli ett verkligt uttryck för den allmänna folkviljan inom landet.* Hvad kan man mera begära?

Jag hemställer om bifall till Kungl. Maj:ts proposition med de två mindre ändringar däri, som jag nyss antydt.

Herr af Callerholm: Herr talman! Såsom kammaren behagade finna af min vid utskottsbetänkandet fogade reservation, har jag icke kunnat biträda vare sig utskottets förslag eller den kungliga propositionen, den senare ej heller med de modifikationer, som däri föreslagits, dels af herr Moberg och friherre Barnekow uti deras reservation, dels af herr Gustaf Axel Berg i hans reservation; och jag skulle därför önska att med några ord få angifva de synpunkter, som vid denna viktiga frågas bedömande varit för mig bestämmande.

Hvad nu först min rent personliga ståndpunkt i rösträttsfrågan angår, så har det, allt sedan jag med min röst bidrog till genomförandet af 1901 års härordningsreform, för mig framstått som en djupt känd, bjudande plikt att söka efter min ringa förmåga medverka därtill, att med likställighet i ökade värnpliktsbördor måtte förenas likställighet i politisk rösträtt. Därför var det också med synnerlig tillfredsställelse jag helsade den kungliga propositionen, enär jag i densamma fann ett förslag ifrån regeringshåll, där för första gången den allmänna rösträttens grundsats uttalades utan inskränkning af skatteplikt till stat eller kommun såsom villkor för valrättens utöfning.

Med lika tillfredsställelse helsade jag också den vackra och djuptänkta motivering, hvarmed det kungliga förslaget beledsagades af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, en motivering, hvilken för öfrigt mötts med sympatier och förståelse inom vida kretsar i vårt land.

Men ty värr var den i Kungl. Maj:ts proposition föreslagna rösträttsutvidgningen förbunden med en valmetod, som, hvad man än må säga därom, dock är ny och för oss okänd, hvarför den mötts med tvekan i vårt land. Jag tror icke man har rätt att säga, att det endast är de, som bo i städer, köpingar och municipalsamhällen, som upväckt en opinion emot detta proportionella system. Nej, den opinionen har hörts långt bort ifrån landsbygden också, från vidt skilda håll i vårt land. Jag vill således fritaga städernas invånare från beskyllningen, att det varit de, som blåst upp eller blåst under denna opinion; den har nog kommit ifrån skilda håll, både från stad och land.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts)

Det vare fjärran från mig att förneka, att regeringen haft giltig anledning att nu framlägga ett förslag, förbundet med det proportionella valsättet, då man tänker på de uttalanden, inom Riksdagens båda kamrar, som föregingo aflåtandet af 1902 års riksdagsskrifvelse. Men å andra sidan måste det, utan att detta får anses innebära något klander mot regeringen, stå Riksdagen fritt att nu, när detta proportionella valsätt utarbetats i alla detaljer och föreligger för Riksdagen, pröfva, om det ter sig så, att det kan anses vara ett lyckligt funnet och för vårt svenska folk lämpadt valsätt.

Jag erkänner villigt, att den valmetod, som föreligger i det förslag till vallag, som blifvit oss förelagdt i den kungliga propositionen, torde vara den bästa och mest fulländade, som hittills framkommit. Jag erkänner också villigt, att det proportionella valsättets princip, nämligen att bereda tillfälle för skilda åskådningar hos olika valmansgrupper att göra sig gällande inom representationen, hvilat på rättvisa och billighet. Men denna princip är billig och rättvis, allenast i den mån den kan göra sig gällande vid val till *hela* representationen, icke allenast till den ena delen af densamma.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet framhöll så värtaligt uti sitt försvar för de proportionella valen anledningarna, hvarför det var tillräckligt att använda detta valsätt vid val allenast till Andra Kammaren, men icke till den första. Han sade, att därigenom få de olika valmansgrupperna tillfälle att göra sig gällande inom Andra Kammaren, och att minoritetens intressen där sålunda bli på bästa sätt tillgodosedda.

Men jag kan dock icke underlåta att härvidlag fråga om det är önskligt att tillgodose minoritetens rätt inom *Andra* Kammaren, hvarför ser man då icke någon nödvändighet i att tillgodose minoritetens rätt i *Första* Kammaren?

Jag är således af den meningen, att, om det proportionella valsättet skulle genomföras, det borde genomföras vid val till båda kamrarna. Men äfven om så sker, kan jag icke dölja för mig, att det är förenadt med betänkligheter af den mest allvarliga art. Dessa betänkligheter ha blifvit så ofta och med så mycken styrka i dag framhållna här i kammaren, att jag icke vill trötta med något upprepande därpå. Vissa af dessa betänkligheter hafva onekligen blifvit väl och med mycken skicklighet bemötta; andra kvarstå däremot. Jag tror att bland dessa betänkligheter, som vi icke kunna komma ifrån, är just den, som rör valkretsarnes storlek. Att valkretsarne föreslagits så stora har nödvändiggjorts af vårt lands stora utsträckning och befolkningens gleshet. Vi rädas för den starka partiledning, som måste komma till stånd, om icke valens utgång skall komma att bero på slumpens inverkan. Vi måste tänka på det besvär, de kostnader och den omgång, som blefve förenade med valförberedelserna under detta system. Jag hyser därför den farhågan, att den politiska lifaktighet, som under senaste tiden gjort sig allt mer och mer gällande inom våra landamären, icke kommer att ökas utan snarare att minskas i och med genomförandet af den proportionella valmetoden.

Jag kan icke heller se något önskligt däruti, att, såsom en konsekvens af det proportionella valsättet, kammaren skulle komma

att uppdelas i en hel mängd smärre grupper, med skilda politiska intressen. Jag tror, att ett system med större, målmedvetna, handlingsdugliga partier ställer sig bättre. Mig synes åtminstone ett sådant system stå mera i öfverensstämmelse med utvecklingen af ett sant konstitutionellt styrelsesätt.

Då jag sålunda icke kunnat förena mig med dem, som önska bereda framgång åt den kungliga propositionen eller densamma närstående förslag, är det alldeles gifvet, att jag ännu mer måste taga afstånd ifrån utskottets försök till lösning af rösträttsfrågan. Efter det ytterst kraftiga, värtaliga och genomtänkta bemötande, som från herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet kommit utskottets förslag till del, skall det icke falla mig in att tillägga många ord. Jag ber endast få tillägga, att hvad som yttrats i fråga om städernas och landsbygdens särskiljande uti olika kretsar och hvad som yttrats om sönderbrytandet af det proportionella valsättets idé, hvilken framträdde så principenligt och väl genomfördt uti det kungliga förslaget, därigenom att stadsvalkretsarne gjorts små och landtvalkretsarne stora, under det att den kungliga propositionens valsystem ovilkorligen förutsätter stora valkretsar — jag ber endast att få tillägga, att allt detta är anmärkningar mot det proportionella valsystemet, som bortfalla i samma ögonblick detta skulle komma till fullständigt utförande. Men hvad som för mig är den allvarsammaste anmärkningen mot utskottets förslag, en anmärkning, som i lika mått drabbar det af herr Moberg och friherre Barnekow framlagda förslaget, det är att båda dessa förslag afvika från den allmänna rösträttens grund. Storheten och styrkan i det kungl. förslaget ligger däri, att detta förslag är fotadt på den allmänna rösträttens grund, att äfven oförvitliga medborgare, som icke erlagt direkt skatt till staten, ändock skulle få tillträde till valurnorna. Ehuru utskottet försäkrar att dess förslag hufvudsakligen är grundadt på allmän rösträtt, är det alldeles tydligt, att så icke kan sägas vara fallet, då faktiskt rösträtten där göres beroende utaf ett penningstreck, som till på köpet icke är grundlagsfäst till sina gränser, utan kan, såsom redan blifvit anmärkt i högst väsentlig mån höjas genom ett i hastig vändning tillkommet riksdagsbeslut, hvarigenom ett stort antal valmän plötsligen kunna utestängas från den valrätt de länge utöfvat.

Då jag således har den öfvertygelsen, att en utvidgning af rösträtten lämpligen bör grundas på den bestående indelningen uti enmansvalkretsar, har jag, herr talman, icke annat val än att yrka afslag å så väl utskottets förslag som Kungl. Maj:ts proposition, under förbehåll att sedermera under öfverläggningen, om tillfälle därtill gifves, få framställa något nytt yrkande.

I detta anförande instämde herrar *Darin* och *Broström*.

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Det synes ju nu, såsom det blifvit sagdt, som om man på alla håll vore ense därom, att den största fråga, vi nu ha att lösa, rösträttsfrågan, skall lösas på den allmänna rösträttens principiella grund. Och det synes ju också, som

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

om man i det hela taget vore tämligen ense om de inskränknningar, som med denna allmänna princip dock skulle förenas.

Sålunda skiljer man sig i fråga om åldersstrecket, i själfva verket endast i afseende på ett år; i allmänhet åtminstone utgöras ju alternativen af 24 och 25 års åldern.

Vi för vår del ha uti vår motion anslutit oss till den uppfattningen, att man borde kunna stanna vid en ålder utaf uppnådda 24 år under kalenderåret före valet. Vi ha ansett, att vi på detta sätt komme närmast den grundtanke, som framställdes, då 25 års åldern först kom upp. Ty då hette det endast, att valmannen borde ha uppnått 25 års ålder, hvarmed man naturligtvis menade åldern vid valtillfället. Sedan fann man, att man formulerade denna bestämmelse i grundlagen, bättre genom att hänvisa till det föregående året. Det är då tydligt, att, när nu valen ske i september, man kommer grundtanken närmare genom att, som vi, föreslå att valmannen skall vara minst $24\frac{2}{3}$ år än genom att såsom Kungl. Maj:t föreslå att han skall vara minst $25\frac{2}{3}$ år.

I afseende på förmynderskaps-, konkurs- och värnpliktsstrecket är ju ingen skiljaktighet, så vidt jag funnit.

I afseende på det s. k. fattigvårdsstrecket ha vi i vår motion föreslagit en annan formulering än Kungl. Maj:t. Utskottet har däremot velat vidmakthålla den i den kungl. propositionen föreslagna formuleringen. Men då utskottet icke motiverat detta på något sätt, vågar jag allenast åberopa och hänvisa till den motivering, som vi i vår motion gifvit, och då får hvar och en afgöra, huruvida han anser att något af värde finnes i vår motivering och huruvida han i så fall anser, att den skulle kunna vederläggas genom ett enkelt uttalande utaf utskottets majoritet — detta senare beror naturligtvis på hvad auktoritet han tillägger utskottets majoritet.

Med afseende på förslaget om utgörande af mantalspenningar såsom ett villkor för rösträtt hade jag tänkt yttra mig, men ber nu att helt och hållet få ansluta mig till hvad herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet i den frågan sade, hvilket enligt min tanke är alldeles afgörande.

Återstår utskyldsstrecket. Man har här i Riksdagen öfversatt utskyldsstrecket med, att det skulle vara ett ordentlighetsstreck. Och det är i den formen som det har samlat en så stor mängd äfven af intresserade reformvänner på sin sida. Jag tror, att den allmänna öfverläggningen i pressen och på möten, som i detta afseende försiggått, har haft den förtjänsten, att den bragt de båda motsidorna till en mera förstående uppfattning af hvarandras meningar. Jag kan väl förstå, att om t. ex. på landet det är så, att hvar enda en, äfven den ringaste lägenhetsinnehafvare, som har en liten jordbit och en liten stuga på den, måste ordentligt betala de utskylder, han kan ha, väl vetande, att eljest hans lilla fasta egendom alltid finnes för utmätningsmannen att taga, — jag kan väl förstå, säger jag, att det under sådana förhållanden måste synas i hög grad upprörande, att det kanske i samma kommun kan bo ett antal personer, hvilka vederligen ha långt större inkomster än denna lilla lägenhetsägare, men hvilka lefva ur hand i mun och hos hvilka ingenting finnes att taga,

om utmätningsmannen kommer för att kräva ut skatten. Jag kan också väl förstå, att de enorma siffror af restantier, som de stora städerna och enkannerligen, sorgligt att säga, hufvudstaden ha att uppvisa, måste väcka stor betänksamhet. Och då mot denna betänksamhet framhållits, att en tillräcklig förklaringsgrund till den underlåtna skattebetalningen här i Stockholm skulle ligga dels i de höga lefnadskostnaderna — hvilka visserligen utgöra en synnerligen viktig bidragande orsak — och dels i stadens lif i allmänhet och den nästan påträngande frestelsen att gifva ut penningar i små kommunikationsafgifter o. s. v., som här förekommer, så måste jag säga, att däri kan jag icke instämma. För min del måste jag vitsorda — ty jag vet det —, att det verkligen förekommer här i Stockholm en dålig skattemoral på vissa håll. Men jag ber att få tillägga, för att vara rättvis, att för utfinnande af, inom hvilka kategorier denna dåliga skattemoral förekommer, är det icke möjligt att dela samhället genom ett horisontalt streck, utan man måste göra det genom ett vertikalt. Ty den förekommer också bland inkomstagare, som ha rätt höga inkomster.

Om man nu uppfattar utskyldsstrecket såsom ett ordentlighetsstreck, så vill det förefalla mig att det står föga väl tillsammans med den allmänna rösträttens princip. Jag skall försöka genom ett exempel förklara detta. Jag föreställer mig en man i små förhållanden. Han har en liten befattning — som bokhållare eller dylikt — hos enskild person. Emellertid drar han sig fram på sina ringa inkomster och har en torftig bärning. Han har alltid varit en ordentlig man. Men han kommer, såsom man säger, litet på sned. Vid ett valtillfälle har han icke ordentligt betalt sina utskylder, och han faller då för utskyldsstrecket. Låt det så gå någon tid en fem à sex år. Låt oss antaga, att det under dessa fem à sex år gått utför med vår man. Han har kanske begynt att lefva helt och hållet oordentligt, kanske hemfallit åt dryckenskap. Han har mistat sin befattning. Han lever, man vet knappast huru, af någon obetydlig inkomst ena dagen och en obetydlig inkomst den andra. Det är icke möjligt att uppskatta honom till någon bestämd årlig inkomst. Ingen har intresse af att sätta honom i konkurs, och fattigvården har han icke fallit till last. Då kan denna person återfå sin rösträtt. Och, se herrarne, det är ju något konstigt detta, att en person vid en kombination af allmän rösträtt med utskyldsstreck sålunda kan genom att slarfa *litet*, slarfa bort rösträtten, men genom att slarfa *mycket* slarfa till sig rösträtten igen.

Nu kanske man säger: ja, det där kan vara sant nog. Naturligtvis är det så, att man genom att taga med hela den stora mängd, som står under hvarje skattestreck, kan komma att taga med äfven en mängd människor, på hvilkas ordentlighet det icke är möjligt att finna någon pröfvosten. Men då skulle väl detta snarare tala *mot* den allmänna rösträtten öfverhufvud. Men, mina herrar, om den allmänna rösträttens princip hafva vi börjat vara ense. Det ha vi gjort, förmodar jag, med öppna ögon och med klar insikt om detta förhållande. Och huru resonnera vi härvidlag? Jo, vi resonnera så: Fullkomliga medborgare hittar man just icke så ofta; som-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

liga kategorier ha den ofullkomligheten och andra den ofullkomligheten. Somliga ha den ofullkomligheten, att de till exempel blifvit straffade för brott. De få dock rösta, så snart de icke äro förlustige medborgerligt förtroende. Men är det icke möjligt, att åtskilliga bland dessa, om de kunde riktigt skärskådas, skulle befinnas vara bra mycket mindre värda att få rösta än den, som endast slarfvat litet med utskylderna. Nej, det är väl så, att, man har gjort klart för sig, att dessa förhållanden likväl i det stora hela taget spela en underordnad roll; att det nog kan finnas både här och där, hos de och de individerna åtskilliga omständigheter, som skulle, om man kunde pröfva individuelt, åstadkomma en inkompetensförklaring med afseende på rösträtten, men att detta är jämförelsevis undantagsfall och obetydligheter i förhållande till det stora hela.

Vore det nu emellertid så, att det här verkligen vore blott fråga om ett ordentlighetsstreck, ja, då skulle man ju kunna gå med på det. Men det är likväl så, att det tillika är ett olycksstreck, att det är ett streck, som sätter nedanför rösträtten dem, som i följd af oförvårdad olycka, sjukdom, arbetslöshet, annan nöd, dödsfall i hemmet och däraf följande utgifter och annat sådant, som för långliga tider kan inverka på den ringe och torftige mannens bärning, icke äro i stånd att betala sina utskylder. Det är öfver alla dessa, som utskyldsstrecket hänger.

Det är, då vi på detta sätt ställa för vår blick, hela mängden af dessa små och oförvitliga medborgare med redligt medborgaresinne, men som, blott till följd af att deras ekonomi är för svag att bära en chock, skulle helt och hållet kunna komma utanför rösträtten — det är med blicken fästad på dessa, som vi helst skulle vilja slippa ifrån detta streck.

Och det synes oss, att vi skulle kunna ha så mycket större skäl att begära detta, som vi icke kunna förstå annat än, att man kan vidtaga högst effektiva åtgärder mot de oordentliga och slarfviga. Herr justitieministern har dragit detta i tvifvelsmål. Men jag tror icke, att för den, som känner, hvar skon klämmer här i Stockholm till exempel med afseende på möjligheten att den här rådande dåliga skattemorale kan frodas så som den gör, det behöfver te sig såsom något ogörligt att genom en reform af uppborrdsväsendet åstadkomma en bättre sakernas ordning. Men det måste reformeras ända till dess yttersta armar, till dem, som träffa och stå i direkt beröring med de skattebetalande. Där är det, som skon klämmer.

Om man finner, att äfven detta icke skulle vara tillräckligt och att särskildt beträffande kroppsarbetarne andra åtgärder måste vidtagas, anser jag för min del, att man i det fallet bör tänka på möjligheten att förvandla till lag, hvad som nu flerstädes är sed, nämligen att arbetsgifvarne afdraga från aflöningen till sina arbetare, hvad som behöfves för skatterna, och betala dem.

Jag har velat i korthet utveckla hufvudskälen för min principiella ståndpunkt i afseende å utskyldsstrecket. Att jag emellertid vidhåller den eftergift jag personligen gjort genom att gå med på ett statsutskyldsstreck är gifvet.

Jag vill nu tillåta mig att något betrakta frågan om det proportionella valsättet. Herr friherre Barnekow klandrade dem, som hade varit med om 1902 års skrivelse, men nu yttrade sig så, som gjorts i denna vår motion. Jag måste bekänna, att jag icke förstår detta hans klander. Begärdes uti denna skrivelse år 1902 ett rösträttsförslag, grundadt på det proportionella valsättet? Det vet jag ingenting om. Det begärdes, att vid framläggandet af ett nytt rösträttsförslag *äfven* det proportionella valsystemet måtte tagas i öfvervägande. Denna begäran tolkade regeringen i sin därefter följande kommunicé så, att regeringen, med uttalande af den allmänna rösträttens princip, på hvilken den afsåg att bygga sitt rösträttsförslag, tillika tillade, att det skulle undersökas i hvad mån proportionellt valsätt kunde göras passande för våra förhållanden. Jag vågar icke citera ordagrant, men ungefär detta var innehållet. Näväl, sedan företogs en utredning, och denna befanns af regeringen vara sådan, att det proportionella valsättet borde läggas till grund för regeringens förslag i rösträttsfrågan. Men kan detta väl innebära, att vi här skulle vara bundna af det sålunda framlagda förslaget? Måste vi icke hafva menat, att vi förbehöllo oss rätt att pröfva det förslag, som komme att framläggas, och tillse, huru det skulle komma att gestalta sig med detta i vårt land hittills så godt som okända valsätt? Friherre Barnekow har här anfört, att det i vår egen motion heter, att just den proportionella valmetod, som här föreslagits, är i viss mån berömd. Ja, detta är ju sant, vi förutsätta att af alla kända proportionella valmetoder den nu ifrågavarande sannolikt är en bland de mest antagliga. Men därmed hafva vi endast velat framhålla att, då vi ju redan mot den nu föreslagna valmetoden, som vi dock erkänna vara den bästa, framställa anmärkningar, dessa naturligtvis i ännu högre grad träffa de öfriga proportionella valmetoderna, och att det alltså är det proportionella valsättet öfver hufvud taget, emot hvilket våra anmärkningar äro riktade. Det är detta, som vi menat och äfven tro oss hafva i vår motion uttryckt; jag tror därför icke, att vi gjort oss skyldiga till någon motsägelse härvidlag.

Om, herr talman, en främling, väl hemma i statsrättsliga och politiska ting samt ifrig anhängare af det proportionella valsättet, besökte vårt land och vi då sade till honom: här är fråga om att i svenska riksdagen införa det proportionella valsättet; på hvilken punkt anser ni att detta borde företrädesvis ifrågakomma? — om, säger jag, vi till honom ställde en sådan fråga, hvad tro herrarne att han då skulle svara? För min del tror jag, att denne man, om han, såsom jag förutsatte, vore en verklig anhängare af proportionalitetens idé, skulle svara: Denna metod bör användas helst vid val till bägge kamrarna, men skall den införas endast vid val till den ena af dem, bör detta väl ske i fråga om Första Kammaren och icke den Andra. Ty han skulle resonnera på följande sätt: Låtom oss först se efter, huru mycket det nuvarande sättet för val till Första och Andra Kammaren skiljer sig från själfva proportionalitetens idé. Hvad då beträffar Andra Kammaren, är visserligen valsättet icke proportionellt, men det är dock ett valsätt genom enmanskretsar, hvilket faktiskt, ehuru på ett primitivt och ofullkomligt sätt, verkar

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

utjämmande och således i proportionalitetsidéns riktning. Däremot, hvad angår Första Kammaren, är det använda valsättet, sedt i förhållande till proportionalitetsidéen, endast ett gäckeri, ty att bilda stora valkretsar med medelbart valsätt är ju den yppersta metoden att drifva undan allt hvad minoritet heter. Om man således, skulle han säga, i fråga om införandet af proportionella val beslöte sig för att börja med Andra Kammaren — eller rättare, ty här anser jag det icke vara fråga om början, utan hvad som här göres är nog både början och slut, om svenska Riksdagen beslöte sig för att införa proportionella val endast till Andra Kammaren — skulle man bära sig bra underligt åt. Man skulle bära sig åt ungefär som en person, hvilken hade att förfoga öfver två rum, som han måste använda begge två: intetdera rummet är högmodernt, men det ena är åtminstone godt beboeligt och bra ombonadt o. s. v., det andra däremot är i högsta grad gammalmodigt, fuktigt och mögligt. Vore det icke i sådant fall alldeles omrimligt, om han skulle företaga sig att förse sitt beboeliga rum med allehanda modern utstyrelse, såsom dyrbara möbler och mattor, elektriskt ljus och dylikt, men lämna det andra rummet alldeles åt sitt öde i stället för att gora också detta åtminstone något sänär beboeligt? Och, mina herrar, ur proportionalitetsidéns synpunkt sedt är det icke öfverdrifvet att kalla det nuvarande sättet för val till Första Kammaren för något som liknar mögel och fukt i ett rum.

Nu har man, då det talats om att införa det proportionella valsättet för val till Första Kammaren — eller någonting i den genren — sagt, att detta ju skulle strida mot Första Kammarens idé, ty den kammarens idé är ju att representera kontinuiteten. Ja, häremot vill jag säga, att jag icke precis kan erkänna, att denna invändning, när den kommer från det proportionella valsättets anhängare, öfver hufvud taget är riktig. Ty detta valsätt afser ju att bereda möjlighet att låta representationen så fullständigt som tänkbart är afspegla valmännens olika meningar, men då skola väl i all världen valmännens nuvarande och icke deras för detta meningar afspeglas. Vid sådant förhållande synes det mig, som om denna kontinuitetsidé i själfva verket skulle stå i ett ganska tvifvelaktigt sammanhang med det proportionella valsättets idé. Men alldeles oafsedt detta är det tydligt att man för att bibehålla den önskade kontinuiteten kan välja andra medel, än de, som bestå i den bestämmelsen, att hvarje ledamot af Första Kammaren, som genom döden eller eljest afgått, skall ersättas af en ny genom separat val. Man skulle nämligen kunna tänka sig, att Första Kammaren indelades i trenne grupper — eller hvad jag må använda för uttryck — hvilka valdes hvar tredje år, eller något dylikt. Och i alla händelser är det *en* sak, som det proportionella valsättets anhängare aldrig kunna komma ifrån, nämligen att redan efter nu rådande förhållanden Första Kammaren icke uteslutande är byggd på kontinuitetens idé. Det finnes åtminstone *ett* tillfälle, då denna kontinuitet brytes, och det är då Konungen förordnar om anställandet af nya val. När så är, borde det väl i alla händelser ingalunda varit omöjligt att

jämval i fråga om val till Första Kammaren införa det proportionella valsättet.

Emellertid, om man nu tänkt en reformering af sättet för val till Första Kammaren, är det väl högligen sannolikt, att framställandet af ett dylikt kraf skulle till en mycket aflägsen framtid uppskjuta rösträttsfrågans lösning. Ty vi måste komma i håg, att det vidsträckta och långt gående reformsinne i fråga om rösträttsfrågans lösning, hvilket Första Kammaren hittills visat, har framkommit uteslutande i det läge af denna fråga, då Första Kammaren själf icke var på det ringaste sätt direkt berörd af densamma utan den direkt berörde endast Andra Kammaren. Om man nu företager sig att ändra detta läge, så är det ganska antagligt, att därmed också Första Kammarens reformifver skulle afsvalna högst betydligt. Då uppstår den frågan, huruvida man med hänsyn till rösträttsfrågan och önskvärheten af dess lösning skulle vilja riskera ett sådant uppskof. För min del tror jag knappast, att man bör göra det, bland annat ur den synpunkten, att det som man skulle vilja ernå, nämligen införandet af proportionella val till båda kamrarna, likväl icke i och för sig är något så eftersträfvansvärdt.

Jag förmodar nu, att många af talarne efter mig skola komma att uppehålla sig vid de svårigheter, som orsakas af ett proportionellt valsätt, och därför skall jag blott be att få i största korthet beröra några af dessa svårigheter.

Jag tror icke, att det lyckats herr statsrådet och chefen för kungl. justitiedepartementet att skingra de farhågor, som de stora valkretsarna ingifvit. Det är mycket sant att, såsom han sade, dessa äro nödvändiga, om man skall kunna hafva proportionellt valsätt, men de äro i sådant fall en nödvändig och mycket stor olägenhet. Ty endast där dessa stora valkretsar äro belägna i de delar af vårt land, hvilka i yppersta grad äro försedda med kommunikationer, kan det vara möjligt — och knappast då ens — för valmännen att, på sätt önskligt kan vara, träffa tillsammans och rådgöra med hvarandra om angelägenheter, som hafva afseende på de förestående valen.

Rörande nödvändigheten af partiledning och af ekonomisk offervillighet har konstitutionsutskottets vice ordförande redan så grundligt talat, att darom skall jag icke något vidare yttra mig.

Däremot skall jag be att få framhålla en punkt, hvilken icke så mycket som den kanske förtjänar varit på tal, och det är den egendomligheten, att denna proportionella valmetod skulle komma att insätta en alldeles ny och hittills okänd makt såsom en makt uti själfva valarbetet och själfva valets ästadskommande. Denna nya makt utgöves af de valkandidater, som föreslås. Ty vi skola, mina herrar, ihågkomma, att de definitiva vallistorna icke äro något annat än ett slags kontrakt emellan vissa af kandidaterna; listorna skola förses med deras underskrift, och om någon icke är behaglig för de andra underskrifvande, får han icke vara med. Han kan ju komma på en särskild lista, men att komma på en särskild lista kan oftast vara detsamma som att icke komma på någon lista alls — det senare är kanske till och med något trefligare. Herrarna förstå

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

ju, att detta är en alldeles egendomlig sak, som följer med den proportionella valmetoden. Om således valmännen å valmötan eller genom tidningspressen uttalat sig så eller så, men dessa uttalanden ej hafva gifvit ett så tydligt utslag, att man icke vågar däremot sätta sin enskilda individuella vilja, utan man har olika möjligheter att välja emellan, då hafva de, hvilkas namn äro mest betydelsefulla för en listas framgång, en fullständig makt att ifrån denna lista afskilja kandidater, som kunna vara dem misshagliga. Kan man då få fram ett valresultat, som är ett riktigt uttryck för valmännens mening, må man väl fråga? Jag undrar, om man icke på detta sätt uti själfva valproceduren insätter en makt, som i praktiken kommer att visa sig leda till följder, som man nu kanske icke kan föreställa sig.

Den kommitté, som haft att företaga den förberedande undersökningen i denna fråga, har haft att bestämma sig för, huruvida den skulle bjuda på ett valsätt, där hvarje lista måste vara försedd med ett särskildt partitecken. Ty en sådan beteckning har ju hittills nästan varit en nödvändighet för alla de proportionella valmetoder, som på det hela taget gått på denna bog. Nu insåg valkommittén och äfven regeringen, att det var ett illasmakande medikament, som skulle bjudas det svenska folket, om man fordrade, att hvarje lista skulle vara betecknad med ett partinamn. Och som det af gammalt har funnits två välkända medel att förmå en patient att svälja ett illasmakande medikament, det ena mera brutalt, bestående däri, att man nyper patienten i näsan, det andra, ett mera humant, bestående däri, att man förenar det illasmakande medikamentet med något annat ämne, så att den elaka smaken icke kännes så mycket, så foredrog både kommittén och regeringen, som ingalunda ville nypa det svenska folket eller Riksdagen i näsan, det mera humana medlet och föreslog således, att, i stället för att listorna skulle förses med partibeteckning, hvarje namn, stående på en lista, skulle inkludera en partibeteckning, utan att denna partibeteckning syntes; med andra ord ett vanligt borgerligt namn skulle icke längre efter detta valsätt blott betyda detta namn, utan framför allt betyda denna lista. Men detta, se herrarne, tror jag, att de enkla valmännen komma att få ofantligt svårt att fatta. När man kommer med dessa officiella listor till en sådan valman och lägger dem fram för honom, så säger han kanske: »ja, den där listan är jag mest för; den tycker jag är bra. Men på den här andra listan skulle jag vilja välja t. ex. Andersson.» »Nej», säger hans instruktör, »det skall du visst icke göra. Ty om du väljer på Andersson, så väljer du i stället Pettersson, hvilket du kanske icke vill.» — »Jag måtte väl veta, hvem jag prickar för. Och jag prickar för Andersson.» — »Det gör ingenting, ty Andersson betyder Pettersson eller kan åtminstone betyda Pettersson i detta fallet.» — Nu säger herr justitieministern, att allt det där skall folket få lära sig genom några små handböcker, som skola utgifvas, och som skola blifva både populära och vidt spridda. Men jag undrar, om det kommer att gå så lätt att få denna sak och alla de öfriga krångliga sakerna i detta proportionella valsätt verkligt begripliga för allmänheten. Jag tror, att det nog kommer att be-

höfvas en mycket stor träning, ja, kanske så stor, att valmännen i sitt anletes svett, vid jämförelsen mellan svårigheten att inlära sina medborgerliga *skyldigheter* och svårigheten att inlära sina medborgerliga *rättigheter*, komma att med en suck utbrista: »nog var exercisen på heden svår, men den här exercisen är ändå värre!»

En mycket framstående proportionalist har en gång på min fråga, huruvida icke alla dessa besynnerligheter kunde komma bort, svarat mig: »det finnes ett fullkomligt system, hvarigenom hvarje valman får rösta precis, som han vill, och likval maskineriet åstadkommer ett proportionellt valresultat. Men felet med detta system är, att det är alldeles obegripligt.» Ja, jag undrar, huruvida icke det system, som nu förelägges oss, har den svagheten, att det, ehuru icke fullkomligt, kommer att för en stor del af den väljande allmänheten förbli ganska obegripligt och gåtlikt.

Då vi för vår del icke velat ansluta oss till det proportionella valsättet, har det tillhört oss att angifva de grunder, efter hvilka vi tro, att en ny valkretsindelning lämpligast skulle kunna anordnas. Vi hafva därvid utgått därifrån, att en valkrets bör vara ett geografiskt sammanhängande helt, så att det finnes icke blott möjlighet, utan äfven lätthet för valmännen att komma tillsammans för att rådslå och hålla behöfiga öfverläggningar. Den enda väsentliga anmärkning, som — såvidt jag kunnat förnimma — har framställts mot de grunder vi föreslagit i detta hänseende, är, att stad och land skulle komma att i vissa kretsar rösta tillsammans. Ifrån landsbygden har framträdt en oerhörd fruktan på vissa håll, att stadsintressena såsom en förtärande och förhärjande eld skulle sprida sig öfver landsbygden. Och ifrån småstäderna har framkommit som lika stor farhåga, att småstäderna skulle drunkna i landsbygdens bottenlösa haf. Det förefaller mig till att börja med tydligt, att båda dessa farhågor icke på *samma gång* kunna vara berättigade, ty de stå ju i en alldeles uppenbar motsats till hvarandra. Men det kan till och med vara möjligt och kanske rent af sannolikt, att de icke äro sanna *någondera*, utan innehålla högst betydande öfverdrifter. Det är dock nästan obegripligt, att man skall kunna tänka sig, att i sådana kretsar städer skola stå emot landsbygd och landsbygd emot städer utan möjlighet till sammangjutning af valmanskärerna efter politiska begrepp och politisk uppdelning. I det afseendet är det ju omöjligt för någon att säga något med absolut visshet, men man har ytterst svårt att förstå, att icke de politiska synpunkterna då skulle framtråda så öfvervägande, att de borde kunna utjämna hvad som finnes kvar af den spänning, hvilken så länge har varit rådande emellan land och stad. Vi tro, som sagdt, att de representanter, som komma att bli valda, komma att blifva valda af en majoritet, bestående af landsinneväpnare och stadsinneväpnare, och vi tro, att detta skulle hafva en ypperlig följd. Ty vi tro, att en representant, sålunda vald, skall känna sig lika pliktig att iakttaga båda kategoriernas af sina valmän välforstådda intressen. Det är ju så med alla representanter, att de hafva olika kategorier af valmän, och att en af dessa kategorier kan hafva något särskildt intresse förbundet med en viss riksdagsfråga. Näval, hvad är då

Om valrätten till Andra Kamraren m. m.
(Forts.)

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

naturligare, än att han, som står detta intresse närmast, kan bli dess taleman, så långt sanning och rätt medgifver. Vi tro, att ytterligare den goda foljden kommer att uppstå, att å andra sidan en sådan representant icke kan komma att betrakta sig såsom syssloman för privatpersoner i en privat angelägenhet, utan att han torde komma att underordna lokala intressen, som han kan vara närmast att förfakta, under det allmänna bästa. Och det allmänna bästa innefattar ju både lands- och stadsintressen.

Jag skall nu, herr talman, tillåta mig att göra några allmänna reflexioner, innan jag slutar. Jag tror mig icke träffa orätt, ifall jag säger, att en af de vasentligaste faktorer, som för närvarande verka på sinnena beträffande röstrattsfrågans lösning, är farhågan för det socialdemokratiska arbetarepartiet, dess utveckling och tillväxt. Det är denna fråga, frågan om denna farhågas riktighet, som jag ber att få en liten smula betrakta. Jag vill då först säga, att jag tror, att man icke bör uteslutande fästa sig vid vissa yttringar af detta parti, att man icke bör i detta fall uteslutande fästa sig vid den äfven af mig ingalunda omhuldade, utan tvärtom alldeles afvisade s. k. storstrejkstanken. Man kan fördöma den och jag tror, att man bör fördöma den, mindre kanske för hvad som hittills i det afseendet förekommit, än därför, att den tanken ligger så nära en gräns, hvilken ytterst lätt kan öfverskridas, utan att de, som satt rörelsen i gång, äga i sin makt att hindra och tillbakahålla ett sådant öfverskridande. Men för det första tror jag icke, att dessa storstrejkstankar komma att fortfara äfven efter det att den rätt, hvars undanhållande framkallat dem, skall hafva gifvits äfven åt arbetarnes stora klass. Ty den historiska erfarenheten visar uppenbart och gång på gång, att ett allt för långt undanhållande af likväl behöriga rättigheter framkallat orimliga, motbjudande och öfverdrifna utslag, hvilka försvinna, då rättigheterna gifvas.

Men alldeles oafsedt detta menar jag, att det är andra saker, man härvidlag bör fästa sig vid. Man skall se till, hvilken ståndpunkt de svenska socialdemokraterna intaga i den praktiska politiken. Jag vill i det afseendet tillåta mig erinra herrarne eller åtminstone de flesta af Er om ett yttrande, som fälldes i en debatt här i kammaren för några år sedan. Det var under de första förberedande åtgärderna för hvad som sedan kallats för norrlandsfrågan. Vid detta tillfälle uttalade kammarens dåvarande ende socialdemokratiska riksdagsman sin anslutning till tanken på att försöka med lagliga anordningar, upprätthålla ett själfägande bondestånd i Norrland. Detta framkallade i sin ordning ett yttrande från en talare på stockholmsbänken, hvars lysande, intelligenta kraft nu icke längre utgör en faktor i denna kammares förhandlingar. Han sade, att han ville sätta som en märkesdag — eller något dylikt — den dag, då en socialdemokrat yttrat sig för bibehållande af det själfägande bondeståndet. Detta yttrande framkallade litet undran och förstods kanske icke fullständigt. Jag skall återkomma till detta senare. Vi ha nyligen här i Riksdagen haft att behandla en fråga, egnahemsfrågan, som från socialdemokratiskt håll erhållit det allra mest in-

tresserade understöd. Herrarne förstå, att norrlandsfrågan och egnahemsfrågan äro två sidor af i själfva verket samma sak ur den synpunkt, jag sett dem. Nåväl — denna hållning hos den svenska socialdemokratien är verkligen något, som strider mot den ortodoxa socialdemokratien, är ett fullständigt afsteg från densamma. Den ortodoxa socialdemokratien predikar nödvändigheten af massans allt mera fortgående proletarisering, till dess det endast återstår en stor proletariserad massa, motsvarad af några få kapitalister, hvilka ha samlat allt kapital på sina händer och äro de där »expropriatorerna, som skola exproprieras». Då man sålunda ser, att från socialdemokratiskt håll arbetas på att bibehålla ett själfägande bondestånd och att man försöker upprätta ett stånd af småbrukare, då kan man inför slikt sätta ett märke och säga: dessa äro inga riktiga socialdemokrater i denna viktiga punkt åtminstone. Jag vill icke inlåta mig på frågan, huruvida icke socialdemokratiens kanoniserade helgon, Karl Marx, skulle vända sig i sin graf, då slikt höres. Han har förmodligen vänt sig så många gånger förr, att en gång mer eller mindre icke betyder så mycket. Men jag undrar, huru de svenska socialdemokraterna skulle stå till svars, ifall de inkallades inför den store kyrkofadern i Berlin, Bebel, till ett sådant ansvar. Jag tror det är väl att han — som man också kan se af ett telegram i dagens tidningar — har så många kattare i sitt eget land, att han icke kan hålla ögonen på de nordliga provinserna af sitt förmenta välde.

Det är nog så, mina herrar, att det finnes en ortodox socialdemokratisk lära, men att hvarje lands egendomligheter ha en kraft att ombilda teorier, att ombilda doktriner äfven på detta område. Och det är nog i många, många fall så, att hvad som förkräcker oss, då det framträder i form af ett kosmopolitiskt socialistiskt program, blir faktiskt icke detsamma, då det omsättes i nationellt svenska förhållanden. Det är min tro.

Frågar jag mig, mina herrar, hvilken synpunkt väsentligen borde leda oss vid behandlingen och afgörandet af en sådan fråga som rösträttsfrågan, måste jag säga mig, att den lösning, som vi här hoppas vinna, är afsedd att räcka för så lång tid framåt, att den sträcker sig långt, långt utöfver någons af de här närvarande blick, den må vara huru förutseende som helst. Under sådana omständigheter och om vi tänka på, huru alla förhållanden under så långa tider kunna komma att förändras, är det väl tydligt, att vi icke böra fästa oss vid ställningen för ögonblicket, utan att vi tvärtom så mycket som möjligt böra frånse de tillfälligt rådande förhållandena. Hvad skola vi då se på? Jag tror, att vi framför allt böra se på frågan: passar den lösning af rösträttsfrågan, som nu föreslås, med vår författning, med vårt författningsslif i öfrigt?

Vår författning är baserad på motvikter. Regeringen skall motväga Riksdagen, Riksdagen regeringen, Första Kammaren den Andra Kammaren och Andra Kammaren den Första. Men frågan är, huruvida icke har som i så många andra länder författningsslifvet har visat sig vara något helt annat än författningen och huruvida icke den motvikt, som man velat skapa i Första

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m. (Forts.)

Kammaren, blifvit något vida annat, än hvad man ursprungligen menat.

Då jag går att kasta en blick på eller uttala några reflexioner öfver denna andra del af representationen, så behöfver jag icke säga, att hvad jag här kommer att nämna icke i ringaste mån afser de utmärkte och aktningvärde medborgares personer, som bilda denna kammare, utan afser kammaren politiskt taget.

Huru bör ett öfverhus vara bildadt? Det borde vara bildadt uteslutande med hänsyn till kunskapsrikedom, stor omdömesförmåga och hög patriotism hos dess medlemmer. Nu nekar jag visst icke, att dessa egenskaper finnas och för närvarande finnas i rikt mått hos Första Kammaren; de ha alltid funnits där och jag hoppas, att de alltid komma att finnas där. Men hvad jag nekar till är, att Första Kammarens ledamöter i allmänhet äro valda *uteslutande* på den grunden. Det äro de icke. De äro valda efter partigrund. Kammaren är väl sofrad och mestadels blifva endast de, som fullständigt hålla partimåttet, valda.

Detta, menar jag, är icke ett öfverhus, sådant det borde vara, det slag af öfverhus, som representerar den verkliga moderationen. Det är icke den verkliga moderationen, som skapas i Första Kammaren af ett parti, så sammangjutet, så skarpt fasthållande vissa bestämda ideal, som nästan något svenskt parti det gjort under hela vår riksdagstid. Och intet antyder, att detta förhållande skulle vara öfvergående och tillfälligt. Det bör nog betraktas såsom bestående för lång tid framåt.

Om detta är sant, då må det väl vara en viktig fråga att göra sig själf: skola vi verkligen ta på vårt ansvar att försvaga den Andra Kammaren genom en i själfva valsättet införd splittringsmöjlighet, en i själfva valsättet införd konstitutionell svaghet — om jag så får uttrycka mig — af kammarens verkan och kraft?

Men — kan man säga — Andra Kammaren har ju i alla fall alltid varit delad och kommer väl alltid att bli delad i olika partier. Ja men herrarne hörde, huru justitieministern i dag talade om möjligheten af 7 eller 8 grupper i kammaren. Det tror jag icke, vi varit vana vid här i kammaren, och man vet genom erfarenheten från andra länder, hvad det betyder för en representations försvagande, om den blir delad på 7 eller 8 partier.

Det har hänt, och det har hänt flera gånger under senare tid — och låt oss väl komma i håg detta, mina herrar — att denna kammare, trots att den varit delad i olika partier, dock visat, att den representerat ett gemensamt intresse, en gemensam ståndpunkt gent emot Första Kammaren. Det hände förra Riksdagen den minnesvärda afton, då herr talmannens klubba föll öfver ett unionsbetänkande, tillkommet i ett tillfälligt utskott här i Andra Kammaren, hvilket kammaren icke diskuterade utan endast enhälligt rostade sitt ja till. Hvarför? Icke därför, att icke meningarne här i denna kammare kunna skifta ganska betydligt i unionsfrågor, utan därför, att man ville visa, att dessa meningar dock kunde enas därhän, att subjektiva nyanser mellan grupper och partier underordnades, därför att man ville framhålla, att denna kammare vill frid

och endrakt på den skandinaviska halfön och att, då det gäller en ny försökslinje mot ett sådant mål, den icke vill lägga stenar i vägen.

För endast några veckor sedan höll Andra Kammaren vid de gemensamma omröstningarna tillsammans på ett sådant sätt, att man kanske som motto öfver den dagens förhandlingar, då man jämförde de båda kamrarnes olika meningar kunde sätta hvad De Geer i sina minnen på ett ställe yttrar: »Andra Kammaren har alltid yrkat en sund och solid statshushållning, men så har icke alltid varit fallet med Första Kammaren».

Det är denna möjlighet till enighet mellan de olika nyanserna inom den folkvalda kammaren, som icke får äfventyras, ty det vore i sanning en oerhörd förlust.

Jag tror för öfrigt icke, att genom frånvaron, genom undvikandet af allt för stor splittring i denna kammare, det finns någon fara för att dess verkliga kraft skall bli alltför stor. Det behöfves inom statslivet någonstädes en verkande kraft. Det är gifvet, att i en tvåkammerrepresentation, så sammansatt som vår, den politiska öfvervikten bör och måste tillhöra den personvalda kammaren, icke den fyrkvalda. Och jag för min del tror, att det väsentligen är på denna Andra Kammares verksamhet, som det svenska framåtskridandet beror, och jag är mindre rädd för att denna kammare får kraft, äfven om den får kraft till misstag och förvillelser — sådana ha alla representationer begått — än om dess kraft skulle försvagas, som jag tror blefve fallet genom det proportionella valsättets införande.

På grund af de synpunkter, som jag här framställt, ber jag, herr talman, att få yrka afslag på konstitutionsutskottets förslag och den kungl. propositionen och förbehåller mig att i sinom tid yrka bifall till det af mig jämte flere motionärer framförda förslaget.

Med herr Staaff förenade sig herrar *Hammarström, Höjer, Hammarlund, Wallis, Ericsson* i Ahlberga, *Pettersson* i Södertälje, *Beckman, Moll*, friherre *De Geer, Larsson* i Lund, *Berg* i Göteborg, *K. G. Karlsson* i Göteborg, *Sterner, Eriksson* i Bäck, *Forsberg, Jansson* i Edsbäcken, *Collvin, Holmgren, Wawrinsky* i Saltsjobaden, *Johansson* i Öija, *Natt och Dag, Nyström, Starbäck* och *Nordin*.

Herr Olsson i Viken: Herr talman! Den forngrekiske skalden Homeros berättar, att då grekerna under 10 års tid förgäfves sökt intaga staden Troja, utfunderade de en krigslist. Förlikning erbjöds trojanerna och såsom underpant på förlikningen ville grekerna skänka dem en trähäst. Men trähästen hade gjorts ihälig och därinne hade gömt sig några af grekernas yppersta krigar, hvilka när trähästen väl rullats in i staden, om natten öppnade portarna för de förrädiska fienderna. Jag kan icke neka till, att jag i den skrifvelse om proportionella val, som år 1902 i denna kammare genomdrefs af den mäktige Träa-representanten såg en sådan trähäst. Den åstadkom visserligen stillestånd för tillfället,

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

men den föreföll ihålig och syntes mig rent af kunna innebära fientliga afsikter mot de småfolkets rättigheter, som redan funnos. Af fruktan för grekerna, äfven då de kommo med skänker, röstade jag emot skrifvelseförslaget.

Nu har emellertid justitieministern på grundvalen utaf kommitténs förslag om proportionella val framlagt ett förslag, hvars motivering röjer den ärlige vännen utaf en effektiv rösträttsreform och som klargör nödvändigheten af en förskjutning af maktens tyngdpunkt. Som jag strax skall närmare utveckla, kan jag emellertid icke vara med om proportionella val för representationens ena hälft. Men jag måste dock erkänna, att i den kungl. propositionen finnes både konsekvens och reson.

Tyvärre kan jag icke säga detsamma om utskottets förslag. »Man märker afsikten», som recensenterna bruka säga, »och blir förstämd», den afsikten nämligen att söka afvända de verkningar i demokratisk riktning, som det kungl. förslaget skulle föra med sig. Därför blir utskottets förslag, om jag får använda ett så vulgärt uttryck, en konstitutionell röra. I stället för att konsekvent genomföra den idé, som genomgår det kungl. förslaget, att valmännens gruppering skall ske automatiskt såsom ett resultat af valförrättningen, uppdelar utskottet på förhand valmännen i två klasser, hvilka förmenas ha olika politiska intressen, stadsvalmän och landtvalmän. Och hvarför skulle dessa ha olika intressen? Jag kan icke förstå annat än att ett så lösligt påhäng som olika jurisdiktion och förvaltning skulle en så kraftig verkan åstadkomma. Ty numera har ju handel och industri, som förr nästan uteslutande tillhörde städerna, till stor del flyttat ut på landsbygden. »Radikalismens ogräs» frodas ju minst lika mycket i köpingar och municipalsambällena som i småstäderna. Detta utskottets våldförande af grundprincipen i det kungl. förslaget hämnar sig genom oformligheten af de valkretsar som utskottet måst föreslå. Hvad skall man t. ex. säga om att, såsom här är nämndt förut i dag, Kristianstad skall tillhöra samma valkrets som Strömstad och Uddevalla? Hur i all världen skola valmännen i den ena staden kunna ha någon som helst kännedom om kandidaterna i den andra, och huru skola valmännen i städer, som tillhöra så oformliga valkretsar, kunna komma tillsammans och samverka för att få de lämpligaste kandidaterna valda? Det blefve gifvetvis för det mesta lokalpatriotiska intressen, som vid valet komme att göra sig gällande i stället för de politiska, tvärt emot hvad man åsyftar med de proportionella valen. Hur mycket naturligare är det icke då att tillämpa den territoriella valkretsindelningen och låta mindre städer rösta tillsammans med kringliggande landsbygd? Äfven i andra afseenden finner jag utskottets förslag betydligt underlägset Kungl. Maj:ts. Hvilken konsekvens ligger det t. ex. i att låta proportionaliteten vida bättre komma till sin rätt på landsbygden än i städerna, däri-genom att städer endast skola välja i regel 3 representanter och landtvalkretsarna många flera?

Men icke heller åt Kungl. Maj:ts förslag kan jag skänka min röst, ehuru jag gärna erkänner dess förtjänster i åtskilliga hänse-

enden. Ty för det första förutsätter det en alltför invecklad valmekanism för att den stora massan af valmän skall kunna lära sig att begripa det. Valmännen kunna nog vara öfvertygade om att valmekanismen kommer att fungera efter beräkning. Men de bli öfvertygade därom ungefär på samma sätt som de kunna vara öfvertygade om att t. ex. en maskin, uppfunnen af Edison, kommer att fungera efter beräkning. Med sin röst, hel eller delad, liksom trycker valmannen på en eller flere knappar, och man försäkrar, att därigenom en så och så stor verkan skall uppstå. Men hvarför just denna verkan och ingen annan verkan uppstår, det lär väl näppeligen genomsnittsvalmannen sig att begripa. För det andra tilltalar mig lika litet i det kungl. förslaget detta sättande i system af partibildningarna. Partimotsatsen skärpes och tillspetsas i stället för att jämnas, hvilket torde vara ett önskemål i politiken för att ett fruktbart samarbete till landets bästa skall kunna uppkomma. Icke blott hvarje riksdagsmannakandidat måste nödvändigt hissa ett visst partis fana, då han bestämmer, på hvilken partilista hans namn skall stå, utan hvarje valman måste ovillkorligen göra lakejtjänst åt ett visst parti. Han kan icke rösta på en kandidat, som han personligen högaktar och värderar, utan att på samma gång stärka ett partis lista, med hvilket han kanske mycket litet sympatiserar. Men för att ett parti vid ett val skall kunna vinna så mycket som möjligt i kampen mot de öfriga, måste det vara väl disciplineradt, och detta förutsätter en mäktig partiledning. Det är dessa vanligen självvalda partiledare, dessa öfvervalmän, som jag fruktar skulle få ett alltför stort inflytande vid valen. En tilltagsen valledning, som känner till valmekanismens mysterier, skulle kunna leda valen i en riktning, som af en eller annan anledning bäst passade.

Men äfven om de farhågor, som jag nyss tillåtit mig uttala, skulle visa sig ogrundade, så kvarstår dock olägenheterna af så stora valkretsar, som Kungl. Maj:t föreslagit. Jag tänker därvid icke så mycket på den eventualiteten, att flere personer från samma ort, t. ex. en stad, skulle kunna bli valda, hvaraf följden skulle bli, att vissa trakter af ett län skulle komma att sakna representanter i Riksdagen, som vore förtrogna med just de trakternas säregna förhållanden och behof. Men det betänkliga är, att valmännen i de flesta fall skulle bli tvungna att grunda sitt omdöme om kandidaternas lämplighet blott på hörsägnar, tidningsnotiser och kandidaternas uppträdande på valmötena; någon personlig kännedom om dem skulle helt naturligt endast i undantagsfall stå valmännen till buds. Kandidaternas verkliga karaktär, deras moraliska halt, ådaga-lagd i handel och vandel och i det personliga umgänget, skulle i de flesta fall bli för valmännen förborgad. Munvighet på valmöten, tilltagsenhet och inställsamhet gentemot valledarne blefve de egen-skaper, som i allmänhet skulle komma att förskaffa en person ett mandat. Det är klart, att på detta sätt yrkespolitici och pratmakare skulle få vind i seglen.

Alla dessa olägenheter, som vidlåda det kungl. förslaget, skulle undvikas, om Riksdagen lämnade sitt bifall till herr Staaffs eller herr Olssons i Fläsbro motion. Man har visserligen anmärkt emot

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten till Andra Kammaren m. m.
(Forts.)

enmansvalkretsar med majoritetsval, att minoritetens rätt icke blir tillgodosedd. Men af erfarenheten från andra länder, där allmän rösträtt med enmansvalkretsar är genomförd, får man väl draga den slutsatsen, att majoriteten i de olika valkretsarne icke skulle bli af samma politiska farg, utan att den politiska riktning, som icke blir representerad i *en* valkrets, skulle bli den segrande i en annan. Den politiska åskådning, som upp bäres af penningens och byråkratiens intressen, blir ju i alla händelser mer än tillräckligt representerad genom Första Kammaren. Jag finner det för öfrigt icke så mycket orimligare, att minoriteten i en valkrets vid en omröstning icke får något att betyda, än att minoriteten i denna kammare vid en omröstning får böja sig för majoriteten.

Herr talman! För närvarande skall jag åtnöja mig med att yrka afslag på den föredragna punkten.

Herr Lindblad: Herr talman! Hurudan historiens dom skall bli öfver det beslut, som kommer att fattas nu eller nästkommande år, kunna vi icke veta. Men man skall dock icke säga, att man gått med förbundna ögon till att aflämna sin voteringsedel, och man skall icke säga, att de, som nu deltagit i att länka landets öden, ha gjort det utan att kunna förstå sin sak eller haft någon förmåga att se in i framtiden. Jag och 27 kamrater inom kammaren hafva tillåtit oss att afgifva en motion vid denna riksdag. Hvad verkan än denna motion kan komma att hafva, *det* skall den dock visa, att vi i någon mån hafva riktat blickarna in i framtiden. Och den skall därjämte, om icke annat, utgöra en protest mot det sätt, på hvilket frågan nu af Kungl. Maj:t ifrågasättes att lösas. Den skall slutligen klargöra, att vi visserligen äro fullt medvetna, att kanske de sista resterna af det en gång så mäktiga landtmanna-elementet skall försvinna ur denna kammare; men vi vilja också hafva uttaladt, att operationen ingalunda behöft ske så hårdhänt, som den nu tillämnas.

Gå vi att undersöka orsaken till allt detta, kan jag icke finna annat, än att vi få se till, huru Kungl. Maj:ts beslut i denna fråga har tillkommit. Kungl. Maj:ts förslag är grundadt på ett utlåtande från en kommitté. Men, mina herrar, huru har denna kommitté blifvit sammansatt. Under det att folkmängdsförhållandena i vårt land ställa sig så, att det är 4 miljoner inbyggare på landsbygden och 1 miljon invånare i städerna, samt under det att det alltid hitills föfunnits en klar och bestämd skillnad mellan representationen för stad och land, samt man till och med i en så närliggande tid som 1894 fann anledning att ytterligare noga begränsa detta förhållande, har Kungl. Maj:t icke forty funnit sig böra tillsätta kommittén på det sättet, att i densamma inrymts sex platser för stadsbor, men endast tre för landtbor.

Denna kommitté var tillsatt för att utreda möjligheten af ett proportionellt vals-system, men jag tycker, att Kungl. Maj:t i det stycket redan felade vid kommitténs sammansättning, att Kungl. Maj:t alls icke tog hänsyn till en redan bestående proportionalitet i vårt land. Nu skall jag icke tillåta mig att ingå på den frågan,

huru de enskilda kommittéledamöterna uppfattat sin sak, och hvilka meningar inom kommittén gjort sig gällande. Jag är för visso öfvertygad därom, att landsbygdens representanter inom kommittén hafva, så långt de kunnat, stått på landsbygdens sida, men, som sagdt, har kommittén förmodligen i och genom sig själf, eller blott genom sin sammansättning, kommit till det resultat, som vi här sett. Emellertid vill jag föra i herrarnas minne, att denna kommitté af regeringen själf angifvits vara tillsatt icke för att söka **lösningen af hela frågan**, utan endast för att gifva en valteknisk utredning. Men huru har regeringen begagnat denna kommittéutredning? Regeringen har accepterat kommitténs förslag nästan i hvarje detalj. Om detta har skett utaf några politiska beräkningar, och om af ett visst nödtvång ställts i utsikt att gifva städerna en favör, skall jag icke tillåta mig att afgöra. Jag skall blott uttala, att jag anser, att det ingalunda hade behöfts, att så hade skett. Jag tror, att andra kombinationer funnits, under hvilka denna fråga mycket lätt kunnat lösas på delvis andra grunder än nu föreslagits. Jag kan endast säga, att jag uppfattar kommitténs utredning och framställning såsom ett lockbete åt städerna. Och, märk väl, Riksdagen har aldrig skrivit därom, att vi skulle sammanslå valkretsarna under gemensamhet mellan land och stad. Detta har Riksdagen aldrig uttalat. Visserligen förekommo vid 1902 års riksdag enskilda yttrandena härom — jag minnes särskildt, att herr von Friesen på stockholmsbänken framhöll nödvändigheten af ett sådant förfaringssätt — men jag tillät mig redan då för min del att protestera däremot.

Det är vidare väl att märka, att detta är oförmånligt icke allenast med tanke fästad på den olika röstkraft, som de båda afdelningarna — landet för sin del och städerna för sin del — komme att utöfva på valresultatet. Ty *det* veta vi, att i och för sig måste denna blifva ogynnsam för landsbygden; jag behöfver icke erinra herrarne om detta. Det är så många, som känna till landsbygden härutinnan, och de veta, att man icke kan begära att få ut valmännen i samma proportion på landet som i städerna. Och när vi icke kunnat få denna proportion *nu*, när det dock är de mera besutna klasserna, som deltaga i valet, huru skola vi då kunna begära, att de icke besutna klasserna, kroppsarbetarna och andra sådana i ekonomiskt afseende sämre situerade, skola komma fram till valet i större utsträckning än under nuvarande förhållanden.

Herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet har också själf anført, att resultatet af vårt lands nuvarande valsätt är, att det går proportionsvis färre fram till valet på landsbygden än i städerna. Vid sista valet var det 35,5 procent på landsbygden och i städerna 56,8 procent. Detta är dock icke det mest afgörande och betydelsefulla momentet, utan det är, att det nu också blir fråga om att lossa på *bostadsbandet*. Hittills har man varit hänvisad att välja sin kandidat inom den mindre valkretsen — det vill säga landsbygd för sig och städer för sig — men nu kommer bostadsbandet att släppas loss och omfatta hela provinsen. Vi behöfva blott göra en jämförelse. Vi veta, att det yrkandet från visst håll göres, att bostadsbandet i sin helhet skulle upphävas. Hittills har detta mötts

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

med allmänt ogillande. Allmänheten har nämligen insett, hvart detta skulle bära. Och lika fullt som vi då skulle få upplefva den synen, att vi finge ett ovanligt stort antal stockholmare i denna kammare, lika väl få vi, enligt Kungl. Maj:ts förslag, fastan i mindre grad, bevittna de andra städernas ökade representation på landsbygdens bekostnad.

Nu säger man, att landet och städerna icke hafva skilda intressen. Ja, mina herrar, jag skall taga en bild. Vi se nedanför våra fönster här, huru Mälaren öfversvämmar. Det är ett förhållande, som inträffar i regel nästan hvarje år, men det är först i år, som man här i Stockholm börjat fasta sig därvid. Efter det är så sent på riksdagen, att det icke kan ske i någon annan form, till exempel i en interpellation, så skall jag begagna tillfället att nu tala härom. Redan för en månad sedan — innan man således hade en aning om att förhållandet skulle blifva så svårt, — infunno sig representanter för Mälaredalen hos åtskilliga myndigheter i Stockholm för att söka bereda möjlighet för vattnets aflopp i så god tid som möjligt. De blefvo tillmötesgående mottagna på de flesta håll, men hänvisades dock i sista hand till den, som hade bestämmanderätten i detta afseende. Det var en gammal knekt, och denne bemötte dem tämligen snåft och onådigt och förklarade, att på grund af de rättigheter, med hvilka Stockholms stad satt inne, det icke kunde inträffa, att man skulle öppna dammluckorna, förrän märket vore uppnådt. Han var blind för de svårigheter och den stora national-ekonomiska förlust, som dessa Malarens öfversvämmingar årligen medförde för ett stort antal jordbrukare i Malardalen, och att detta förhållande i år skulle taga en omfattning, som knappast tillföre varit kändt — hvilket dock de praktiska män, som vändt sig till honom, redan då förutsett — detta kunde icke alls inverka på hans benhårda konservatism, om jag så får säga. Han höll på sina, det vill säga Stockholms stads rättigheter. Det är först nu, när vattnet stigit så högt, att det går upp på hamnplatserna och medför nödvändigheten att lägga ut landbryggor och pumpa läns några källare, som det uppgått ett ljus för Stockholms invånare, att det dock *kan* inträffa någon skada härigenom. Och nu först få vi se hela tidningspressen slå ned på detta såsom en betänklig sak. Men att tänka på landsbygdens stora jordbrukarebefolkning och de svårigheter, med hvilka de där strida, *och som blifva känbara för hela detta år*, det har ännu icke fallit stockholmarne in. Nu har jag tagit detta blott såsom en bild för att framhålla, att det finnes olikhet och att det finnes olika intressen mellan städerna och landet, hvilka icke äro klara för den, som icke genomlevvat dem samt därför icke tänkt sig in i, huru till arten olika och på hvilket olika sätt arbetet bedrivs på olika platser. Det är nog så, att land och stad hafva och alltid komma att hafva skilda intressen. Men, mina herrar, frågan är, om vi skola afgöra dessa skiljaktigheter här uppe i representantförsamlingen, eller om man skall föra ut motsatserna i valkretsarna, där uppamma striden och fortsätta med den. Ingen af herrarne är blind därför, att denna strid *har* existerat, men herrarna tro, att den skall bringas ur världen

med ett penndrag. Det gör den visst icke. Slutligen är också att märka, att hvad som här begäres, icke är någon nyhet, utan att skild representation funnits sedan århundraden tillbaka så länge någon riksdag funnits i Sverige.

Tillika återopas exempel från Norge. Dess författning är lika långt gående, som den vi nu gå att skapa här. Men icke förty har man där dock funnit anledning att noga begränsa förhållandet mellan stad och land. Och om det nu är så, att det hufvudsakligen är i dessa två länder, Sverige och Norge, som detta noggranna bestämmande äger rum, hvar spåra vi då anledningen därtill? Jo, måhända däruti, att i tätare bebyggda trakter, såsom i Danmark och på kontinenten, en sammanblandning mellan stad och land lättare är möjlig. Men detta är ingalunda fallet i andra, så vidsträckta och glest befolkade länder som just Sverige och Norge.

Man upptager nu såsom skal för allt detta — och vi hörde det äfven från statsrådsbanken —, att man vid valet blott skall ordna sig efter olika *åsikter*. Ja, då tillåter jag mig dock påvisa, att kommittén motsäger sig själf; kommittén vill ju nämligen icke förhindra de rostande att välja på *olika listor*. Det synes mig därför alldeles tydligt och klart framgå, att kommittén och regeringen icke själfva tro på, att befolkningen kommer att gruppera sig blott efter *åsikter*, utan att man velat lämna rum åt den gammalsvenska uppfattningen, att man får rösta på en person, som man har fullt förtroende till, en som man känner, och som man i hvarje fall gillar såsom en ordentlig och hederlig man. Med ett ord, man vill hafva en karl, att rösta på.

Vi hörde af herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet, att han själf medgaf, att landsbygden skulle komma i en »ofördelaktig ställning», men han ville förklara, att orsaken, hvarför landsbygden icke hittills hade gått så mangranut till valet, *kunde* vara den omständigheten, att vid en del val det *kan* hända, att man på förhand känner hvilken som skall afgå med seger, och därför icke gör sig det omaket att rösta. Jag skall tala om för herrarne, att sådana fall inträffa äfven i städerna. Äfven där kan ett sådant förhållande spela in. Jag vill i detta hänseende återopa valen i Eskilstuna. Där händer det icke att högern röstar, ty det skulle vara alldeles föfångt att göra sig detta besvär. Det är alltså ingalunda blott på landsbygden, som man på förhand kan afgöra, hvem som skall bli vald. Huru det i detta afseende förhåller sig här i Stockholm, känna herrar Stockholmare bäst till. Jag tror, att det är en gammal erfarenhet, att här i staden högern länge nog försummat sina skyldigheter.

Herr statsrådet anförde äfven, att vi, som afgifvit ifrågavarande motion, dermed gifvit landtmännens själfständighet ett dåligt betyg. Nej, herr statsråd, det var icke de nuvarande elementen vi tviflade på, men det är fråga om att utsträcka valrätten på landet till tre och en half gång det nuvarande antalet valmän, och i fråga om dessa nya valmän vet hvarken herr statsrådet eller någon af oss, hvart de gå. Inför denna möjlighet är det, som vi anse det olämpligt, att man nu gifver sig ut på experimentens område, utan vi

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
n. n.
(Forts.)

vilja hafva frågan i vår hand, till dess vi hafva fått någon erfarenhet i saken. Vi måste väl alla erkänna, att om man fastslår de nuvarande bestämmelserna i detta hänseende, d. v. s. bibehåller skillnaden mellan land och stad, och det sedermera visar sig lämpligt att borttaga denna skillnad, så är det långt lättare att då göra det, än att göra det nu. Att nu inlåta sig på två experiment på en gång torde för dem, som hafva en moderat och konservativ uppfattning, för visso synas farligare än att stanna vid endast ett.

Herr statsrådet framhöll, att utskottet föreslagit onaturliga valkretsar. Ja, jag vill icke säga, att utskottet med sitt förslag träffat den allra bästa anordningen; men den myckna matematik, som på ett bestickande sätt gör sig gällande i kommittéutredningen, har gjort ett så kraftigt intryck på utskottets ledamöter, att de icke trott det vara möjligt att använda kommitténs eget förslag om tvåmansvalkretsar, utan man har funnit till och med detta alldeles omöjligt, ehuru det enligt min mening skulle vara fullt acceptabelt för städerna. Ty, det är väl att märka, mina herrar, att i städerna just dessa lokala förhållanden — man kan ju kalla det för lokalpatriotism — så kraftigt spela in, att redan detta medför en viss proportionalitet till och med när det blott gäller enmansvalkretsar. Jag skönjer denna proportionalitet vid bedömande af utfallet för hela landet, icke för den enskilde stadsvalkretsens sätt att rösta gent emot en annan valkrets. Ser man på valresultatet i sin helhet för våra nuvarande stadsvalkretsar finna vi, att vi redan hafva en ganska god proportionalitet i den nuvarande sammansättningen.

Herr statsrådet upptog det olyckliga exempel, hvarmed utskottet framkommit, då det tagit sig för att klyfva ett så långsträckt land som vårt på längden och på detta sätt indela valkretsarne. Han anförde, att han själf bott i Kristianstad, men att han icke funnit denna stad hafva några särskilda intressen gemensamma med Strömstad. Jag tror, att om Kungl. Maj:t skulle hvart 9:de år uppgöra en dylik indelning, herr statsrådet aldrig skulle komma på den tanken att sammanföra städerna till valkretsar på det sätt som nu skett, så att dylika långsträckta figurer uppkomme. Det har, såsom vi sett, utdelats ett annat förslag, som jag tror vara en afgjord förbättring af utskottets och då man får öfverväga saken, är det nog ingalunda omöjligt att åstadkomma ett ännu bättre sätt. Jag har i tidningarna sett åtskilliga invändningar mot dessa onaturliga stadsvalkretsar. Man har bland annat kraftigt opponerat sig mot sammanförandet af Sundsvall med Haparanda. Ja, jag erkänner mycket gärna, att detta är en långsträckt figur, och för min del har jag icke i min motion förordat sammanförandet af dessa städer. Jag har emellertid aldrig hört någon invändning däremot att befolkningen i hela Norrbottens län, hvars areal dock utgör närmare fjärdedelen af vårt lands, sammanföres till en valkrets, så att de, som bygga och bo allra längst uppe i det nordvästra hörnet af denna valkrets, skola samråda med dem, som bo i sydöstra hörnet. Jag har icke i någon tidning funnit någon opposition häremot, och ej heller har regeringen gjort någon anmärkning mot detta. Hvilken af de två sistnämnda valkretsarna är den största och hvilken af

dessas tro herrarne hafva de största svårigheterna att öfvervinna vid samråd om åtgärder, som i och för valen äro nödvändiga? Jag tror icke, att dessa valkretsar kunna jämföras med hvarandra, allra helst, om man tänker på de svårigheter, som förefinnas för den enskilde valmannen att färdas till valställena på kärra, i båt eller med andra fortskaffningsmedel och därvid tillryggalägga kanske sina 15 mil eller mera. Detta fäster man sig icke vid, men däremot framhåller man de olägenheter, som förefinnas, då de olika städernas underhandlare skola komma tillsammans, hvilka dock kunna bekvämt färdas på järnväg eller ångbåt. Svårigheterna i dessa båda fall kunna icke jämnställas med hvarandra, man kan icke ens nämna dem på samma dag. Hade herr statsrådet någon tid bott i Norrbottens län, så tror jag icke han skulle hafva framkommit med det exempel han nu anförde i fråga om Kristianstad.

Jag skall, då så få ännu preciserat sin ställning, icke för närvarande tillåta mig att göra något yrkande, utan jag har endast velat uttala mina betänkligheter och med mitt enkla yttrande bringa de personer, hvilka anse, att landsbygdens representanter härvidlag drifva en orättfärdig sak, någon insikt därom, att det för dessa landvalkretsar finnes skyldigheter att bevaka och rättigheter att tillvarata, hvilka vi kunna riskera att nu helt och hållet sätta i fara. För närvarande skall jag emellertid icke göra något yrkande.

Friherre Bonde: Herr talman, mina herrar! Det är onekligen med ett visst vemod, som jag och förmodligen flera med mig genomläst konstitutionsutskottets föreliggande betänkande och de detta betänkande åtföljande reservationerna. Man ser där, huru olika åsikterna äro i denna landets, jag skulle vilja kalla det, vitalfråga. Man kan knappast af detta betänkande och reservationerna utleta hvad konstitutionsutskottets flertal egentligen önskar. Vi veta ju alla, att det icke alltid är regel att ett utskottsbetänkande behöfver vara ett uttryck för utskottsmajoritetens åsikt, och jag tror, att i föreliggande fall så ingalunda varit förhållandet. Då man ser uttrycken af dessa olika meningar, skulle det ju kunna ligga ganska nära till hands att däraf draga den slutsatsen, att denna fråga icke vore mogen, då icke Riksdagens ledamöter kunna enas om ett sätt att lösa densamma. Det är dock en fråga, som haft tillfälle att mogna under de många årtionden, som den stått på dagordningen. Vi veta alla, att man sedan lång tid tillbaka i denna kammare framställt det önskemålet, att valrätten skulle utsträckas och att de breda lagren, hvilka ännu icke blifvit delaktiga af valrätt, skulle erhålla sådan. Hvad är det då, som kommit emellan, så att det uppstått, så att säga, en förvirring i sinnena? Hvarför finnes icke för närvarande i denna kammare samma endräkt och samma sammanhållning som förut funnits och som fanns en föregående period, då jag hade den äran att tillhöra kammaren. Den endräkt, som då fanns, är nu liksom bortblåst, liksom det då på dagordningen stående förslaget att nedsätta censusbestämmelsen till den kommunala rösträttens gräns. Hade kammaren endast troget fasthållit vid denna

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
n. m.
(Forts.)

princip, hade nog rösträttsfrågan icke blifvit så svårlöst. År 1902 kom emellertid någonting emellan och man liksom ramlade ned från den plattform, på hvilken man dessförinnan stätt och på hvilken det liberala samlingspartiet var bildadt. Det inkastades ett nytt stridsfrö, en ny idé, och denna idé var det proportionella valsättet. Denna alldeles nya tanke omfattades af mängen med intresse, men jag tror icke, att det vid 1902 års riksdag var med annat än af en slags nyfikenhet och att i grund och botten förtroendet för detta nya valsätt ej var så stort som det tycktes vara. Det var under den sålunda uppkomna förvirringen, så att säga, som den skrifvelse framkom, för hvilken nu de personer, som biträdde densamma, få uppbara så skarpa förebräelser. De beskyllas för att icke vilja draga konsekvenserna af denna skrifvelse, då de icke godkänna det valsätt, hvarom förslag på grund af denna skrifvelse nu framlagts. Jag var icke med i Riksdagen på den tid, då denna skrifvelse afläts, men jag vill icke dessmindre såsom min uppfattning säga, att jag icke kan fatta, huru de personer, som varit med om skrifvelsen, kunna sägas på något sätt hafva gifvit på hand, att de gilla det proportionella valsättet. De hafva endast framhållit, att det proportionella valsättet utgjorde en möjlighet för lösning af frågan, och de önskade därför, att Kungl. Maj:t ville göra en utredning och undersöka, huruvida icke möjligen ett sådant valsätt skulle kunna användas för utvidgning af rösträtten. Kungl. Maj:t hörde Riksdagens önskan och gjorde en utredning. Kungl. Maj:t fann utredningen god och med densamma till utgångspunkt har förelagts Riksdagen ett förslag till dylikt valsätt. Nu har Riksdagen att yttra sig öfver, huruvida den för sin del godkänner detta valsätt. Jag tror icke, att någon som varit med om omförmälta skrifvelse, behöfver känna sig bunden därpå, utan jag tror, att en hvar har fullkomlig frihet och rättighet att granska det förslag, som nu är framlagdt, och förkasta det, om han anser det icke vara lämpligt och antagligt.

För min del kan jag icke finna de fördelar, som anhängarne af det proportionella valsättet förespegla. De olagenheter, som vidlåda detta system, hafva så många gånger blifvit framhållna både här i kammaren i dag, i pressen och på möten, att jag anser det onödigt att upptaga kammarens tid med att framhålla desamma. Jag vill dock betona, att det onekligen inför i vårt land en nyhet, hvars verkningar man icke känner. Mången inom denna kammare tror, att verkningarna skulle blifva på ett visst sätt, men mången tror också, att det skulle blifva på ett annat sätt, och därför finns det anhängare till systemet på många håll, ända från den yttersta högern och ganska långt åt vänstern. Det är således tydligt, att man icke riktigt uppfattat, huru systemet kommer att verka. Ett anser jag dock troligt, nämligen att det skulle komma att verka förlamande på hela vårt politiska lif. Det har blifvit framhållet, att detta system skulle innebära en hög grad af rättvisa, då därigenom olika åsikter komme att representeras i kammaren. Hvari denna rättvisa egentligen skulle bestå, har jag svårt att fatta. Icke ligger det någon särdeles stor rättvisa däri, att en minoritet in-

släppes i en lagstiftande församling, där den ej har någon beslutandemakt. Den gåfva, som därmed skulle skänkas minoriteten, är rakt ingenting värd. Den skulle ju blott i så fall kunna inverka på beslutet, om den lyckas omvända majoriteten, men jag tror icke, att majoriteten så lätt rubbas från sin öfvertygelse och utan vidare öfvergår till minoritetens åsikter. Olika ställer sig saken, om det endast gäller en rådplägende församling, såsom t. ex. ett utskott. Där kan man tänka sig, att meningarna skola ställas upp mot hvarandra och förslag framkastas, där det är lämpligt, att olika meningar kunna göra sig gällande, och det har ju alltid tillämpats i denna kammare, där utskotten brukat tillsättas så att säga efter en viss proportionell metod.

Jag vill icke uppehålla mig alltför länge vid det proportionella valsystemets alla brister och farligheter. Men jag återkommer till hvad jag började med, att det är en olycka, att utskottet nu kommit med ett sådant mosaikarbete som det föreliggande. Jag skulle visserligen hafva beklagat, om utskottet kommit med ett rent och enhälligt tillstyrkande af Kungl. Maj:ts förslag. Men det hade dock varit glädjande att se, att meningarna varit enhälliga i Riksdagen. Förslaget hade då haft större utsikter att gå igenom. Huruvida detta varit lyckligt eller icke, vill jag icke bedöma. Men man hade då haft bakom detta beslut en majoritet icke blott inom Riksdagen, utan förmodligen äfven inom landet. Då så icke är förhållandet, hvad är då att göra? Skola vi förklara frågan omogen och uppskjuta den än ytterligare? Skola vi skriva till Kungl. Maj:t och begära en ny utredning och ett nytt förslag? Här har af en talare blifvit framkastadt något sådant. Det kan ju hända, att detta blir resultatet, när vi utdebatterat frågan och den i följd af debattens skiftningar visat sig ännu mera outredd, än man hittills kunnat antaga. Men jag hoppas dock, att denna kammare skall ena sig om ett positivt förslag. Det skulle vara önskligt, att Andra Kammaren kunde visa landet, hvad den tänker, och jag skulle för min del anse det högeligen önskligt, om denna kammare ville uttala sig för enmansvalkretsar, såsom i min tanke det enda rätta, då majoriteten dock är den, som bör hafva makten. Detta är nämligen en sanning, som, huru mycket man än talar om en högre rättvisa, icke kan bortdisputeras, att i denna världen makten bör ligga i majoritetens händer. Kunde vi sålunda enas om att få enmansvalkretsar, hade vi kommit ganska långt. Då hade vi bragt den proportionella hydran ur världen, och då kunde vi kanske lätt hafva enats om öfriga detaljpunkter, om hvilka olika åsikter råda.

En sådan punkt är frågan om likställighet mellan stad och land. Den förste talaren i dag sade, att han visserligen icke kunde misstänkas vara vän af städerna, men han ville dock gå med på Kungl. Maj:ts förslag, som innebär likställighet mellan land och stad. Sedan har en talare bredvid mig, herr Lindblad, yttrat, att land och stad icke kunna få vara likställda, ty de måste hafva olika intressen. Mot detta vill jag säga, att stad och land enligt min tanke icke hafva och icke böra hafva olika intressen, utan det enda intresset skall vara det gemensamma fosterlandets väl och bästa.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

Samme talare, herr Lindblad, kom, på ett för mig ofattligt sätt, in på frågan om Malarens öfversvämning. Han fann ett stadsintresse äfven däri. Det är ganska svårfattligt, att den gamle man, som afvisade landtmännens önsknigar att få dammluckan öppnad för vattnet från Mälaren, handlade i stadsintresse; det var väl snarare af mänhet. Det är ju sannt, att mellan stad och land liksom mellan olika delar af landet olika intressen kunna föreligga. Men nog vet herr Lindblad, att det också på landsbygden kan vara tvist mellan olika innehafvare af vattenrätt, om en dammlucka skall vara öppen eller icke, så att det är icke blott i Stockholm det förekommer, att någon vägrar att öppna en dammlucka. Jag tror sålunda, att denna digression in på Malarens öfversvämning icke precis hörde till föreliggande ämne.

En annan fråga, hvori åsikterna äro delade, och som af föregående talare berörts, är den, huruvida och i hvilken grad betalda utskylder skola uppställas såsom villkor för rösträtt. Här finnas många, som anse, att icke något utskyldsstreck alls bör finnas. Herr Staaff framhöll talande skäl för en sådan åsikt. Men det har dock ingått i det allmänna medvetandet, att något utskyldsstreck bör finnas, och i den motion, om hvars undertecknande jag varit med, hafva vi fordrat ett statsutskyldsstreck, så att endast de, som restera för utskylder till staten, skola vara uteslutna från valrätt. Men i motiveringen har framhållits, att olika åsikter förefinnas till och med bland dem, som undertecknat motionen. Och då denna punkt i motiveringen kanske förefallit märkvärdig, skall jag tillåta mig framhålla, att den nog hänsyftat på min person. Min åsikt var, att då det visat sig på landsbygden en så allmän önskan att få bibehålla det kommunala utskyldsstrecket, borde man hafva låtit det stå kvar och därigenom vunnit en större enighet. Det har visat sig genom en motion, som sedan kommit in från en ledamot af samlingspartiet, att äfven i detta parti åsikterna äro delade, och bland dem, som instämt i vår motions hufvudsyfte, finns det många, som hålla på det kommunala utskyldsstrecket. Jag vill därför tillkännagifva för kammaren, att, om här kommer att framställas yrkande om bifall till den af herr Olsson i Flåsbro afgifna motionen, jag gärna skall vara med om att biträda densamma. Men såsom frågan föreligger och då icke någon af föregående talare ansett lämpligt att göra ett bestämdt yrkande — det föredragningsätt, som i början antogs, tyckes vara sådant, att här icke är lämpligt att framställa bestämda yrkanden, förrän man får se, huru diskussionen kommer att gestalta sig — så vill äfven jag afstå från att framställa bestämdt yrkande på något visst beslut och inskränker mig till att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts som utskottets förslag.

Herr *Ekman* instämde häruti.

Herr *Jansson* i Djursåtra: Då jag tillhört majoriteten inom utskottet, skall jag be att få yttra några ord med anledning af hvad som här förekommit mot utskottets förslag.

Såsom af betänkandet synes, har utskottet accepterat Kungl.

Maj:ts förslag beträffande utsträckning af rösträtten, afvensom i hvad detsamma afser det proportionella valsättet. Utskottet har dock icke kunnat helt och hållet godkänna Kungl. Maj:ts förslag, utan ansett nödigt att vidtaga åtskilliga ändringar i detsamma. Detta har utskottet icke gjort af annan anledning, än att utskottet trott sig därigenom kunna åstadkomma någon förbättring i Kungl. Maj:ts förslag. Om det härutinnan tagit miste, så är ju detta led-samt för utskottet och dess ledamöter; men det vill jag dock säga, att vårt arbete inom utskottet varit forestafvadt af uppriktigt upp-såt att åstadkomma det bästa, som varit oss möjligt.

Mot utskottet har i synnerhet riktats en skarp anmärkning därför, att det föreslagit skilda valkretsar för stad och land, och det har framhållits, att stadsvalkretsarne skulle blifva i geografiskt hänseende oformliga och få alltför stor utsträckning, så att invånarne i de särskilda städerna få alltför liten kommunikation och gemensamhet med hvarandra. Det kan vara sannt. Men tänker man på förhållandena, sådana de för närvarande äro i vårt land, så finnes äfven nu med afseende på städerna åtskilliga svårigheter i den delen. Tänka vi t. ex. på Stockholms läns städer, så äro sex förenade om en representant. Af Södermanlands läns städer äro fem förenade om en representant. Likaså äro fem i Östergötlands län förenade om en representant. I Malmöhus län finnes en stadsvalkrets med fem städer. Och äfven i öfrigt finnas i många valkretsar flere städer sammanslagna för att välja en riksdagsman gemensamt.

Det är således icke något nytt, som utskottet velat skapa, utan utskottet har utgått från närvarande förhållanden. Visserligen har utskottet utvidgat dessa kretsar, men på sådant sätt, att på samma gång det skett en ökning af stadernas antal i valkretsen, har också representanternas antal ökats. När t. ex. Stockholms läns sex städer nu välja en representant, skulle det i stället bli en valkrets med 10 städer, som skulle välja 3 riksdagsmän. Likaså när Södermanlands läns städer förut varit 5 om en riksdagsman, skulle hädan-efter 8 blifva sammanförda i en krets och välja 3 riksdagsmän o. s. v.

Jag vill icke bestrida, att det förslag till valkretsindelning för städerna, som utskottet bifogat betänkandet, kan vara mindre lyckadt. Men det är ju endast ett förslag, och det ligger i Kungl. Maj:ts händer att försöka ordna saken bättre, om lagförslaget går igenom.

Hvad beträffar anledningen därtill, att utskottet ansett lämpligt att skilja mellan stad och land, så är den hufvudsakligen hänsynen till deras olika intressen. Det är ju af gammalt känt, att stadsbor och landsbor hafva olika intressen, beroende på olika yrken och olika uppfattningar. Detta innebär naturligtvis icke *fiendskap* mellan stad och land; visst icke! Men liksom man brukar säga, att lika barn leka bäst, så är det äfven med folkklasser, att de, som hafva samma uppgifter, samma yrken, förstå hvarandra bäst, utan att man därför kan säga, att olika yrkesgrupper behöfva stå i fientligt förhållande till hvarandra. Detta har varit vår uppfattning, och vi hafva hvarken ansett, att det finnes fiendskap mellan stad och land, eller att denna olikhet i valkretsar behöfver framkalla ett fientligt förhållande dem emellan. Nu påstås det, att ett

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

sådant skiljande af stad och land skulle framkalla en intressekonflikt dem emellan och skapa svårigheter, samt att, om de blifva förenade, de små skiljaktigheter i intressen, som ännu kunna finnas kvar, komme att bortarbetas och försvinna. Ja, för all del! Det är ett vackert tal, och jag klandrar icke dem, som hafva en sådan syn på tingen. Jag har ju ock hört detsamma här i dag af åtskilliga talare och äfven sett, att samma förhållande med styrka framhållits i pressen. Det är icke mer än ett par, tre dagar sedan jag såg i Göteborgs handels- och sjöfartstidning en artikel, som återgafs i Aftonbladet, där det framhölls skillnaden mellan stad och land. Ingen af dessa stora, högt aktade tidningar tror på, att, om stad och land få välja gemensamt, intresseskillnaden därigenom skulle upphöra. Tvärtom förklara båda tidningarna — jag menar nu först och främst Göteborgs handels- och sjöfartstidning, men Aftonbladet har sedan tagit in dess uppsats och godkänt den för sin del — och i den förutnämnda tidningen uttalas följande: »Fångt tror man sig kunna upphäfva klass- och intresseskillnaden emellan stad och land, därför att man låter dem välja tillsammans. Valen komma utan tvifvel att förete landtmanna- och stadsbolistor, hvilka kämpa mot hvarandra.» Det är dessa tidningars egen uppfattning, men när det nu gäller att kritisera utskottet, för att utskottet föreslår en åtskillnad, då äro alla medel tillätta och hvilket sätt som helst för det syftemålet gagneligt. Jag har emellertid velat framhålla, hvad pressen själf i sitt stilla sinne är öfvertygad om.

Nu har här äfven framhållits det olämpliga däri, att utskottet skärpt villkoren för rösträtt genom att utvidga skatteplikten så att man icke skulle få rösträtt, därest man icke betalar direkt skatt till staten. Det var i synnerhet herr justitieministern, som med våltalighet framhöll — såsom han för öfrigt ju alltid gör — att, om en man, som fullgjort sin värnplikt och som kanske fått blöda för fosterlandet, råkade att vara så fattig, att han icke kunde betala sin skatt, han skulle beröfvas sin rösträtt. Ja, det kunde ju hända, och det vore ju ock ledsamt, men utskottet har icke satt denna skatt högre, än att den mynnar ut i en enkel mantalspenning. För öfrigt vill jag på tal om personer, som kunna beröfvas sin rösträtt, fastän de fullgjort sin värnplikt, påpeka, att äfven skattepliktiga medborgare hafva värnplikt. Jag förmodar, att, sedan de hafva fullgjort sin värnplikt, äfven de kunna få kämpa och blöda för fosterlandet. Vi få därför komma ihåg, att det är icke blott de lägre klasserna, som få fullgöra sina plikter mot fosterlandet, utan det få vi litet hvar, och vi få ju räkna värnplikten icke blott som en plikt, utan äfven som en rättighet. Jag kan för min del icke finna, att, då utskottet skärpt bestämmelserna i fråga om skatteplikten, det begått något våld eller någon orättvisa mot de lägre klasserna. Jag är ock öfvertygad därom, att hvar och en medborgare, som vill sköta sig, icke skall kunna det som en betungande skatt att betala mantalspenningar, då utskottet gått så långt ned, att det icke fordrat mera. För öfrigt vill jag framhålla, att det enligt svensk uppfattning förefaller underligt, att personer, som hafva skyldighet att betala skatt både till kommun och stat, mista sin rösträtt, om

de icke på foreskrifven tid verkställt betalningen, men att däremot den, som icke påförts någon skatt, under alla förhållanden får rösta. För svensk uppfattning, säger jag, är detta underligt. Kan detta underliga förhållande nu mildras genom att man inför en så enkel skatteplikt, som utskottet föreslagit, kan jag icke se annat, än att utskottet gjort sig väl förtjänt af erkännande i fråga om detta rösträttsförslag.

Om valrätten till Andra Kammarerna m. m.
(Forts.)

Herr talman, för närvarande inskränker jag mig till att yrka bifall till konstitutionsutskottets förslag, fastän jag förmodar, att jag står nästan ensam om min mening.

Herr von Schéele: Herr talman, mina herrar! Utan många ord tillåter jag mig yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag med de af dess upphofsman på statsrådsbanken accepterade modifikationer.

Mitt hufvudskäl är, att förslaget hvilar på den allmänna rösträttens grund, hvars berättigande jag vid rösträttsdebatterna 1865 och 1902 sökt så pass fullständigt häfda, att jag behöfver föga mer än att hänvisa till hvad jag då anfört till Riksdagens protokoll. Svenska folkets principiella myndighetsförklaring af år 1866 skulle genom det af Kungl. Maj:t nu framlagda förslagens antagande enligt min öfvertygelse i beaktansvärdt mått föras framåt. Detta förslag innebär ett frimodigt och manligt framhållande af det berättigade i våra dagars kraf på allmän rosträtt, med tillit till svenska folket i stort att öfvertaga dess utöfvande med den känsla af ansvar inför samtid och eftervärld, som rätt sedt utgör den enda fullt pålitliga garantien.

Äfven den närmare förbindelse mellan stad och land, som af Kungl. Maj:t föreslagits, finner jag likaväl som borttagandet af det förargelseväckande censusstrecket utgöra en tacknämlig utveckling af grundsatsen om klasskillnadens utjämning i fråga om riksdagsmannaval, som ju bildar en andra grundval för 1866 års representationsreform.

Det vore mer än illa, om den utjämning mellan land och stad, som så lyckosamt håller på att äga rum, skulle afbrytas genom en lagstiftning i den af utskottet föreslagna riktningen. Handel och industri finnas nog äfven på landsbygden, särdeles i den vidsträcktare bemärkelse, som ordet landsbygd med hänsyn till riksdagsmannaval jämväl från det motsatta hållet erkännes böra framgent äga. Jag vet icke mer än tre punkter af någon betydelse, där deras intressen numera äro stridiga. I första rummet är det tullen, vidare tolagsersättningen och slutligen brännvinsmedlens fördelning. Här af är det väl blott tullfrågan, som har någon mer betydande innebörd, och striden om denna är ju i själfva verket nu nedlagd. I hvarje fall, hur oändligt mycket flere och större äro ej de synpunkter, som borde förena, än de, som åtskilja olika delar af ett gemensamt fosterland!

Hvad angår den proportionella valmetoden, kan jag icke neka, att jag har stora betänkligheter däremot ur historisk synpunkt, i betraktande af det utomordentliga värde, som svensken alltid satt på starka personligheter i motsats mot starka partier med indi-

Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)

videns undertryckande afvensom med hänsyn till min erfarenhet af förhållandena på landet. Helt visst är principen riktig att låta hvarje meningsgrupp inom riket åtnjuta den rättvisan att få göra sig gällande efter sin faktiska styrka. Men man får icke förbise, hvilka möjligheter, både inre och yttre, som förefinnas för ett lyckosamt förverkligande däraf.

Och det är en annan sak, som ej heller bör lämnas ur sikte. De orepresenterade samhällsklasserna i vårt land vänta otåligt på de af Riksdagen i samband med den allmänna värnplikten gifna rösträttslöftenas infriande. Någon annan väg, som nu skulle föra, jag säger icke till målet, men ett godt stycke framåt, finnes helt visst icke än *denna*. Skulle det då verkligen vara mer ändamålsenligt att låta allt i detta afseende tills vidare förblifva så, som det är, än att antaga den enda form af allmän rösträtt, som för närvarande *kan* bringas till stånd och som väl åtminstone kunde tjäna att slå en brygga mellan nutid och framtid? Jag tror det icke, utan finner det senare afgjordt vara att föredraga och röstar därför för den kungl. propositionen i den gestalt, som friherre Barnekow åt den i sitt yrkande gifvit, ehuru — jag bekänner det — kvarhållandet af en viss, om än så låg, census bjuder mig emot, och detta så mycket mer, som någon fasthet svärigen lär kunna i fråga om de s. k. mantalsspenningarna åstadkommas.

Såsom gottlänning känner jag mig synnerligen glad öfver det tillmötesgående, som visats den af Sveriges provinser, som, på samma gång den är den »mest hotade», tillika är den minsta i syskonkretsen, och det icke blott med hänsyn till innevånareantalet. Inom utskottet finnes ingen, som icke klart angifvit eller på något sätt antydtt såsom sin mening, att Gottland bör framgent få behålla tre representanter i Riksdagens Andra Kammare. Och nu har jämväl regeringen genom herr statsrådet och chefen för justitiedepartementet förklarat sig hysa samma mening. Jag vet mig hafva bakom mig hela Gottland, stad och land, då jag vördsamt betygar såväl regering som Riksdag allas vår djupt kända tacksamhet.

Innan jag slutar, må det vara äfven mig, herr talman, tillåtet att uttala ett ord från hjärtat. Den föreliggande frågan är, om annars någon, en stor fråga, och på sättet för dess afgörande hänger i icke ringa mån vårt lands och folks närmaste framtid. Garantier erfordras nog härvid likaväl som vid annat i världen. Men garantierna utgöra icke själfva grundvalen, på hvilken någon samhällsbyggnad låter sig fast och säkert uppföras. Nej, den enda grundval, hvarpå den byggnaden, hvarom här är fråga, kan hvila trygg, det hvarigenom allena landets framtid, vårt folks förblifvande sannskyldiga välfärd garanteras, är fosterlandskärleken, en god medborgaranda, som verkar, att ingen samhällsklass *vill* rikta sig på en annans bekostnad, att ingen samhällsmedlem *vill* förtrycka sin broder eller kränka dens rätt, som har samma moder och därmed en gemensam forntid att glädjas öfver, en gemensam framtid att värna om. Där sann kärlek finnes, där finnas äfven tro och hopp. Då vi nu alla af själ och hjärta älska gamla Sverige, så må ej någon med missmod se framtiden till mötes, därför att han lika litet som någon

annan kan i allt få sina önskingar uppfyllda. Låtom oss tro på Gud och tro godt om vårt svenska folk, så behöfva vi sannerligen ej heller misströsta, huru än den förestående voteringen kan komma att utfalla.

*Om valrätten
till Andra
Kammaren
m. m.
(Forts.)*

I detta anförande instämde herrar *Larsson* i Bondarfve, *Broander* och *Faxe*.

Som flere talare anmält sig för yttrandes afgifvande, men tiden nu var långt framskriden, uppsköts den vidare behandlingen af ifrågavarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Till bordläggning anmäldes:

statsutskottets memorial n:o 121, angående statsregleringen för år 1905;

bevillningsutskottets memorial n:o 45, i anledning af kamrarnas skiljaktiga beslut rörande punkten 1:o i bevillningsutskottets betänkande n:o 38, i anledning af väckta motioner om ändring af 8 och 12 §§ bevillningsförordningen och 1 § instruktionen för taxeringsmyndigheterna; och

särskilda utskottets n:o 1 memorial, n:o 10, angående ersättning åt utskottets kansli och vaktbetjäning.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 4,1 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.